

**LANDSCAPE
ARCHITECTURE**

Delft december 2011

Beste Clemens,

Het is haast onmogelijk om jouw werkzame jaren hier op de TU Delft in het kort samen te vatten. Zoveel onderwerpen en zoveel mensen, die samen met jou aan projecten tussen 'haard- en horizon' gewerkt hebben. Het landschapsarchitectonische heb jij als een mantra aan al die mensen, of ze nu lang of kort met je samen gewerkt hebben, doorgegeven.

Deze mensen, die over de hele wereld verstrooid zijn, hebben wij gevraagd om met een beeld te illustreren wat jouw invloed op hun werk geweest is. Helaas konden wij niet iedereen vinden maar meer dan 50 oud-studenten en collega's hebben gereageerd. Het resultaat is een kleurrijk en 'schaalrijk' boekje geworden, dat niet voor niets een beetje op het boek 'Ontwerpen met Landschap' lijkt.

Wij hopen dat je al bladerend herinneringen aan mooie tijden kunt ophalen. Wij hebben van jou geleerd en beloven de noodzaak - nu meer dan ooit - van het landschapsarchitectonische voort te zetten. Het ga je goed Clemens, bedankt.

¹ Een mantra is een gedicht, woord, uitspraak of een lettergreep die het midden houdt tussen een spreuk met magisch effect

ARNOLD HOMAN

TITEL

Nieuwbouw gemeentehuis
Midden-delfland

JAARTAL: 2008-2012

RELATIE MET CLEMENS

- Studie - afstudeerder Waterfront
ArtGallery NewYork 1996-1997
- Onderzoek -parttime onderzoeker
Leerstoel Landschapsarchitectuur
(zee van land, hoogbouw-landschap
1998-2007

HUIDIGEWERKKRING

projectarchitect Inbo Rijswijk
2004-

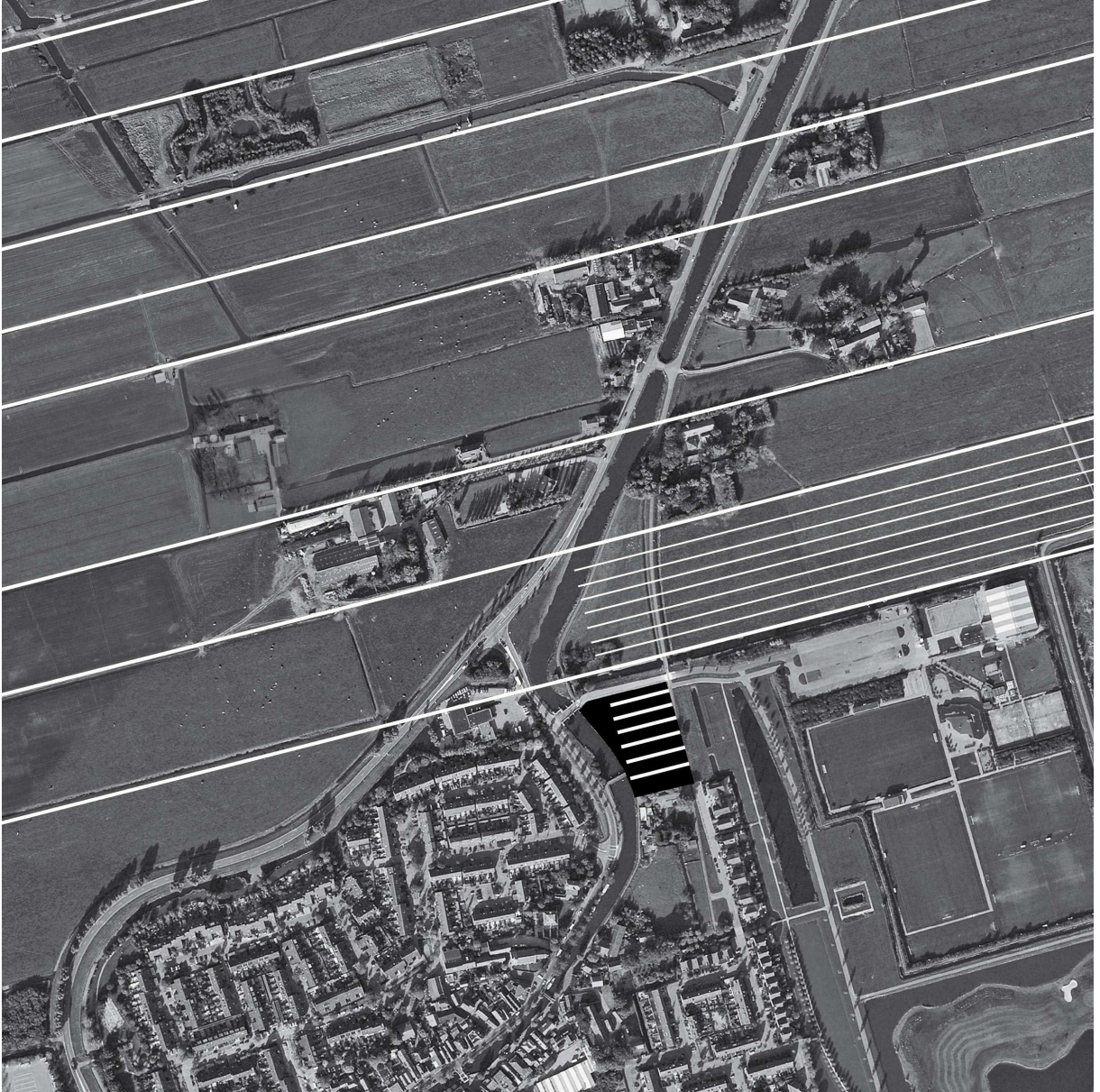
BEELDKEUZE

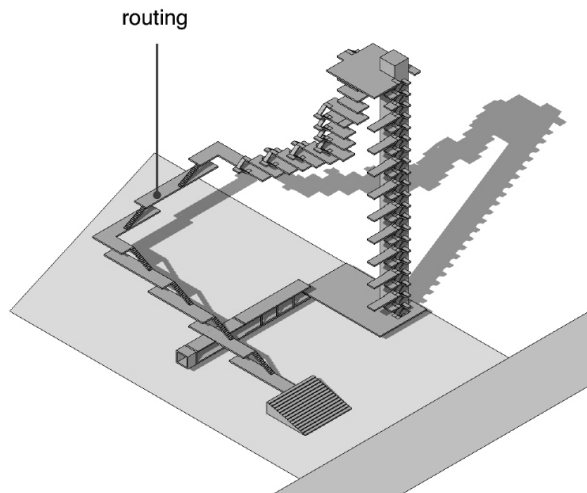
VERVAARDIGING /TECHNIEK

Photoshop/Indesign

TOELICHTING

Het nieuwe gemeentehuis van Midden-Delfland is vanuit haar veenweidelandschap ontworpen en gaat hiermee een ruimtelijke relatie in wederkerige zin aan. De kennis die ik onder Clemens' begeleiding heb opgedaan tijdens studie en onderzoek aan de Leerstoel komen tot uitdrukking in mijn werk. Het gemeentehuis is hiervoor exemplarisch.

AUKE VAN DER WEIDE

TITEL

Ontwerpprijsvraag Studentenhuis-vesting Groningen i.o.v. bouwbedrijf Structon

Ontwerp Auke van der Weide i.s.m. Jaap Hoekstra & Peter Boerema van Inbo Drachten BV

JAARTAL: oktober 2009

RELATIE MET CLEMENS

Onderzoeksmedewerker Leerstoel Landschapsarchitectuur (atelier buitenplaats, hoogbouw-landschap 1999-2009)

HUIDIGEWERKKRING

Freelance ontwerper/fotograaf

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Digitale 3d draadmodel in Autocad, vervolgens in 3d uitgeprint tot een maquette. Artist impression & analysetekeningen getekend in Google Sketchup/Photoshop.

TOELICHTING

Hoogbouw op de rand tussen stad en land. Gelegen tegenover Universiteitsterrein Zernike in Groningen, op de kruising van de stedelijke ringweg en een oude zeerivier is een hoogbouwcomplex ontworpen met 350 studentenwoningen. Het halfopen bouwblok transformeert tot hoogbouwtoeren, waardoor zich expressieve vijfde gevel vormt. Een aaneenschakeling van terrassen en trappenhuizen verankert het gebouw met de plek met als resultante een omhooglopende route die het maaiveld (ringweg, rivier) met het panorama van Groningen (stad en land) verbindt. Dit hoogbouwproject is benaderd vanuit de ontwerptaal

van de villa, waarbij binnen het ontwerpproces alle schaalniveaus tussen haard en horizon bewust benaderd worden. Het architectonisch en analytisch denken van de Leerstoel Landschapsarchitectuur van Clemens Steenberghe is in dit ontwerp zoveel mogelijk toegepast:

- 1) Analyse van de locatie (genius loci, context)
- 2) Op de locatie & programma afgestemde typologie en plan-schema
- 3) Introductie van een route tussen binnen en buiten, tussen maaiveld en horizon
- 4) Spel van ruimtelijke overgangsmiddelen
- 5) Uitwerking in materiaal & stoffering

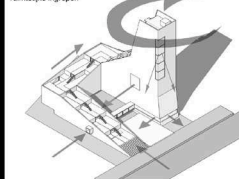
De Luken 24
8447CM Heerenveen
06-12409424

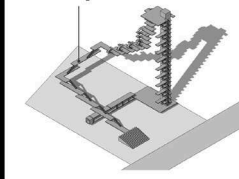
afbeelding

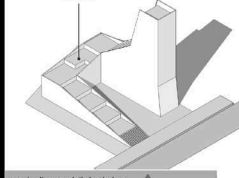
ruimtelijke ingrepen

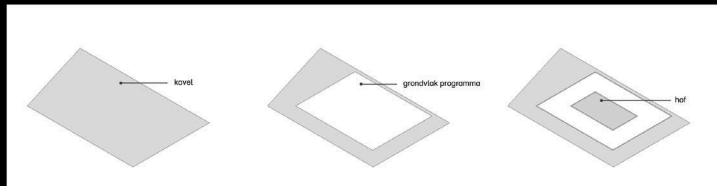
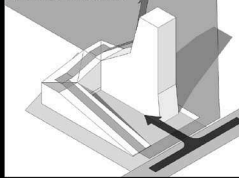
routing

terrassen

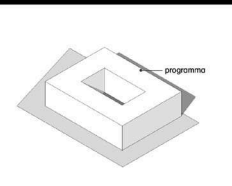
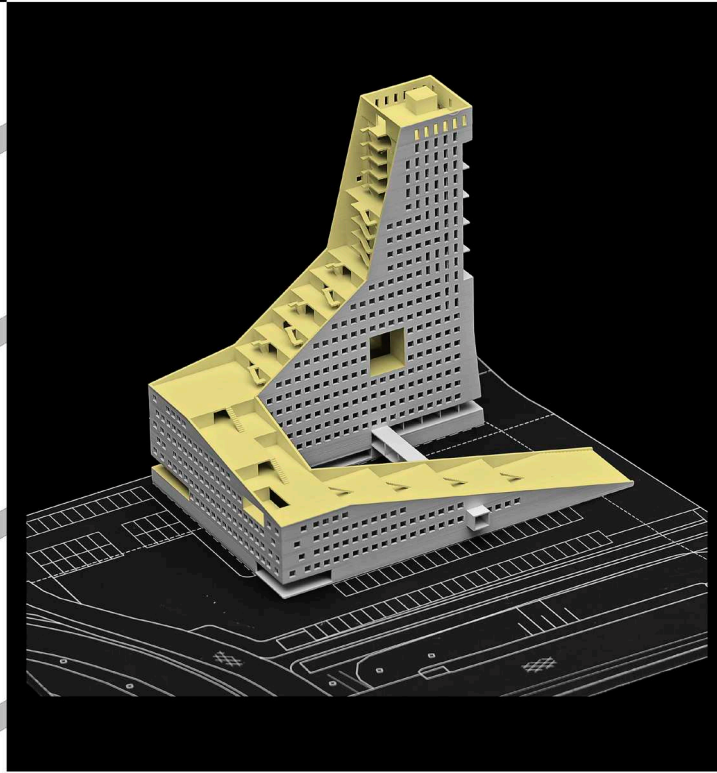
maximaliseren relatie landschap

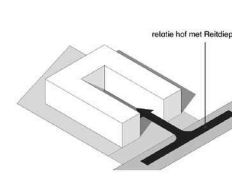
kevel

grondvlak programma

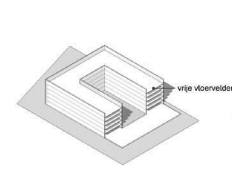
hof

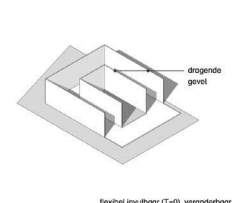
programma

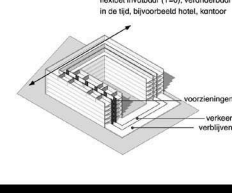
relatie hof met Reildiep

vrije vloerwelden

dragende gevel

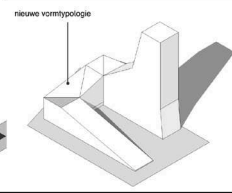

flexibel inwaaier (T+G), veranderbaar in de tijd, bijvoorbeeld hotel, kantoor

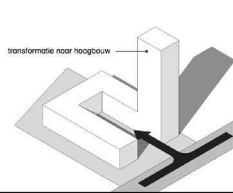
voorzieningen

verkeer

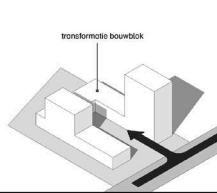
verblijven

nieuwe vormtypologie

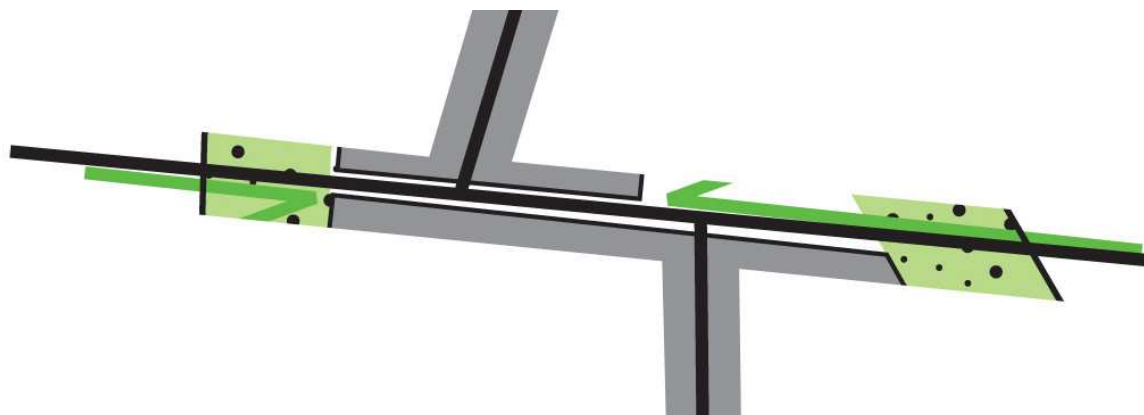

transformatie naar hoogbouw

transformatie bouwvlak

BART BORDES

TITEL

Inrichtingsplannen Glastuinbouw
Zuid-Holland

JAARTAL: 2010

RELATIE MET CLEMENS

Freelance medewerker (studentenassistent), bij de vakgroep Landschapsarchitectuur voor het onderzoek "Droogmakerijen" o.l.v. Prof. Dr. Ir. C. Steenbergen en Dr. Ir. W. Reh
Werkzaamheden: bronnenonderzoek, analyse, digitale tekeningen, organiseren excursie, productie tussenrapportages.
Periode: 1997 – 2004

HUIDIGEWERKKRING

DN Urbland/ HD
landschaparchitectuur

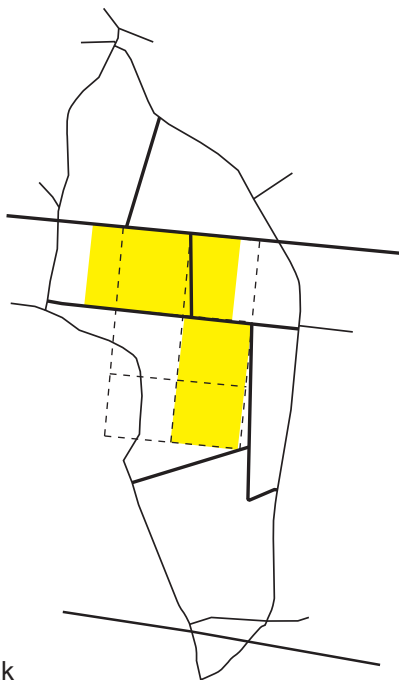
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

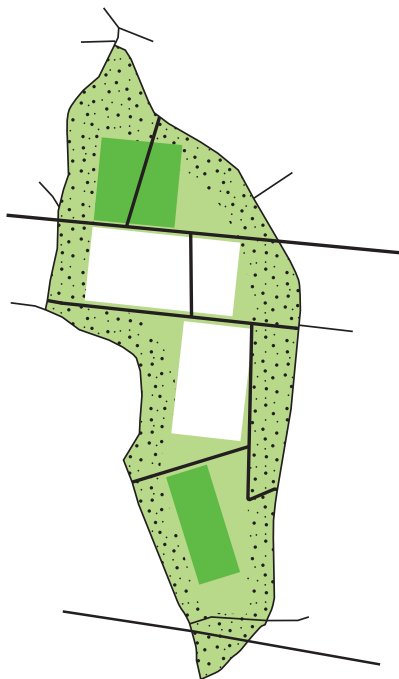
Grafische beeldbewerking op basis van een gescande kaart. Software: Adobe Illustrator

TOELICHTING

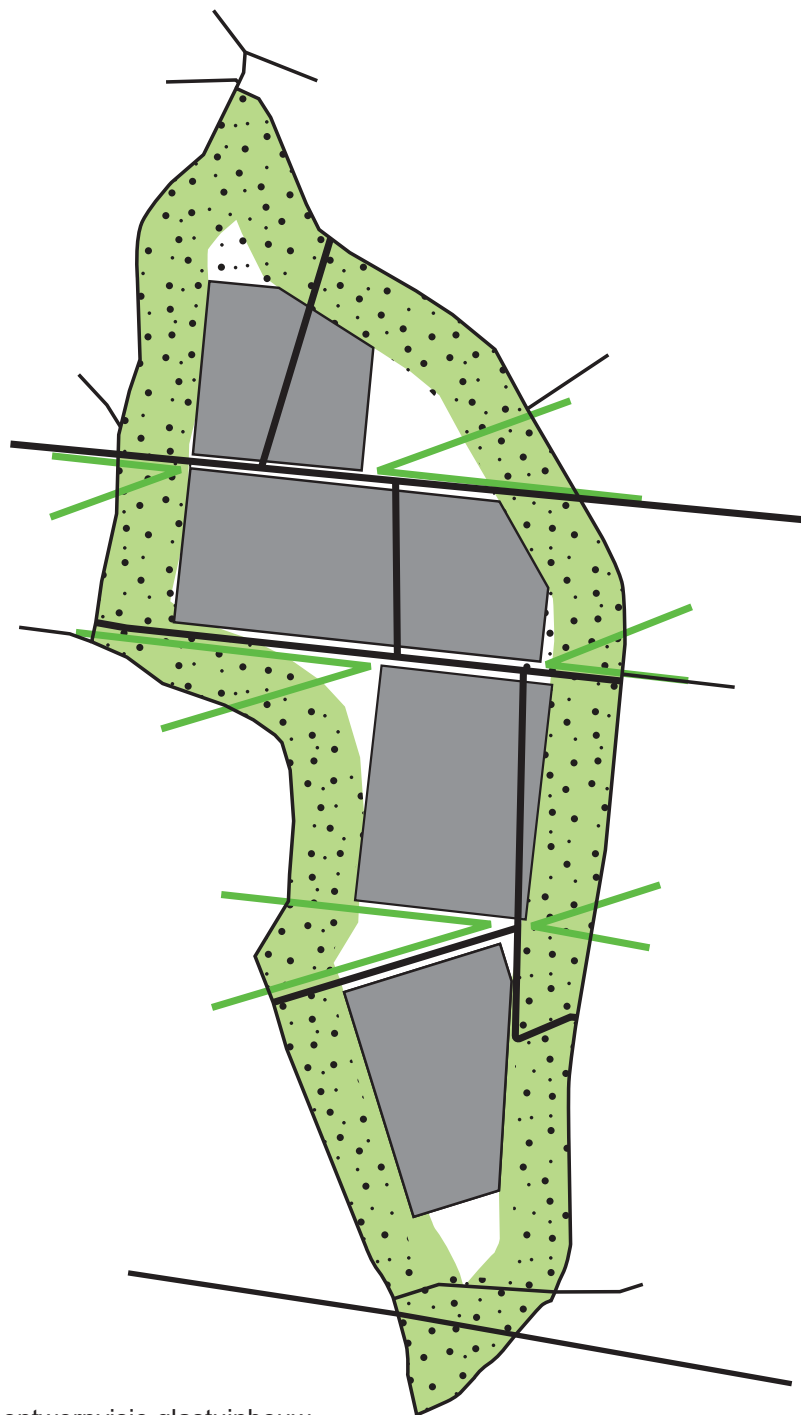
Voor de zoektocht naar geschikte locatie voor de landschappelijke inpassing van glastuinbouw in Zuid-Holland is gebruik gemaakt van een analyse van de polderstructuur. De aanpak en uitwerking van de opgave is illustratief voor de werkwijze zoals door Clemens gepropageerd. De poldergrammatica als bouwsteen voor het landschaparchitectonisch ontwerp.

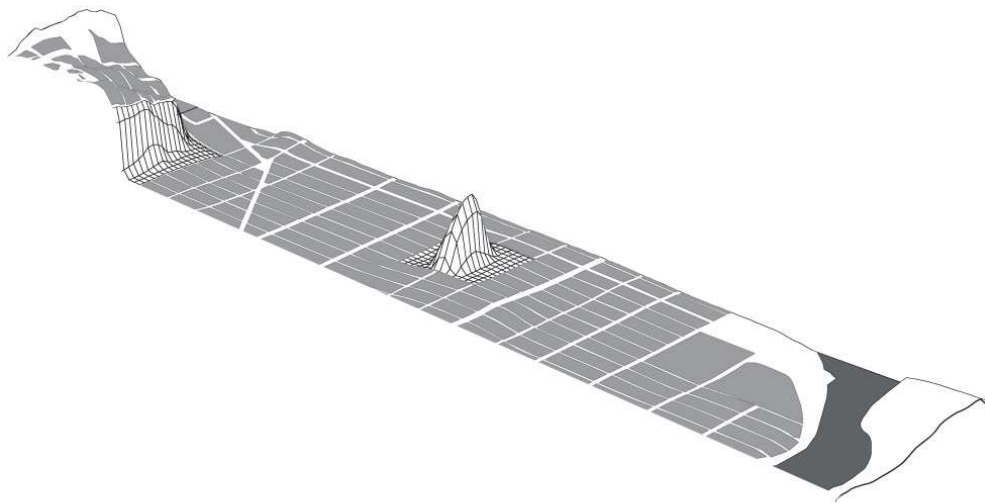
poldervlak

poldermantel en polderzoom

ontwerpvisie glastuinbouw

BASTIAAN KWAST

TITEL:

Manhattan, de parken van Olmsted

JAARTAL: 2010

RELATIE MET CLEMENS:

Dag Clemens,

Heel fijn samengewerkt, ongeveer 17 jaar lang. Gebaseerd op belangstelling voor landschappen die waren bewerkt door heer of boer. En dan maar vroeten: hoe is de natuur gecultiveerd, omgevormd tot een meetbare ruimte? Het ging, wat mij betreft, altijd om ruimte. Die gaven we tevens aan elkaar. Bij ruimte komt nu tijd, een luxe!

Bastiaan

HUIDIGE WERKKRING

Fotograaf

BEELDKEUZE

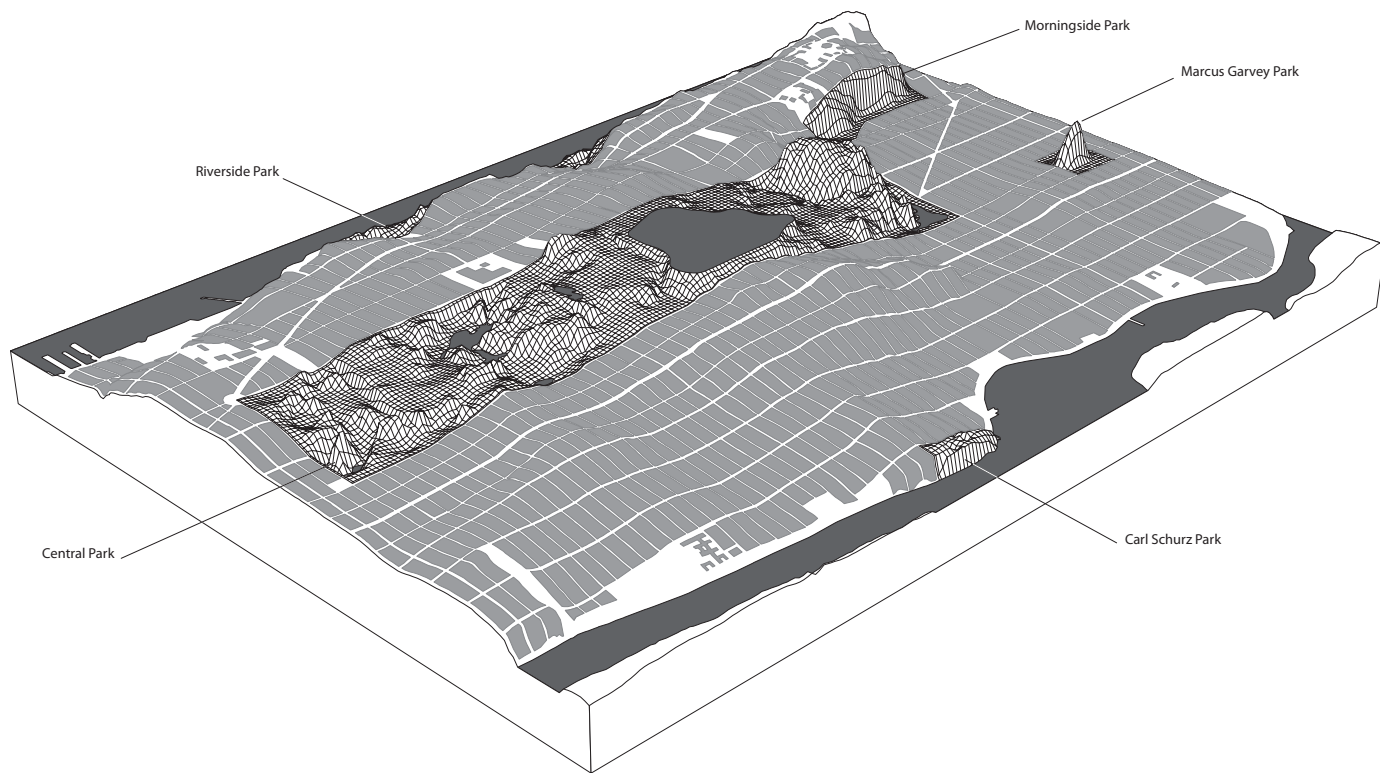
VERVAARDIGING / TECHNIEK

Model op basis van een digitaal hoogtebestand. De hoogte is tien keer overdreven en een cel van het grid meet 25 bij 25 meter.

TOELICHTING

Het model laat in een oogopslag zien dat de parken van Manhattan zijn gesitueerd op plaatsen waar het moeilijk was om te bouwen in verband met het relief: te stijl of te onregelmatig.

Het model is gemaakt voor het boek *Metropolitane Landschapsarchitectuur* dat vandaag, 15 december 2011, verschijnt.

BERT VAN DEN HEUVEL

TITEL:

Poldertentoonstelling NAI 2005,
Tentoonstelling Poldermodellen
2005

Villa Giulia 1988

Manhattan + Central Park 1998

Stelling van Amsterdam 2001

RELATIE MET CLEMENS

1987 – 1993

Verrichten van verschillende
plananalyses voor Clemens

1993 – 1997

Student-assistent bij Clemens

1997 – heden

Medewerker bij de Leerstoel
Landschapsarchitectuur

HUIDIGE WERKKRING:

directeur/eigenaar Van den Heuvel
Architecten te Werkendam

BEELDKEUZE

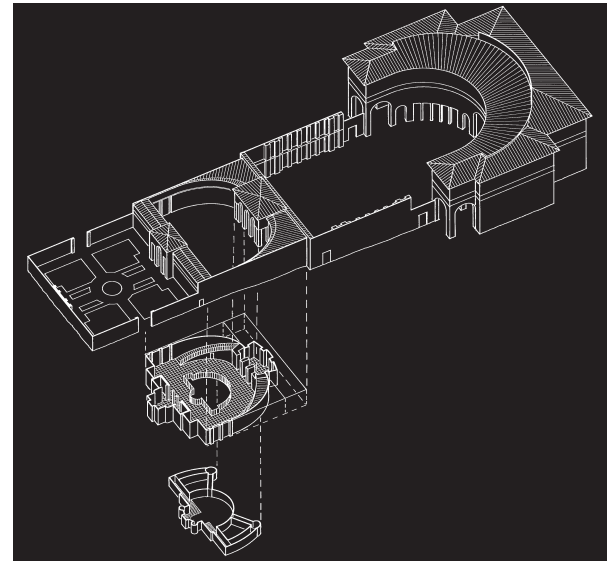
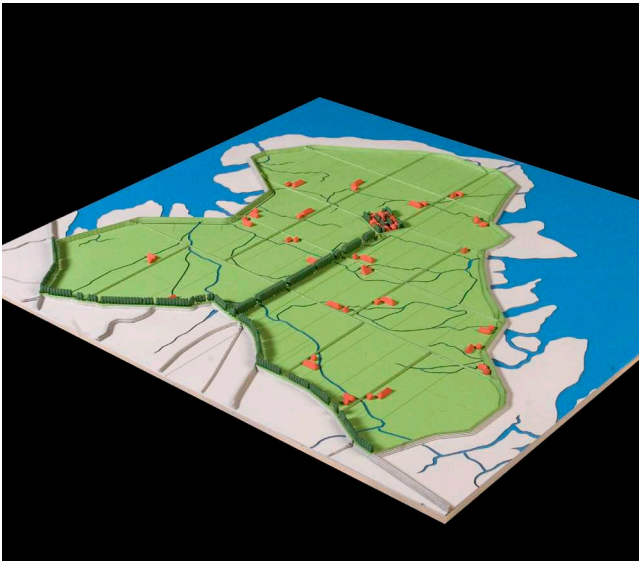
RUIMTE_LIJKHEID dat is voor mij een doorlopend thema in de jarenlange samenwerking met Clemens. Van ruimte laten tot ruimte delen en van de verbeelding van de ruimte tot de zoektocht naar de Ruimtelijkheid in het Landschapsarchitectonische ontwerp.

Dit wordt prachtig tot uitdrukking gebracht in de bovenstaande Gravure “ Ontwerp voor een uitzichtsplaat” van Karl Friedrich Schinkel uit 1835.

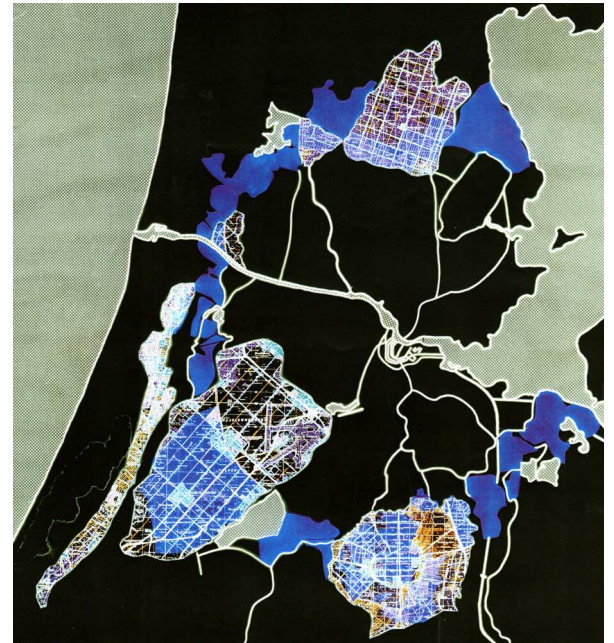
Bij de vele besprekingen over de analyses van de Italiaanse en Franse villa's en tuinen zag ik Clemens net als de mannen op de Gravure naar de verte wijzen terwijl hij zich waarschijnlijk afvroeg hoe “ een stap over de horizon” te zetten.

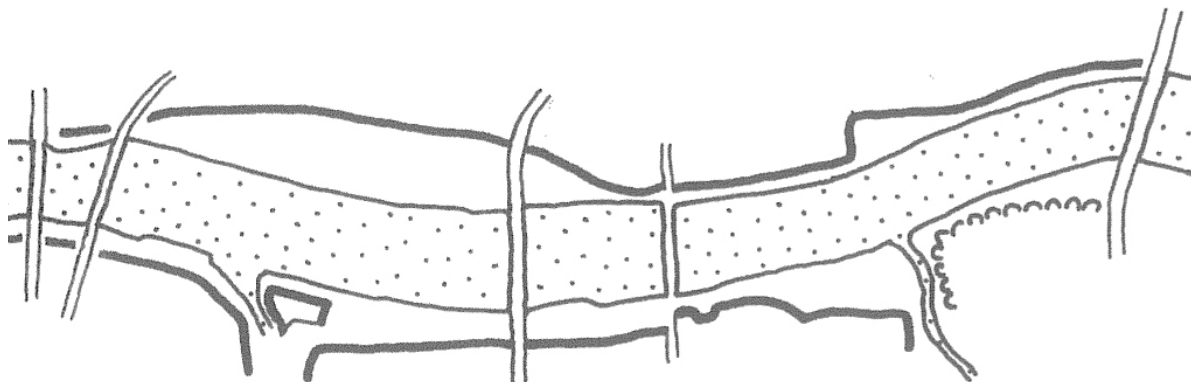
Later ging het meer over de ruimtevorm en de materiële vorm in het Landschaparchitectonische ontwerp zoals in de Gravure verbeeld door de gerichtheid van de ruimte van de bank, ruimte onder de boom en de ruimte van het terras in relatie tot de “ onbegrensde uitgebreidheid” van het landschap.

Om uiteindelijk de ruimtelijke geleiding in de droogmakerij bloot te leggen en de begrenzingen van ons Nederlands polderlandschap te ontleden. “ De bewerking van de horizon “. Het heeft mijn horizon verrijkt.

Door onderzoekend te analyseren wordt kijken zien

CAROLINE STEGEWERN

TITEL:
Stromend landschap

JAARTAL: 1994-2000

RELATIE MET CLEMENS
Promotieonderzoek

HUIDIGEWERKKRING:
Docent Landschap bij Hogeschool
Utrecht.

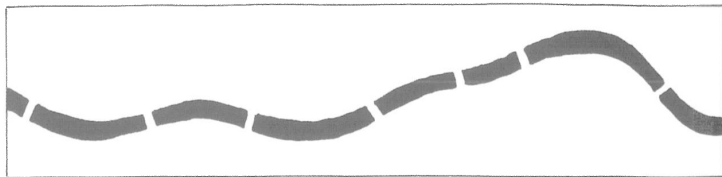
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK
Reductie (inktpennen in
verschillende dikte)

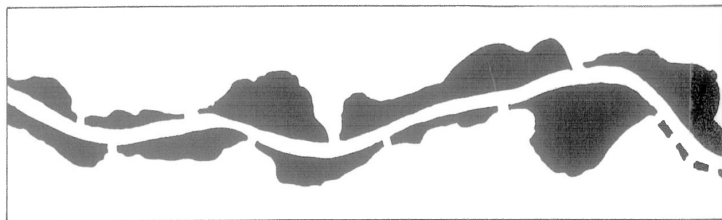
TOELICHTING
Deze set tekeningen geeft een beeld
van mijn promotieonderzoek naar de
verhouding tussen vorm en dynamiek
in het Nederlandse rivieren-
landschap.

Daarin staan begrippen centraal
als de vormkenmerken van de rivier,
een typologie van het rivierengebied,
en vormgeven aan dynamische
natuurontwikkeling.

BOCHTIGE ROUTE + BUIGPUNTEN

RAKENDE ROUTES + RAAKPUNTEN

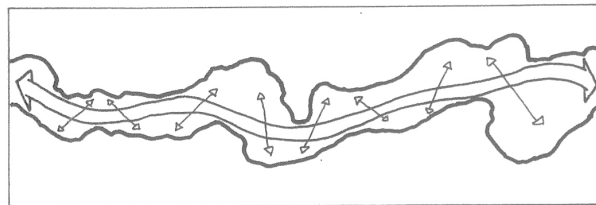
KRUISENDE ROUTES + KRUISPUNTEN

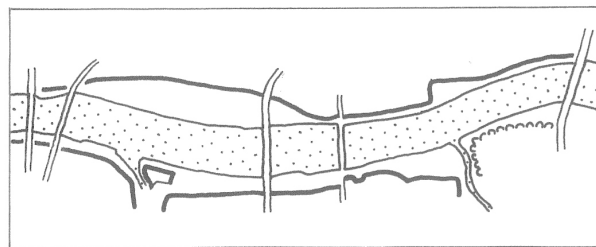
"ONEINDIG LAAGLAND"

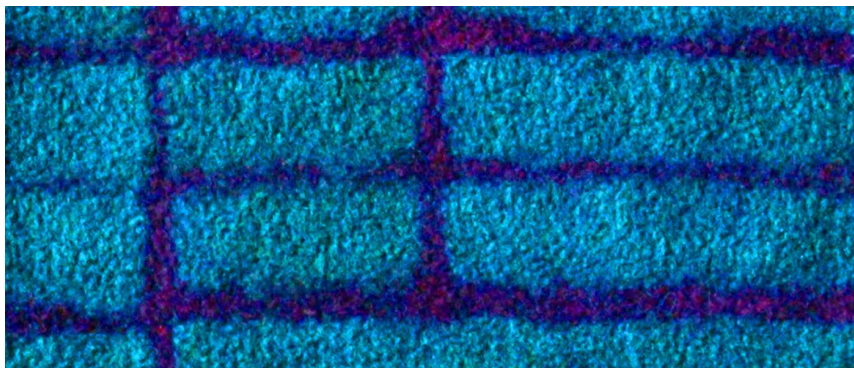
BUITENDUKSE RUIMTE

STEDELUKE VIDE

STROMEND LANDSCHAP

CORA JONGSMA

TITEL

Beemster: Polders van Vilt

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

15-12-2011 Presentatie Polders van Vilt tijdens het afscheid van Clemens Steenberghe.

HUIDIGE WERKKRING

Beeldend Kunstenaar

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Vilt samengesteld uit verschillende lagen wol (van Merinoschaap) met stiksels.

TOELICHTING

Polders van Vilt is een kunstproject waarbij landkaarten uit de PolderAtlas zijn gebruikt als inspiratiebron voor viltkleden. Het project is een onderzoek naar menselijke ordeningen in het Nederlandse landschap. De Beemster is één van de kleden waarin de strenge geometrie van het landschap en architectuur duidelijk zichtbaar zijn.

CHRISTIAN VAN EES

TITEL

Veldwaarnemingen

JAARTAL: 2011

WERKRELATIE

- Student-assistent vakgroep Landschapskunde & Ecologie (in de tijd dat Clemens Steenbergen wetenschappelijk medewerker was - bij de sectie Tuinkunst, 1973 - 1979)
- Toegevoegd docent bij de vakgroep Ontwerpen van Stedelijke Gebieden en Woningbouw, later de vakgroep Stedebouwkunde (leerstool Landschapsarchitectuur, 01 09 1990 - 31 12 1994)
- Universitair docent bij de leerstoel Landschapsarchitectuur (01 01 1995 - 01 06 2006)
- Coördinator blok Stad & coördinator semester BSc (16 04 1998 - 31 03 2004)
- Coördinator Bacheloropleiding Bouwkunde (01 01 4 2004 - 31 12 2010)
- Secretaris Onderwijs faculteit Bouwkunde (01 06 2006 - 31 12 2009)
- Directeur Onderwijs faculteit Bouwkunde (01 01 2010 - heden)

HUIDIGE WERKKRING

Faculteit Bouwkunde, Technische Universiteit Delft

BEELDKEUZE

TECHNIEK

Eigen digitale foto's, beheerd en bewerkt met Aperture 3.0

TOELICHTING

Fijn geld en grof geld

Mijn belangstelling voor het landschap en meer in het bijzonder voor tuinen en parken wortelt in de periode van de vakgroep Landschapskunde & Ecologie, met excursies naar Zuid-Engeland en de omgeving van Parijs. Nadien maakte ik met Rob van Leeuwen, Jan Joost Peskens en Wouter Reh menige studiereis; wij doorkruisten Italië, België & Frankrijk, West- & Oost-Duitsland, Engeland, Spanje ... Nog altijd neem ik overal waar ik kom tuinen en parken op in mijn reis-schema.

Mijn jongste veldwaarnemingen leverden deze tegenstelling op:

In het park van Frederiksborg trof mij een bijzonder aardig detail dat ik niet eerder bewust gezien meen te hebben: niet alleen de parterres de broderie maar alle randen zijn afgezet met een mooie kleine haag. Frederiksborg Slot, Hillerød, Sjælland, Denemarken, 1600-1620, in opdracht van Koning Christiaan V.

De zuidkant van het Kaapverdische eiland Sal is bezaaid met onafgebouwde huiveringwekkend hologische complexen recreatiewoningen, naar verluidt investeringen van de maffia. Brachten zij maar wat Italiaanse aandacht voor het detail mee ... Ilha do Sal, Cabo Verde.

Vlierboomstraat 448
2564 JK Den Haag
(0681) 479101

CINDY WOUTERS

TITEL

Open landscape New York
Urban Landscapes

JAARTAL: april 2006

RELATIE MET CLEMENS

In 2002 begon ik bij landschap te werken als student-assistent voor Inge. Het was een hechte leerstoel en na mijn afstuderen ben ik als bijna vanzelfsprekend gaan meewerken aan een aantal onderzoeksprojecten. De grote polder biënnale, met analyses, tekeningen en de ongelofelijk mooie maquettes die in het NAI en in de TU zijn tentoongesteld. Tevens heb ik de eerste hand gelegd aan de tekening voor het Urban Landscape boek. Waarvan hiernaast een tekening is te zien van New York.

HUIDIGE WERKKRING

Na de TU ben ik als architect werkzaam geweest bij Wiel Arets. Daar heb ik aan zeer diverse projecten op alle schalen gewerkt, daarbij kon ik vaak mijn landschapskennis inzetten. Nu ben ik sinds 2 jaar werkzaam op de architectuurafdeling van Concrete. Wederom divers met altijd bijzondere opgave en veel buitenlandse projecten.

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

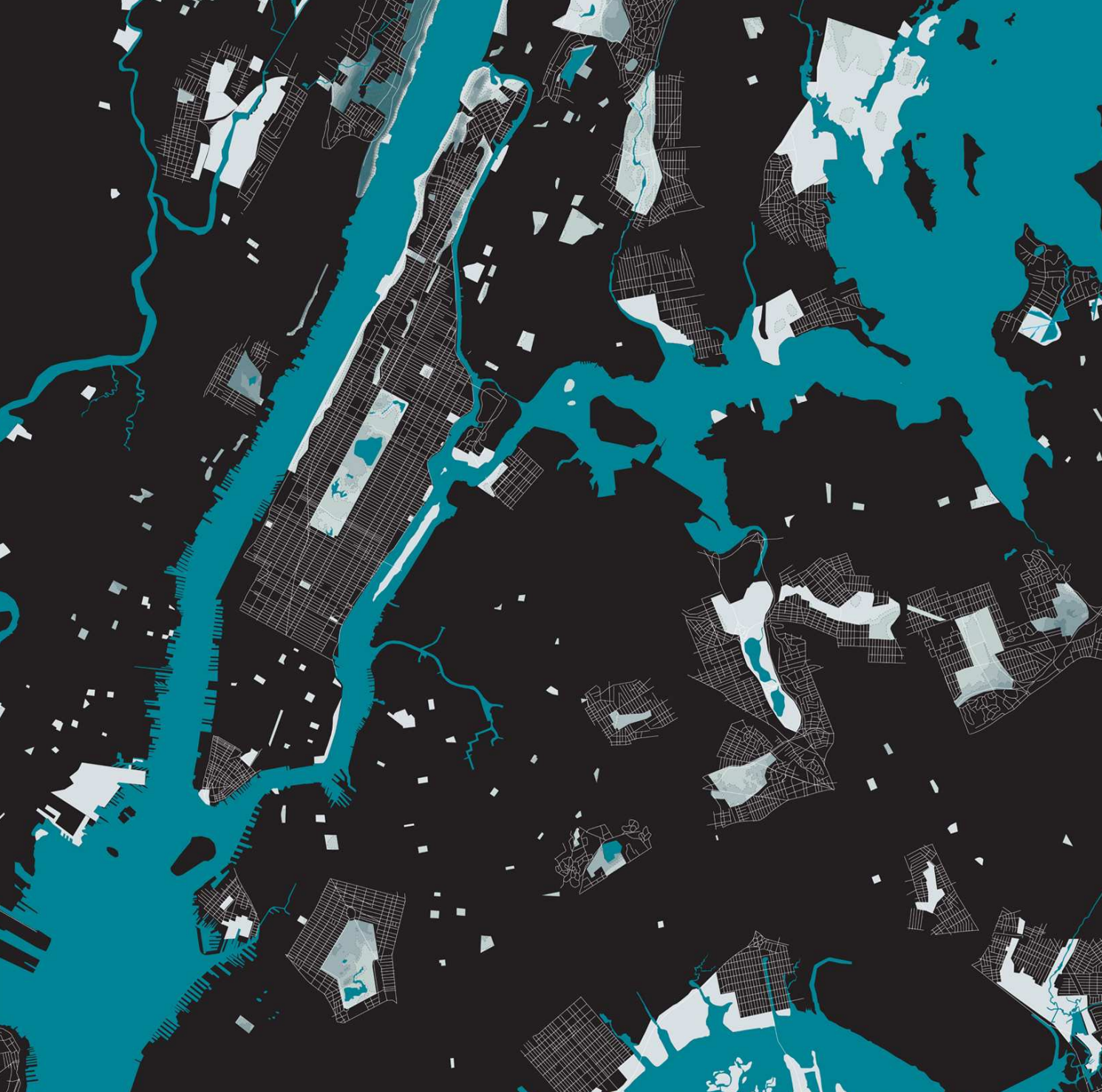
Diagrammatische tekening met Illustrator.

TOELICHTING

De diagram van New York is een begin geweest van de onderzoekstekening voor Urban Landscapes en staat voor een mooie en interessante periode bij landschap. Ik voel me vereerd om met Wouter en Clemens te hebben samengewerkt, bedankt voor de mooie werkervaring!

De diagram staat ook voor mijn huidige werk, op dit moment ben ik bezig met een hoteltoeren en een woningproject in NY. Deze tekening was de eerste die in mijn gedachten naar boven kwam.

cindy.wouters@gmail.com
Albert Luthulistraat 21b
1091 NR Amsterdam

DANIEL JAUSLIN

TITEL

Stadthaustyp Jenfelder Au

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

- Onderzoeker/Docent Leerstoel
Landschapsarchitectuur 2008
- promovendus 2008-2013
Leerstoel Landschapsarchitectuur

HUIDIGE WERKOMGEVING

- DGJ Architects & Landscapes 2012
Zürich Frankfurt, Rotterdam, Hong
Kong, voormaals Drexler Guinand
Jauslin.
Architecten sinds 1999
- Onderzoeker/Docent Leerstoel
Landschapsarchitectuur TU Delft

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

3d print (Stereolitografie)

TOELICHTING

*I was born in a valley of bricks.
Where the river runs higher than the roof-
tops grow.
In the Dutch Mountains.
(The Nits 1987)*

*Backsteine sind gebrannte Berge.
Dem Menschenmass angepasst,
um einfach versetzt zu werden.
Die Kinder der Kolonisten
besetzen die Strassen ohne Namen.
Sie werden eingeborene Backsteine.
(DGJ 2011)*

Deze gezichten representeren de toekomstige bewoners van een duurzame woonwijk in Hamburg, ontworpen door DGJ Architecten als prototype voor een plan van West 8, een studie voor de Stad Hamburg betaald met het prijsgeld van hun International Urban Landscape Award.

Als forens tussen mijn woon- en architecten -werkplaats Rotterdam

en mijn onderzoeks en onderwijs werkplaats Delft kwam ik telkens door meer wokerende en lelijke Vinex wijken. Rond 2010 ging een school openen, en plotseling begon ik vanuit mijn fiets of auto gezichten van enkele jonge bewoners te herkennen. Toen dacht ik dat kinderen de enige zijn, die deze plek werkelijk bewonen, terwijl ouders snel weg rijden naar hun werk in de steden eromheen.

Vaak heb ik met jou, Clemens, naast dingen, die op de directe onderzoeks- en onderwijs agenda stonden gesproken over zulk gebrek aan verworteling van nieuwe woonwijken en de mate waarin ze het landschap verstoren.

Dit is misschien een antwoord uit mijn eigen ontwerppraktijk. Een ruimtelijk beeldelement als bijdrage aan de genius loci.

jauslin@dgj.eu
Mecklenburglaan 14
3062 BJ Rotterdam (ZH)

DENISE PICCININI
DANIEL JAUSLIN
INGE BOBBINK

TITEL

Landscape Mirror Oerol 2012

Door: Sanne Allersma, Erica Chladova,
 Hannah Cremers, Stefanie
 van den Heuvel, Karien Hoffhuis, Marita
 Koch, Laurien Korst, Pauline Luijendijk,
 Camilla Migliori, Lisanne van Niekerk,
 Emma Ottevanger, Richard Paalman,
 Robert van der Pol, Michiel Pouderoijen,
 Olivier Sobels, Laura Spenkelink, Rochelle
 Wolvers, Irene Zhang, Anyi Zhou.

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

Eerste Lichting Studenten
 MasterTrack Landscape
 Architecture 2010-11

HUIDIGE WERKOMGEVING

Divers

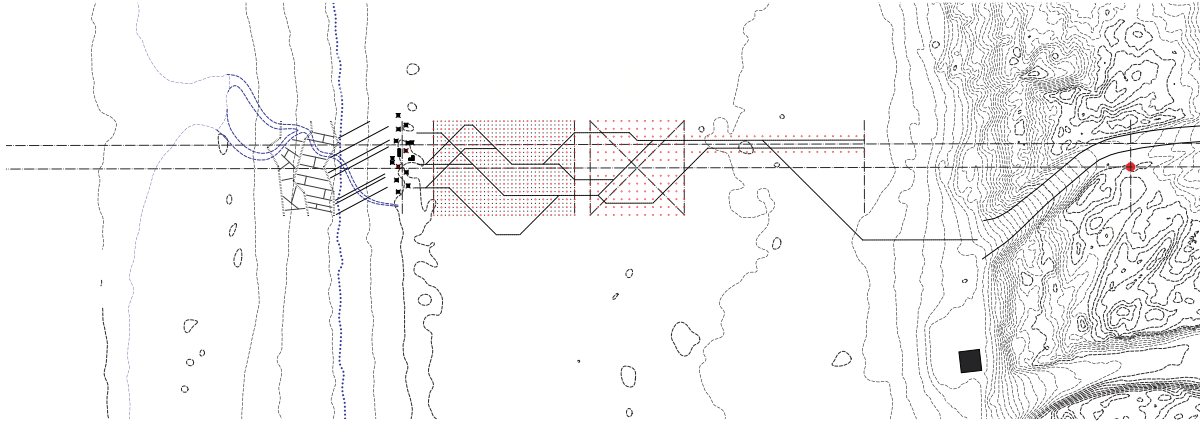
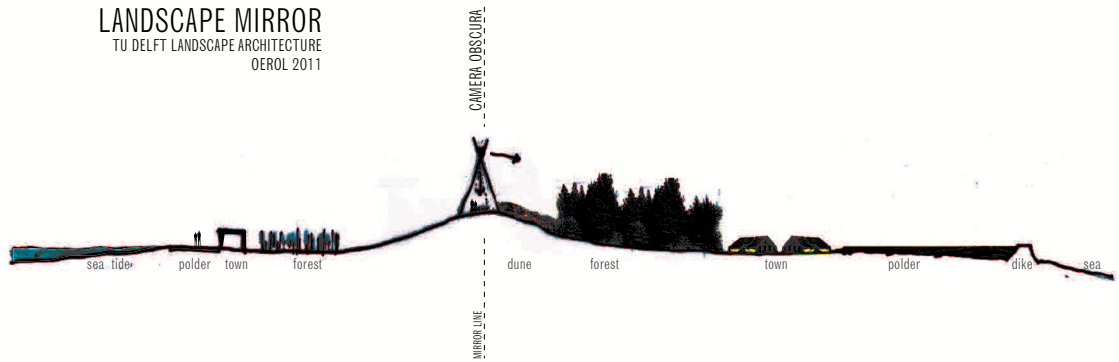
BEELDKEUZE

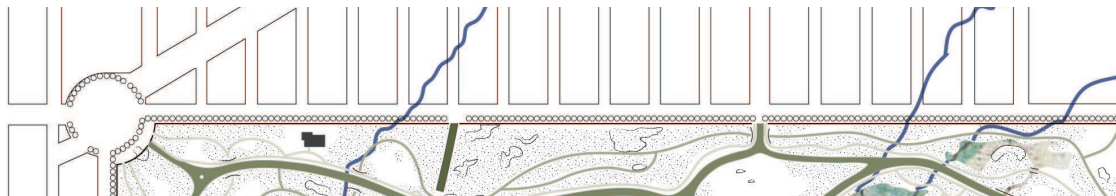
VERVAARDIGING/TECHNIEK

Maquette 1:10 Zand, Bamboe en Doek
 op Noordzeestrand.
 Camera Oscura van Theaterdoek,
 Lens en Spiegel

Landscape Mirror
 Noordzee-Strand, Paal 11-12
 8894 KW Formerum Terschelling

LANDSCAPE MIRROR
TU DELFT LANDSCAPE ARCHITECTURE
OEROL 2011

DANIELLE WIJNEN

TITEL

Central Park - Projectie van parkontwerp op de waterkaart van Viele uit 1865.

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

2006 – 2011 Tekenwerk ten behoeve van studie Urban Landscapes

HUIDIGE WERKKRING

Stedenbouwkundige bij de gemeente Papendrecht.

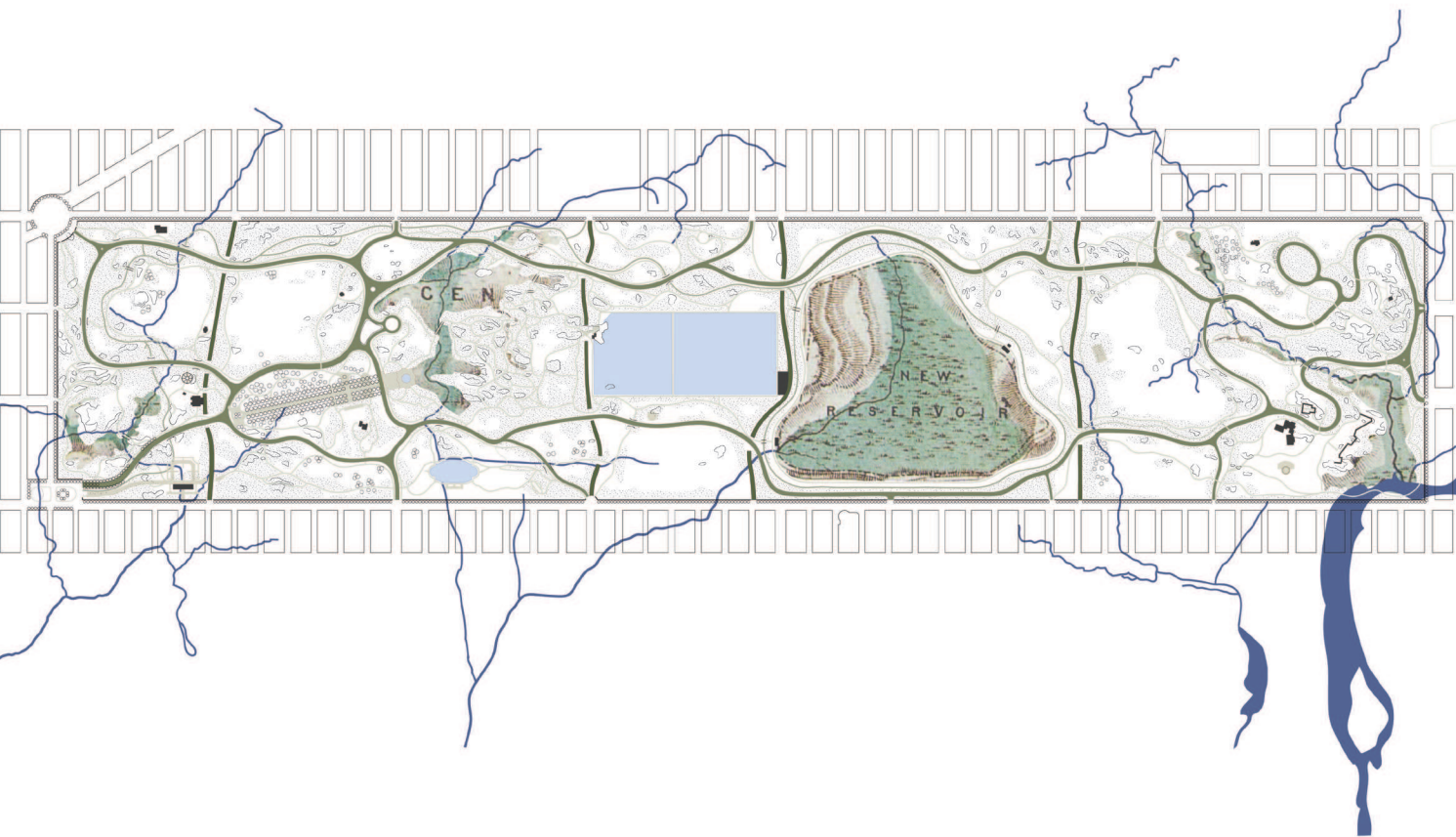
BEELDKEUZE

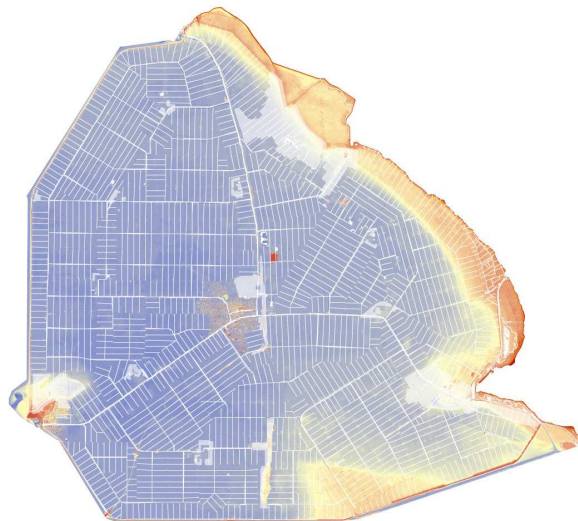
VERVAARDIGING / TECHNIEK

Tekenen plattegrond Central Park in Adobe Illustrator op basis van kaart van Central Park door Vollath en Colbert (Greensward Foundation) uit 1994. Kreeken zijn getekend op basis van de Waterkaart van Viele uit 1865 en de waterpartijen zijn gemaskerd uit diezelfde kaart.

TOELICHTING

Het grillige patroon van de kreeken en de natuurlijke hoogteverschillen van het oorspronkelijke landschap zijn in deze tekening samen in beeld met een deel van het grid van de stad en de architectuur van het park. De stad, het landschap en architectuur komen samen.

DENISE PICCININI

TITEL

De IJsselmeerpolderscomplex -
Polderatlas

JAARTAL: 2008

RELATIE MET CLEMENS

2006/2010 - Van Clemens heb ik de opdracht gekregen om twintig door Nederland verspreide polders te onderzoeken. Ze zijn aangebonden in twee gangen van tien polders van verschillende aard. Na deze opdracht volgden de IJsselmeerpolders waar ik vooral de aandacht aan heb besteed. Via deze opdracht ben ik vele archieven, deskundigen en de polders zelf langs geweest, van Borsssele tot Het Bildt. Wij hebben hierover naar mijn mening leuke en constructieve gesprekken gehad.

Ik ben Clemens en Wouter zeer dankbaar dat ik de kans heb gekregen om in contact te komen met het polderland, wat mijn blik op en mijn liefde voor het land heeft verruimd.

Deze kennis draag ik tegenwoordig over aan de studenten via verschillende oefeningen binnen het onderwijs.

HUIDIGE WERKKRING

TU Delft, leerstoel
Landschapsarchitectuur

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

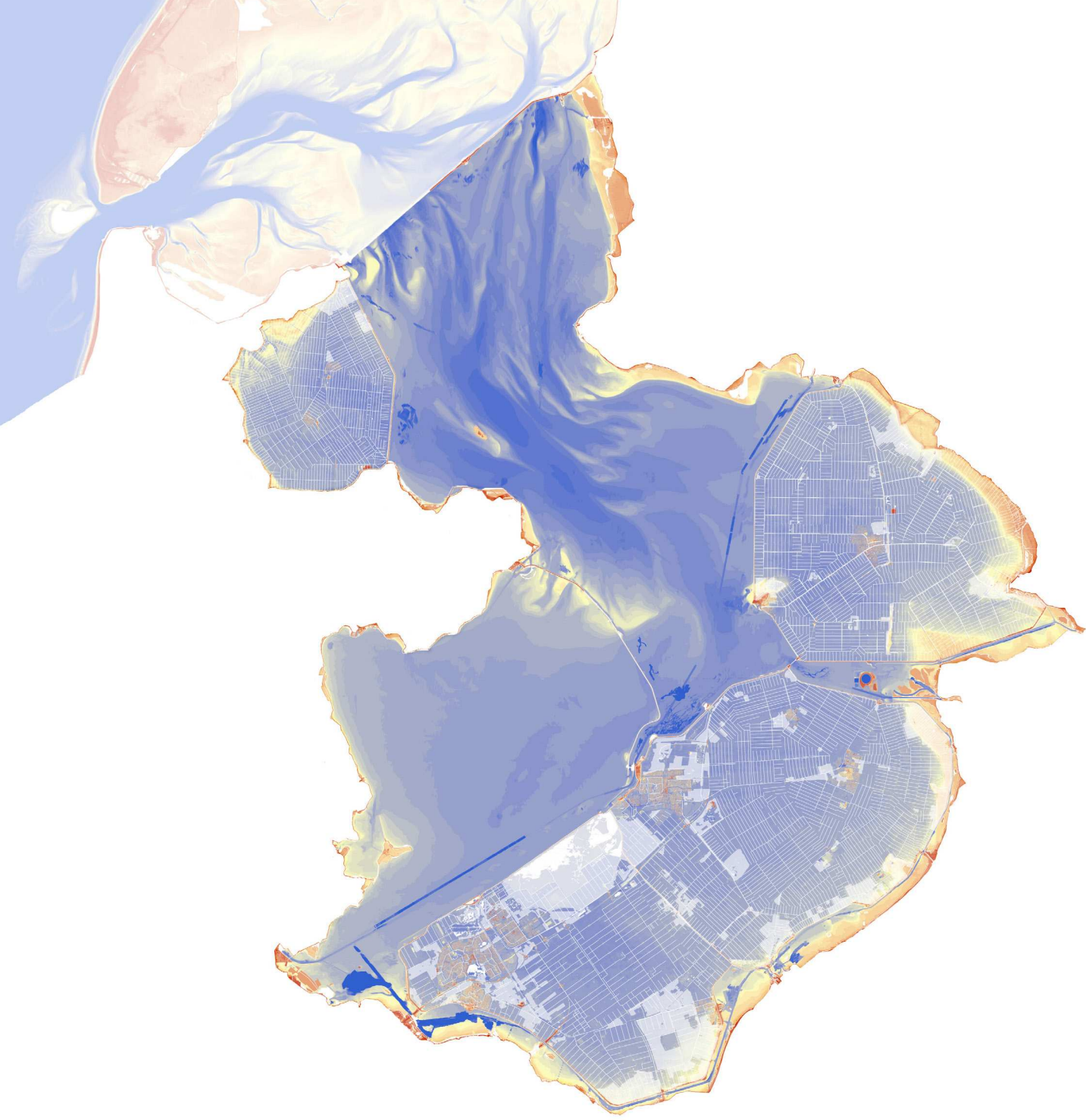
Plattegrond (morfologische structuur) van de IJsselmeerpolders geprojecteerd op de hoogte/dieptekaart.

Instrument: Computergetekend op basis van digitale kaarten, grafische uitwerking Adobe Illustrator
Uitgangsmateriaal: Data van Rijkswaterstaat (hoogte/dieptekaart), topografische kaart.

TOELICHTING

De morfologische kaart hiernaast laat de vier polders zien die samen het IJsselmeercomplex vormen: Wieringerpolder, Noordoostpolder, Oostelijke Flevoland en Zuidelijke Flevoland. Een deel van deze studie is in de Polderatlas opgenomen.

d.piccinini@tudelft.nl
Vroesenlaan 40A
Rotterdam

EELCO DEKKER

TITEL

De Bossche Tuin

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

Tijdens mijn afstudeerproject in studio 'Buitenplaats' gingen Mark Veldman en ik vaak te rade bij Clemens. In ons project hebben wij de ingrediënten van een historische buitenplaats vertaald naar een hedendaagse 'ontsnapping in de stad'. In de 10 jaar na mijn afstuderen heb ik meegewerkt aan de publicaties 'Zee van Land' en 'Urban Landscapes'. Samen met Wouter Reh hebben wij vele uren gestudeerd en gediscussieerd over uiteenlopende analyses en ontwerpexperimenten. Leuke, leerzame en inspirerende uren!

HUIDIGE WERKKRING

Architect / Partner Jade Architecten in Rotterdam en gastdocent Architectuur en Landschapsarchitectuur TU Delft.

BEELDKEUZE

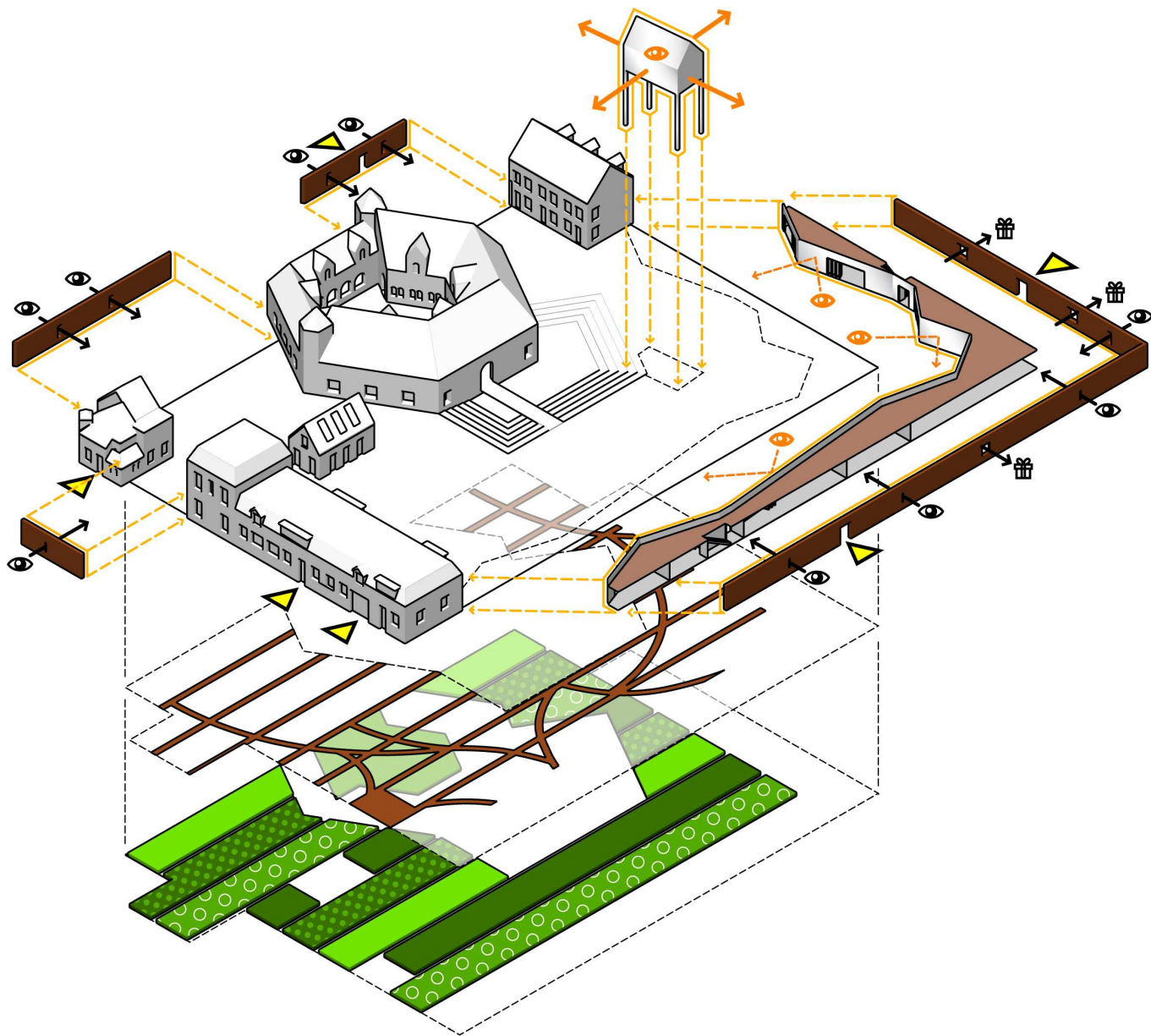
VERVAARDIGING / TECHNIEK

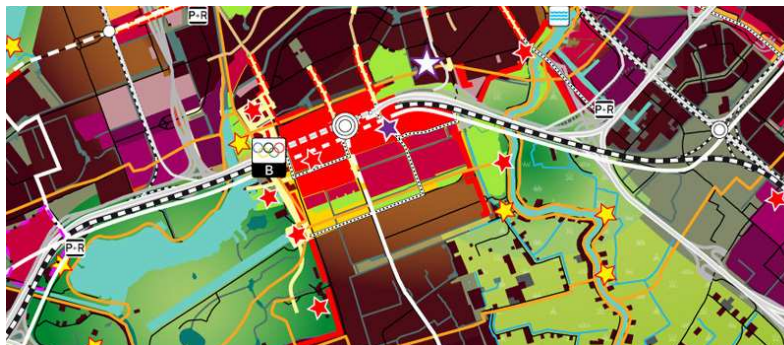
3D in BIM software Archicad, exploded view in SketchUp, grafisch bewerkt in illustrator + maquette-foto's

TOELICHTING

'De Bossche Tuin' is een transformatie van een introvert militair verdedigingswerk naar een omsloten tuin met de ingrediënten van een buitenplaats. Het drukke stadsleven wordt geblokkeerd, eenmaal binnen overheerst de natuur. Dit wordt versterkt door aan de binnenzijde van de nieuwe muur spiegels te plaatsen zodat alleen de tuin en de lucht weerspiegeld wordt. Een groene long in een versteende omgeving.

dekker@jadearchitecten.nl
Proveniersstraat 43b
3033CH Rotterdam

ERIC VAN DER KOOIJ

TITEL

Structuurvisiekaart 2040

JAARTAL: 2010

RELATIE MET CLEMENS

Samengewerkt met Clemens

- Vanaf 1986 t/m 1989 als student-assistent waarin onder meer getekend alle Engelse tuinen vanaf topografische kaart met hoogtelijnen, architectonische relaties en ontwikkelingen in de tijd.

- Van 1991 tot 2005 werkzaam bij het werkverband als toegevoegd docent

- Publicaties: Architectuur van stedelijke beplanting (1988), Het Montageland (1991), Concept en Stofferij (1994), Moderne Villa's in het landschap (1995), Buiten Plaats

- City Escape (1999), Buiten Plaats (Ont)spanningsveld (2000),

- Excursies naar Italie (1989) en NY-LA (1998)

HUIDIGE WERKKRING

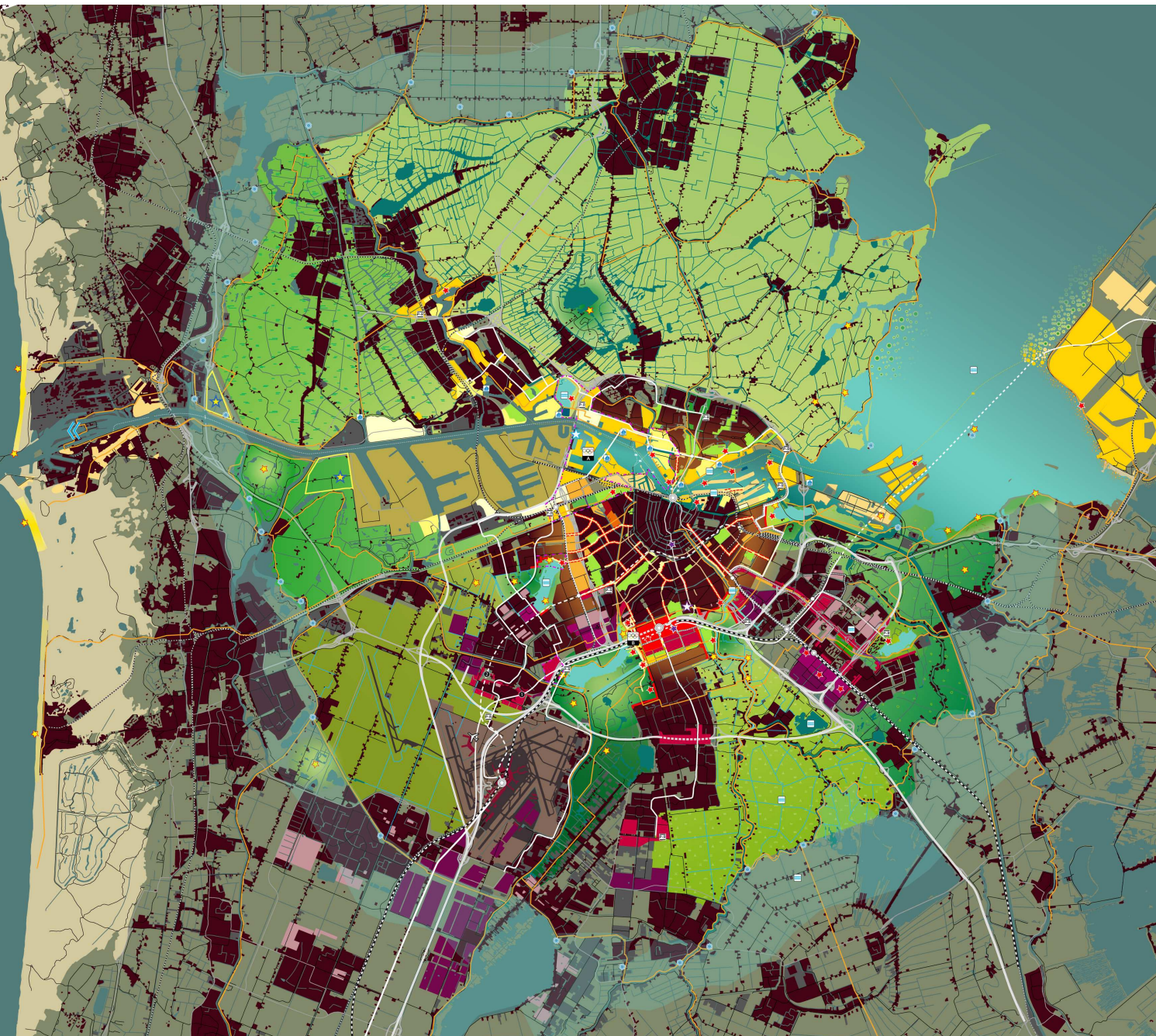
Dienst Ruimtelijke Ordening, gemeente Amsterdam

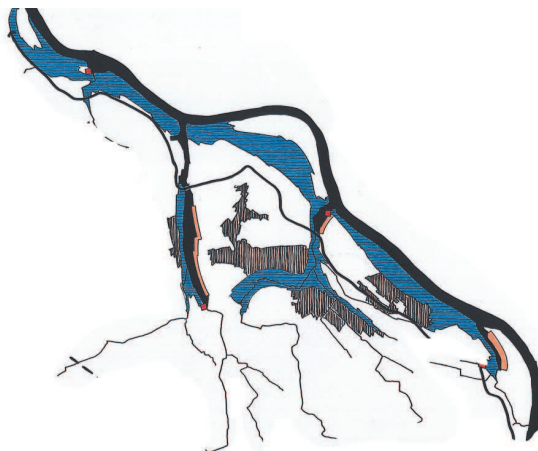
BEELDKEUZE

TOELICHTING

De kaart van de Structuurvisie vormt een keerpunt in de geschiedenis van 75 jaar structuurplannen van Amsterdam. Na het AUP is veel aandacht besteed een kleurstelling, lijndiktes, precisering van onderdelen en de kaart als geheel. Dit was niet mogelijk geweest zonder de leerschool bij Clemens waar alles wat je tekent tot de essentie wordt ontleed.

vanderkooij.bakker@hetnet.nl
Larenseweg 126A
Hilversum

ERIC LUITEN

TITEL

De Derde Ontginning van Noord-Limburg. Toekomstverkenning
Reconstructiegebied Noord-Limburg

JAARTAL: 2003

RELATIE MET CLEMENS

Vanaf september 2005 tot zijn emeritaat was ik als deeltijdhoogleraar Erfgoed en Ruimtelijk Ontwerp (de Belvedereleerstoel) directe collega van Clemens Steenbergen bij de groep Landschapsarchitectuur van de faculteit Bouwkunde.

HUIDIGE WERKKRING

Ik ben eigenaar van Eric Luiten Landschapsarchitect BNT, provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit in Zuid-Holland en deeltijdhoogleraar Erfgoed en Ruimtelijk Ontwerp aan de TUDelft.

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

De tekening is door mij met de hand gemaakt. De met de pen zwart gearceerde vlakken zijn bestaande bossen en natuurgebieden. De met potlood ingekleurde 'patches' zijn nieuwe landschappen met verschillende combinaties van nieuwe vormen van grondgebruik en geïntegreerde landschapsonwikkeling.

TOELICHTING BEELDKEUZE

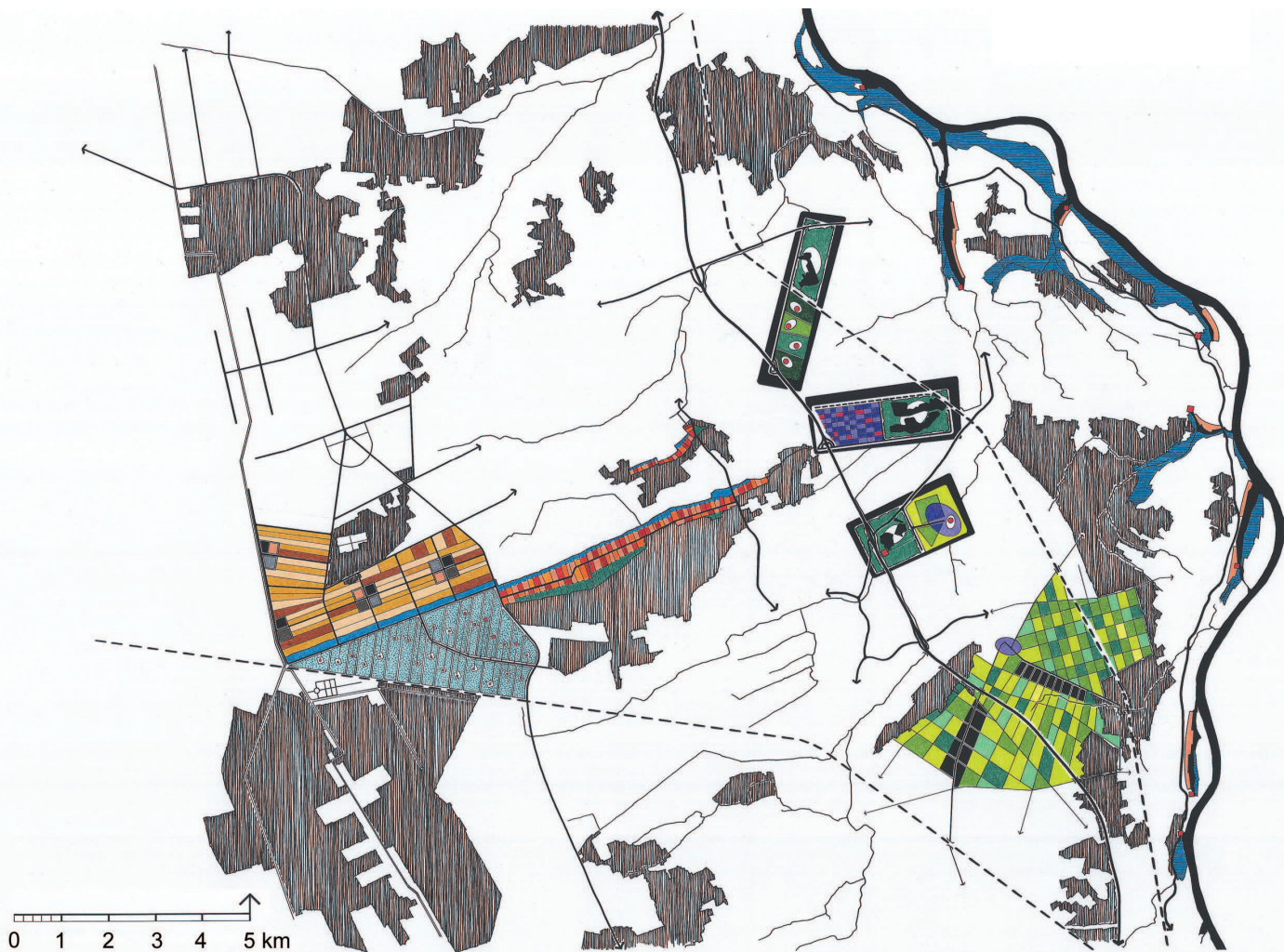
Op verzoek van de provincie Limburg werkte ik samen met studenten van de Academie van Bouwkunst Amsterdam aan een ontwerponderzoek voor de reconstructie van het agrarische dekzandgebied in het noordelijke deel van Limburg. Het project had betrekking op het landschap tussen Peel (links) en Maasvallei (rechts op de tekening). Het onderzoek was erop gericht de reconstructieopgave, die was ingegeven door de wens om nitraatmissies onder controle te brengen en toekomstige uitbraken van varkenspest te voorkomen, een regionale ruimtelijke expressie te geven.

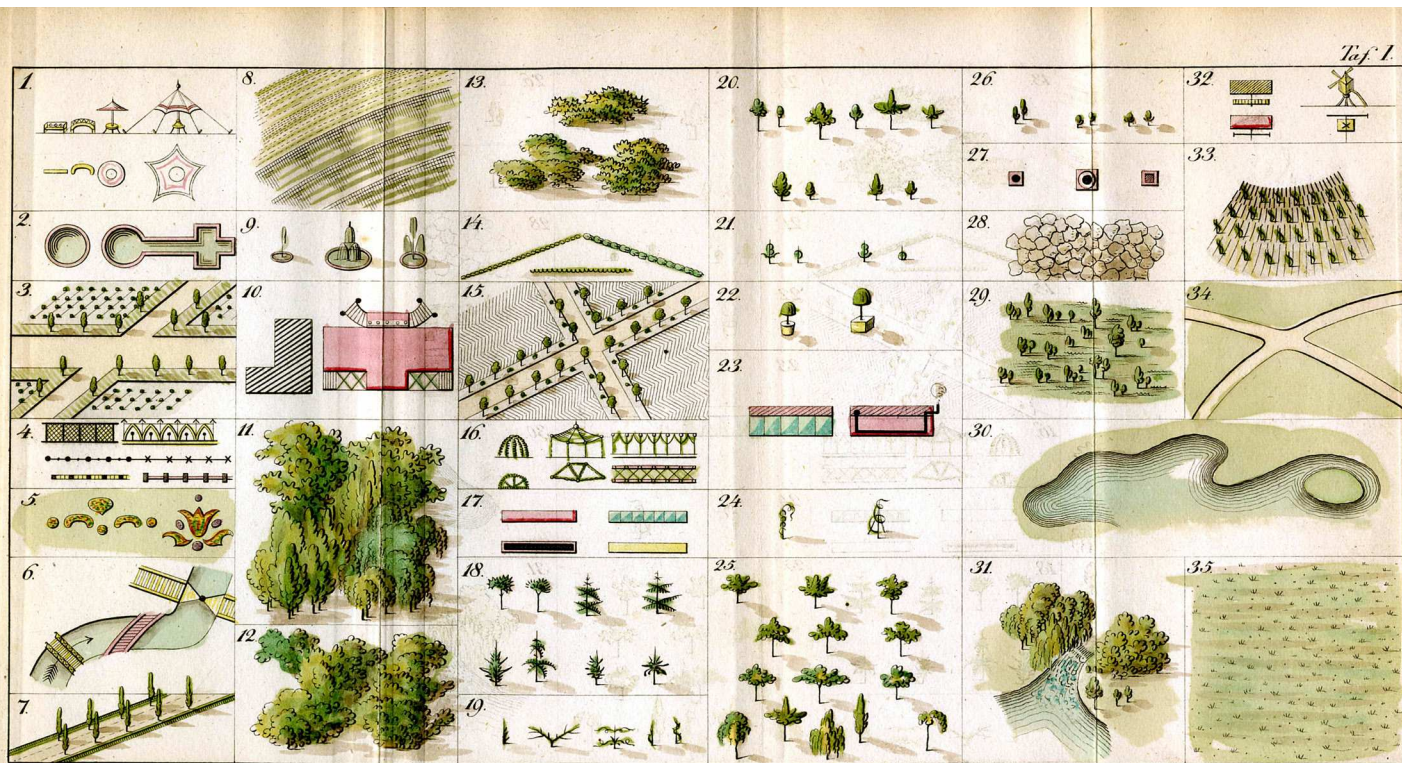
Mijn inschatting was dat het

landschap van Noord-Limburg onderhevig zou zijn aan een veel groter aantal verschillende initiatieven, die zich min of meer zelfstandig zouden voltrekken, als de verschuiving van agrarisch grondeigendom eenmaal op gang zou komen. Het regionaal ontwerp is dus niet een inrichtingsplan in de traditionele zin van het woord maar geeft een beeld van topografie op basis van nieuwe samenwerkingsverbanden in het Limburgse land.

In de loop van 2003 werd door de provincie Limburg aan Clemens Steenbergen en Wouter Reh gevraagd een reflectie te schrijven op het ontwerponderzoek. Voor die gelegenheid kwam ik naar Delft om hen uit te leggen wat ik eigenlijk had onderzocht en welk resultaat dat had opgeleverd. In de publicatie die later dat jaar verscheen (Jan Houwen en Karel Farber (red.): "Ontwerpen aan de zandgebieden van Noord- en Midden-Limburg") en die met een grote bestuurlijke conferentie werd gelanceerd in Maastricht typeerden zij mijn onderzoek als 'ontwerpen aan het interventielandschap'.

E.A.J.Luiten@tudelft.nl

ERIK DE JONG

Het getekende landschapsonwerp

Wilhelm Legeler (1801-1873), Plaat I, Codificaties voor de weergave van landschapselementen, uit: Mathematik, Zeichenkunst, Physik und Chemie in Ihre Anwendung und Beziehung auf die gesamte praktische Gärtnerei, in: Peter Joseph Lenné [e.a.]. Handbibliothek fuer Gaertner und Liebhaber der Gaertnerei, Berlijn: 1837-1840. Berlin, Technische Fachhochschule, Bibliothek, FB 11, R. 44. Foto: Alexandra Toland, Berlijn.

Dit is een van de dingen die ik, als beginnend historicus van de tuin- en landschapsarchitectuur, dertig jaar geleden van Clemens leerde: dat, anders dan de schilder of de beeldhouwer die werkt aan de verwerkelijking van zijn eigen object, de ontwerper van landschappen vergelijkbaar is met de architect, wiens werk door anderen wordt uitgevoerd. Het is een les geweest die mijn eigen, zowel vroege als huidige ontdekkingen op het gebied van de landschapsarchitectuur, sterk heeft geïnspireerd. De betekenis van het getekende landschapsonwerp, zijn traditie, methode, voorstellingswijze en zeggingskracht werd daardoor een van mijn fascinaties. Het ontwerp is een spiegel en een drager van de ontwikkeling, de ambities, de mogelijkheden en de artistieke en wetenschappelijke betekenis van het vak tuin- en landschapsarchitectuur.

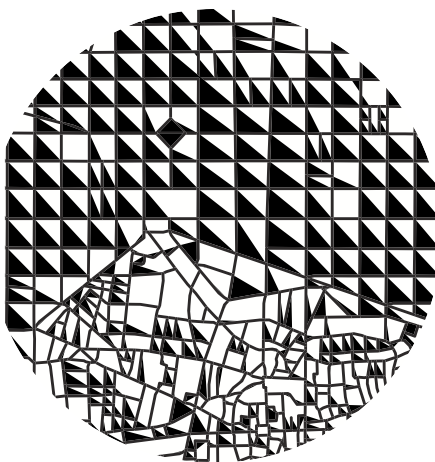
Waar de landschapsschilder naar het landschap schildert, wordt het landschapsonwerp getekend voordat het gemaakt wordt. Het getekende ontwerp is dus enerzijds verbonden met een actuele situatie, maar kent ook een zekere autonomie, los van de werkelijkheid. De tekening kan die werkelijkheid vertekenen, een illusie neerzetten, een ideaal

vertegenwoordigen, een analyse bieden, een artistieke inzicht uitwerken of meer concreet een werkelijke oplossing voorstellen. Al deze opties kunnen hun eigen betekenis hebben, afhankelijk van de culturele setting. Ieder ontwerp (zowel de getekende projectie als het uitgevoerde object) verraaft dat verbeelding van het landschap zowel mogelijkheden kent, maar ook grenzen heeft, al naar gelang de context van de maker, zijn eigen talent en inzicht, zijn artistieke, zijn denkvermogen en/of commerciële of modieuze instelling.

Landschap kent geen beperking, want de schaal ervan beweegt zich tussen groots of intiem met alle gevolgen voor onze zintuiglijke waarneming en ervaring die zo essentieel met landschap zijn verbonden. Het zijn schaal en materiaal die niet alleen fysiek indruk maken, maar ook onze verbeelding, ons gevoelsleven en ons diepere bewustzijn van plek en plaats bepalen, al gebeurt dat vaak onbewust. Het getekende ontwerp kan dus niet anders dan een reductie voorspiegelen van de wijze waarop geplande functies hun uiteindelijke gestalte in het te maken landschap krijgen en van de ervaringswereld die het voor de gebruiker zal kunnen hebben. Het ontwerp kan als concept echter wel ideeën, voorwaarden en mogelijkheden visualiseren: het bezit een groot retorisch vermogen. Bijna altijd een dialoog met een bestaande plek, met een gegeven geografie en topografie wil de getekende visie laten zien dat de ontwerper zich met een opgave kan verstaan. In het visualiseren van een ruimtelijke inrichting kan immers een nieuw landschap als een nieuwe wereld op papier geprojecteerd en geconstrueerd worden: het scheppen daarvan, het telkens opnieuw uitvinden en definiëren van

landschap en natuur is een van de doelen van het landschapsonwerp. Hun wederzijdse interactie maken zowel landschap als ontwerp mogelijk.

Landschap is naast ruimte ook tijd: in beiden ontrolt zich de ervaring ervan door de beweging van ons lichaam. Landschap is allesbehalve statisch, dat blijkt ook uit het verstrijken van de seizoenen en de natuurlijke processen die er plaats vinden, uit groei en verval. Hoewel statisch kan het getekende ontwerp tijd en proces plannen door het ontwerp in reeksen, lagen of als een serie tekeningen uit te werken die iets van de beweging in tijd of proces suggereren. De tekening is dus eigenlijk alles wat het uiteindelijke ontworpen landschap en de ervaring daarvan niet is: plat, vlak, en zonder beweging. Toch weet de twee dimensionale tekening het ontwerp van een levend, driedimensionaal landschap te analyseren, in kaart te brengen en leesbaar te maken – het is deze paradox die het getekende landschapsonwerp zo spannend en fascinerend maakt. Dat geldt ook voor het vak dat deze ontwerpen en hun retorisch vermogen inzet en dat blijvend dient te overdenken wat de betekenis van het ontwerp nu eigenlijk is.

FABIANA TONI

TITEL

Abstracte kaart van Barcelona
onderdeel van Urban Landscapes

JAARTAL : april 2010

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

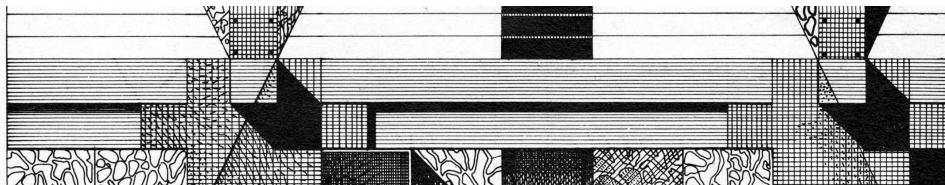
Beschrijving: plattegrond
Instrument: computer getekend in
fasen:
-geëxporteerd als pdf vanuit autocad
-bewerkt in illustrator

TOELICHTING

Het werk van onderzoekers richt zich op het nauwkeurig zoeken naar de relaties tussen de ondergrond en de tekens door de mens nagelaten. Het product van ons onderzoek zijn tekeningen die een precies opgebouwde verhaal vertellen.
De tekening die ik gekozen heb is eigenlijk helemaal niet zo. Door het klikken van een verkeerde toets is het huidige beeld ontstaan!

Deze abstracte versie van de kaart van Barcelona vertelt ook een verhaal aan wie het wil lezen. De driehoeken beschrijven de interventies van de mens op het oorspronkelijke landschap, dus de gelijkmatigheid van het grid ten opzichte van het onregelmatigheid van het historische centrum en de resterende urbanisatie. Het is interessant te beseffen dat je soms via een fout, of een intuïtieve actie, nieuwe dingen of nieuwe manieren om naar de werkelijkheid te kijken kunt ontdekken!

FERRY AERTS

TITEL

Tekening uit het artikel
 "The power of drawing"
 Auteur; Franco Purini
 Tekening; Studio di Recinzione
 (Alcune forme de la casa)

RELATIE MET CLEMENS

-Clemens was hoofdmentor van mijn
 afstudeerproject "Vondelpark Inside
 Out". Periode 1999-2001

- In de periode 1999-2002 heb ik
 samen met Clemens in de redactie
 gezeten van het boek "Architectural
 Design and Composition" en hebben
 we een artikel geschreven getiteld
 "The power of drawing" dat in ver-
 schillende versies in verschillende
 boeken is beland.

-In de periode 2002-2004 heb ik een
 vakoefening verzorgd getiteld 'Re-
 search by Drawing' als keuzemodule
 voor de afstudeerrichting stedenbouw
 onder de vlag van Clemens.

BEELDKEUZE

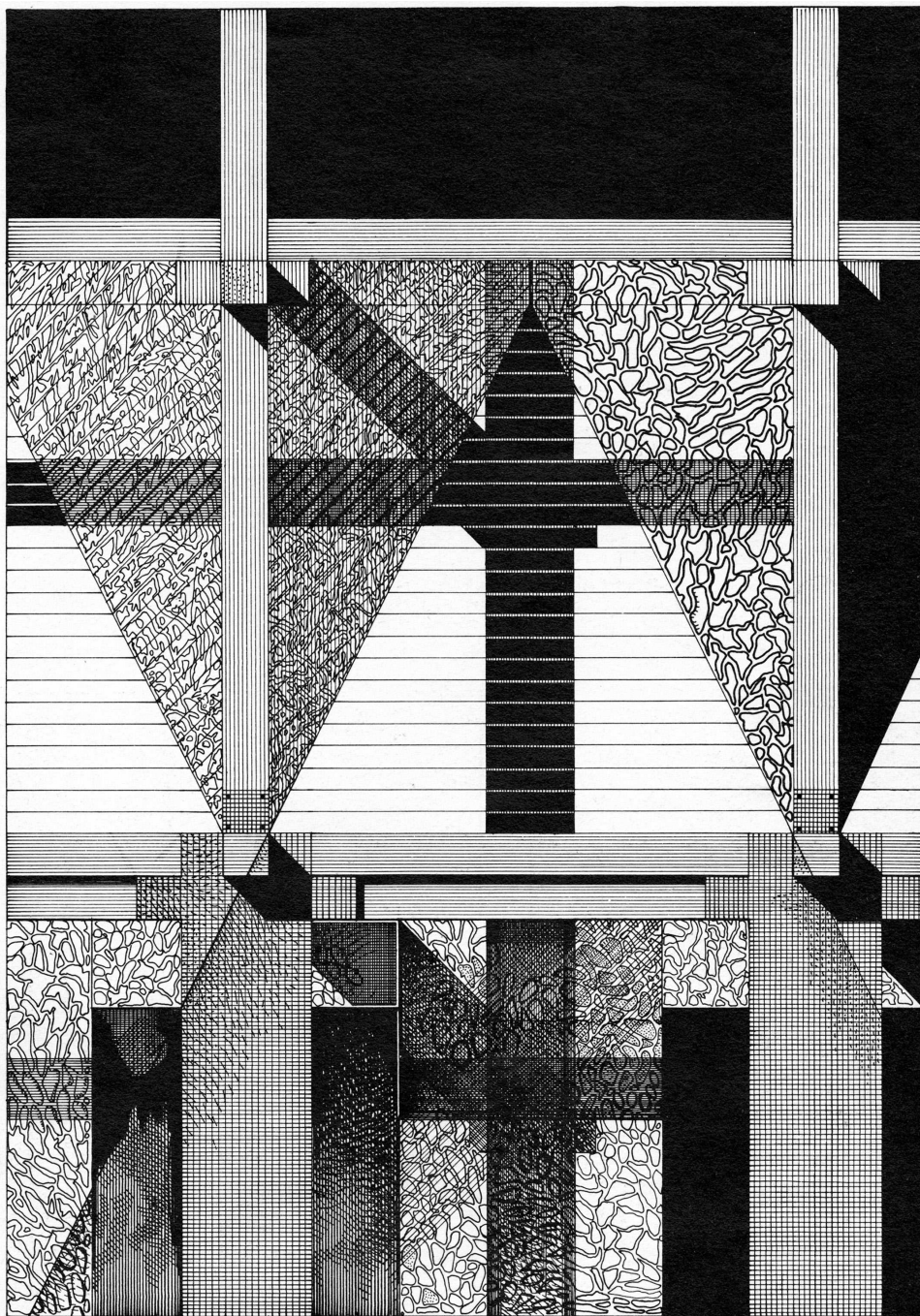
VERVAARDIGING / TECHNIEK

Tekentechniek; Rotring variant
 technical pen 0.3 mm

TOELICHTING

Door een gezamenlijke fascinatie
 voor de wondere wereld van de teken-
 ing zijn Clemens en ik tijdens een
 keuzemodule (het ontwerp van een
 villa in het Vondelpark) met elkaar in
 contact gekomen en heeft de teken-
 ing als ontwerp- en onderzoeksmid-
 del een rode draad gespeeld in al
 onze gezamenlijk activiteiten.

ferry.aerts@hotmail.com /
 aerts@mtcls.nl
 Rubensstraat 22
 4812 AL BREDA
 06-41904190

GERDY VERSCHUURE-STUIP

TITEL

Landschapsarchitectonisch onderzoek naar de relatie van buitenplaats en omgeving voor Vredenburg in de Beemster

PERIODE: promotieonderzoek 'Buitenplaatsen in het Nederlandse Landschap'

RELATIE MET CLEMENS

- Begeleiding afstudeerproject Stille in Breukelen- herbestemmen van de historische buitenplaats Vegtvlies in Breukelen in het afstudeeratelier Buiten Plaats (1999-2000)
- Universitair docent bij leerstoel landschapsarchitectuur, onderwijs en onderzoek (2003-heden)
- Deelonderzoek voor hoofdstuk de Poldervilla in het boek Zee van Land (2003-2004)
- Promotieonderzoek De Nederlandse buitenplaats (2008-heden)

HUIDIGE WERKKRING

Leerstoel landschaps-architectuur, faculteit Bouwkunde, TU Delft

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Sketch up, autocad

TOELICHTING

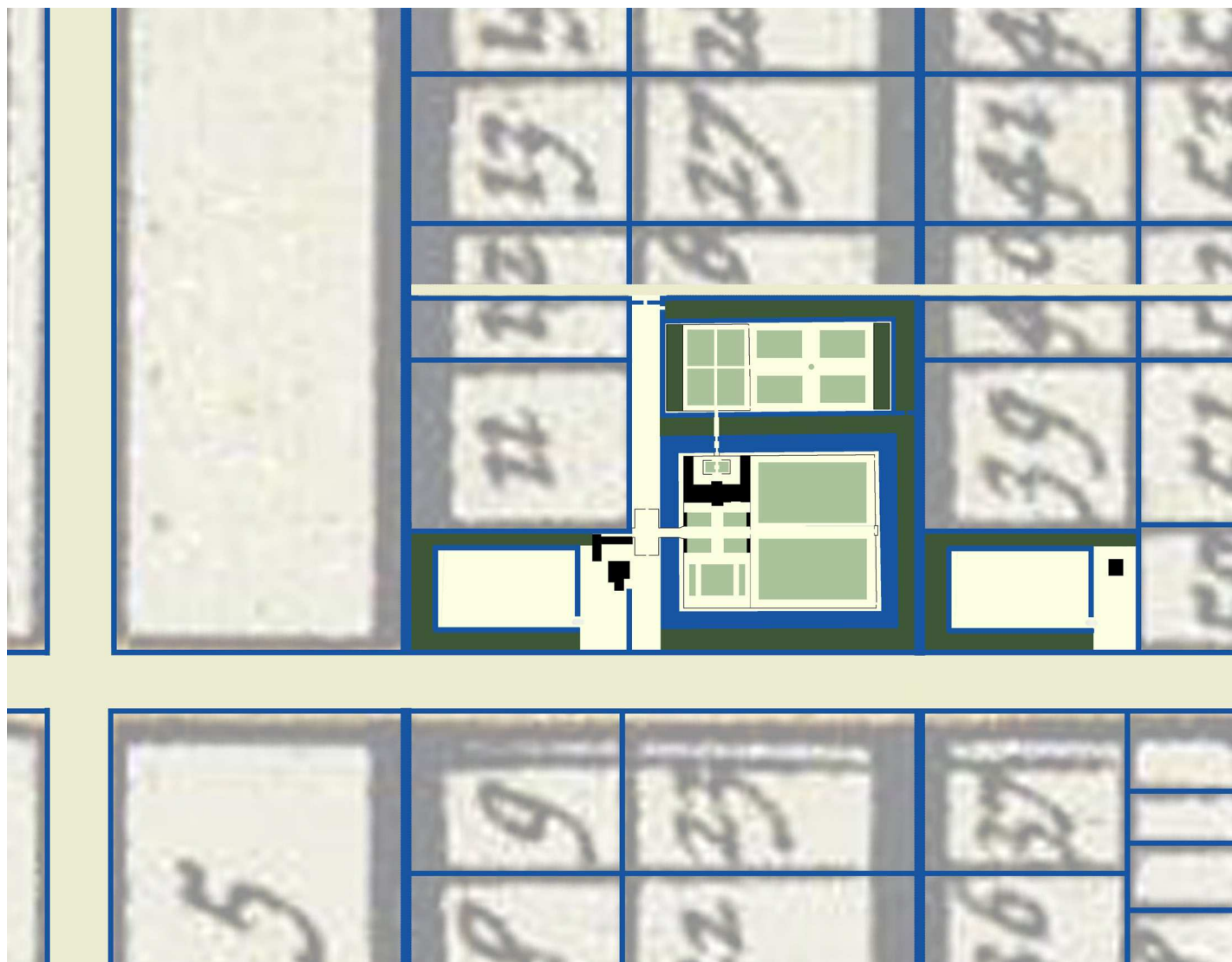
Transformeren van een historische kaart tot een ruimtelijk model t.b.v. analyse van Vredenburg als voorbeeld van een droogmakerijbuitenplaats

Tijdens mijn onderzoek heb ik voor het Belvedereproject Landgoederen Verbinden een typologie ontwikkeld voor het ruimtelijk onderscheiden van buitenplaatsen in het Hollandse Kustlandschap in samenwerking met Vista Landschapsarchitecten. Hierbinnen heb ik een aantal typen onderscheiden, zoals de binnenduinrandtype, de strandwaltype, het meertype en het trekvaarttype. Daarnaast werd deze typologie doorgezet tot het Hollandse laagland, waardoor ook het type 'een droogmakerij- type' als type kon worden onderscheiden.

Eerder hadden zich de gesprekken zich op de term Poldervilla gericht. Deze afbeelding is gemaakt ten behoeve van dit onderzoek om de relatie tussen huis/ interieur, tuin en omgeving te laten zien.

Deze afbeelding is gepubliceerd in het tijdschrift Heemschut, februari 2009 bij een tekst over de buitenplaatsbiotoop.

g.a.verschuure-stuip@tudelft.nl
Van Lynden van Sandenburgstraat 4
2613 CJ Delft

HANS STOTIJN

TITEL

Camille Pissarro, Route de Versailles,
1871 Van Gogh Museum Amsterdam

RELATIE MET CLEMENS

2006-2011, Urban Landscapes

HUIDIGE WERKKRING

Zelfstandig architect,
gastdocent TU Delft

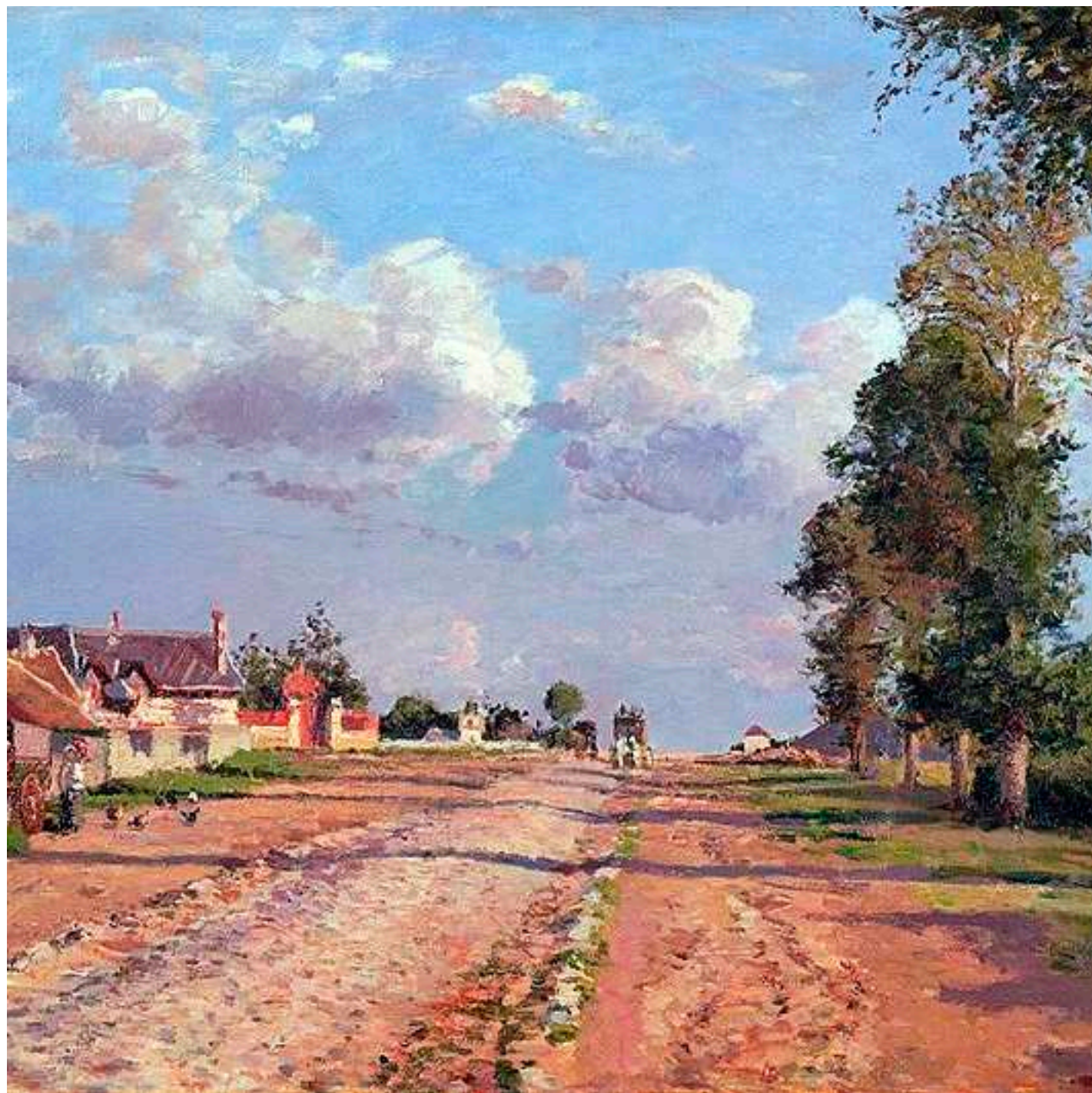
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Olieverf op canvas

TOELICHTING

'Pissarro heeft het beeld een on-
gelooflijke diepte meegegeven, het is
net alsof je als kijker met de voeten in
het zand van die weg staat en naar de
horizon kijkt. (...) Je zou willen dat je
er even was, daar, in 1871.'

IEMKE BAKKER

TITEL
woonhuis Delft

JAARTAL:
2009-2011

RELATIE MET CLEMENS
Studentenassistent 1991/1992 en
afstuderen 1993 (Iemke) en 1995
(Artsje)

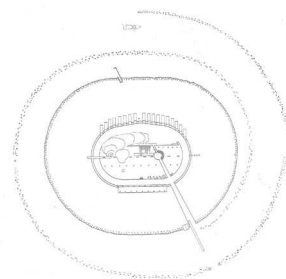
HUIDIGE WERKKRING
Architectenbureau CHANGE.NL

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK
Foto

TOELICHTING
Op een prachtige locatie in een oude
polder net buiten Delft realiseerden
wij dit woonhuis. Het huis voegt zich
bescheiden en natuurlijk in het
polderlandschap door de vormgeving
en de omgang met materialen.
Alhoewel er geen ingrepen in het
landschap zelf zijn gedaan zijn wij
vereerd dat we het polderschap dat
ook vanaf de 10e verdieping van
het voormalige faculteitsgebouw
zichtbaar was konden betrekken in
een van onze ontwerpen.

INGE BOBBINK

TITEL

Voor Pampus op Pampus

JAARTAL: 1991 (afstudeerproject)

RELATIE MET CLEMENS

- Student van de differentiatie Landschapsarchitectuur (D3)
- Studenten-assistente.
- Afgestudeerd bij Wiek Rolling (Architectuur), Franziska Bollerey (Architectuur- en Stedenbouwgeschiedenis) en bij Clemens Steenberg (Landschapsarchitectuur).

- Vanaf 1993 gastdocent bij de leerstoel en vanaf 1994 in dienstverband.
- In 2005 opvolger van Wouter Reh als Universitair Hoofddocent en daarmee 'associated professor' naast Clemens.

HUIDIGE WERKKRING

Onderwijs, onderzoek en coördinatie op het onderzoeksveld van 'Architecture and Landscape' en 'Dutch Lowlands'.

Het afstudeerproject heeft de kiem gelegd voor mijn liefde voor de Landschapsarchitectuur. Clemens's architectonische kijk op het vak, zijn methodeontwikkeling, zijn vaardigheid om belangrijke onderzoeksgaven op te speuren en o.a. het ontwerpexperimenten als onderzoeksinstrument in te zetten waren en zijn inspirerend voor mijn werk.

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Handtekening in inkt en ingekleurd met krijt.

TOELICHTING

Een rustoord gelegen in het IJsselmeer, het oude fort Pampus. De tocht vanuit de stad naar het eiland duurt lang – de rustzoeker kan onthaasten. Op het eiland is door de bewerking van het bestaande fort een specifieke plek ontstaan. In de uitwerking van de retraite is vooral met de inval van het licht en het maken van diverse ruimtes, welke diverse emoties oproepen gewerkt. In de droge-gracht maakt het daar heersende microklimaat de aanleg van een poëtische tuin mogelijk. Zodra de bezoeker zich boven op het gebouw bevindt kan zij/hij uitwaaien en genieten van het vergezicht en met enige afstand terugblikken op de drukke stad. Wie weet een mooie plek voor een met pensioen gaande hoogleraar!

i.bobbink@tudelft.nl
Berglustlaan 32
3054 BH Rotterdam, 06-39250946

INGE MEULENBERG

TITEL

Excursie New York-Los Angeles

JAARTAL:1998

RELATIE MET CLEMENS

Ik ben van 1996 tot en met 2003 secretaresse geweest van het werkverband Landschap en Milieu. Hoogtepunt was toch wel de D3-excursie naar New York en Los Angeles die Erik van der Kooij en ik samen met een aantal studenten hebben georganiseerd.

BEELDKEUZE

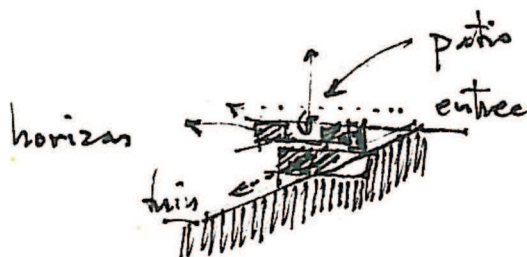
VERVAARDIGING/TECHNIEK

Groepsfoto

TOELICHTING

Als we de naam van Clemens lieten vallen gingen er veel deuren open die voor anderen gesloten blijven. Vooral in Los Angeles hebben we hierdoor veel particuliere huizen kunnen bezoeken, enkele zelfs onder begeleiding van de architect (Pierre Koenig 1925-2004). Hij reed in zijn witte Porsche voor onze busjes uit en gaf ter plekke uitleg. Het case study house 22 waar de groepsfoto is gemaakt is ook van zijn hand.

JACO WOLTJER

TITEL
l'Escala

JAARTAL: 2008-heden

RELATIE MET CLEMENS
1994-1999; student, student-assistent
en afstudeerder.

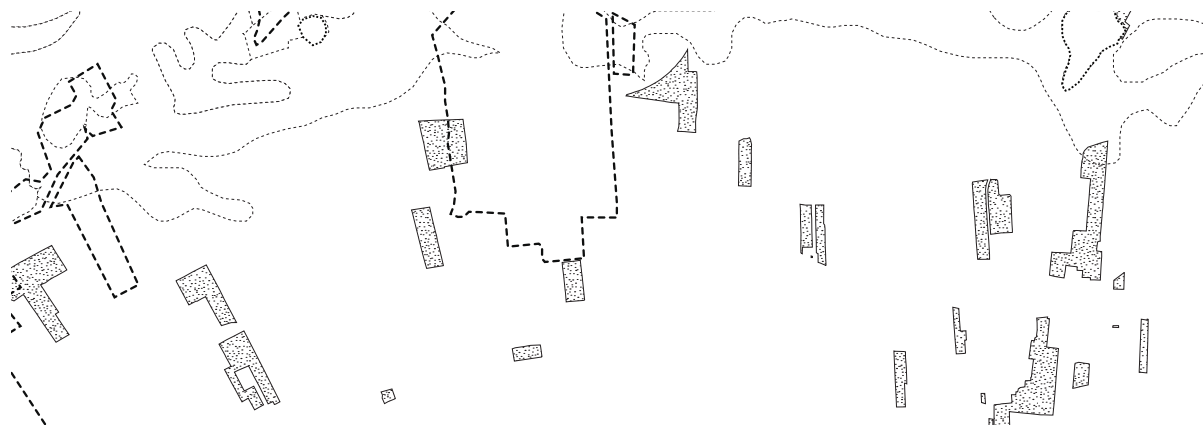
HUIDIGEWERKKRING
woltjer berkhout architecten
www.woltjerberkhout.nl

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK
Schets en foto

TOELICHTING
In Clemens zijn visie is de villa de sleutel tot begrip van het landschap. Clemens houdt van lange lijnen en grote gebaren –en minutieus. Mijn afstudeerwerk was zo. Maar het was geen villa. Die villa heb ik pas nu ontworpen en wordt gebouwd in Spanje. Geënceneerd op de horizon. De schets maakte ik na het eerste bezoek aan de locatie in het vliegtuig. Alles zit er in. Clemens, bedankt.

JAN WILBERS

TITEL

Analyse van landbouw patronen in Noord Oost Friesland

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS:

Tekening is onderdeel van afstudeerwerk, dat dmede door mijn baantje als student assistent bij Landschapsarchitectuur steeds verder doordrenkt raakt van het landschap en de landschapsarchitectuur.

HUIDIGE WERKKRING

Leerstoel Landschapsarchitectuur, TU Delft

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Samengesteld met behulp van bodemkaart 1:50 000, AHN1 hoogtekaart, TOP10, en de Polder Atlas. Bewerkt en opgemaakt in CS Illustrator.

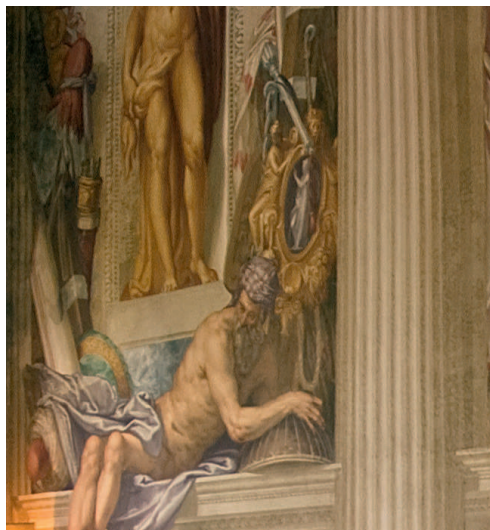
TOELICHTING

De landbouwgrond in de Noordoost Friese kleistreek bevindt zich uitsluitend op de hoger gelegen jonge kleigronden. De lager gelegen kleigronden zijn vanwege de schaal van de tot de kloostertijd terug te leiden bedijking en ontwateringsstructuur, en ondanks de grondige ruilverkaveling te nat.

Het leren lezen en ontleden van het landschap is iets dat me door het werk bij de leerstoel staggewijs is en wordt bijgebracht, vaak onbewust, met als belangrijkste schakel het helpen met de Composing Landscapes tentoonstelling. Daarvoor dank.

j.j.wilbers@tudelft.nl
Mathenesserlaan 268
3021HS Rotterdam

JOHANNES NIEMEIJER

TITEL

Ontvangstzaal Villa Emo in Fanzolo

JAARTAL: 2006

PERIODE/RELATIE MET
CLEMENS

2000-2011

HUIDIGEWERKKRING

Zelfstandig grafisch ontwerper

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

Foto

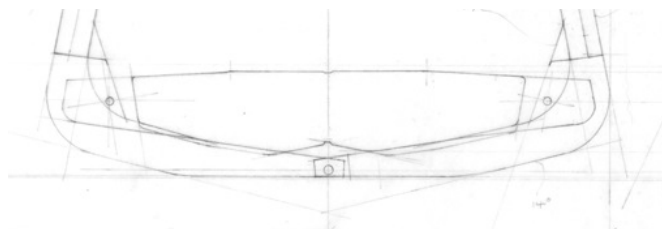
TOELICHTING

Met Gerrit Smienk heb ik een onderzoek gedaan naar de landbouwvilla's van Palladio in de Veneto (Italië), dat uiteindelijk heeft geresulteerd in het boek 'Palladio, de villa en het landschap' (2011, uitgeverij Thoth). Clemens gaf hiertoe de opdracht en organiseerde tevens als stimulans in oktober 2006 een studiereis naar het gebied. Behalve zichzelf, Gerrit Smienk en ik namen ook Wouter Reh en Johan vd Zwart hieraan deel.

Het was rustig herfstweer en Clemens was duidelijk zeer onder de indruk van de robuste, sobere en aardse architectuur van de vil-lagebouwen en de onomwonden, functionele samenhang met het agrarisch gebied. Van uitbundige opsmuk was in deze villa's eigen-blijk alleen sprake in het hart van het huis van de landheer, zoals te zien is aan de hiernaast door Clemens bewonderde fresco's van de centrale ontvangstzaal van Villa Emo.

Johannes Niemeijer
Nieuwe Plantage 5
2611 XH Delft, Nederland
www.johannesniemeijer.nl
joh.n@xs4all.nl

JOHN LONSDALE

TITEL

'Polder Commons' case study M_03 of 'Mud, Towards a Shifting Architecture'.

Ontwerp John Lonsdale i.s.m. Michiel Pouderoijen.

JAARTAL: 2007-2009

RELATIE MET CLEMENS

Architect working on design and research (ontwerpend onderzoek) with Clemens and Wouter acting as 'project monitors'.

HUIDIGE WERKOMGEVING

John Lonsdale Architect

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

Plan and section of a detail of the first of the five case studies (M_01) investigating a 'foot-loose' architecture. Drawn by hand in pencil to scale 1:50

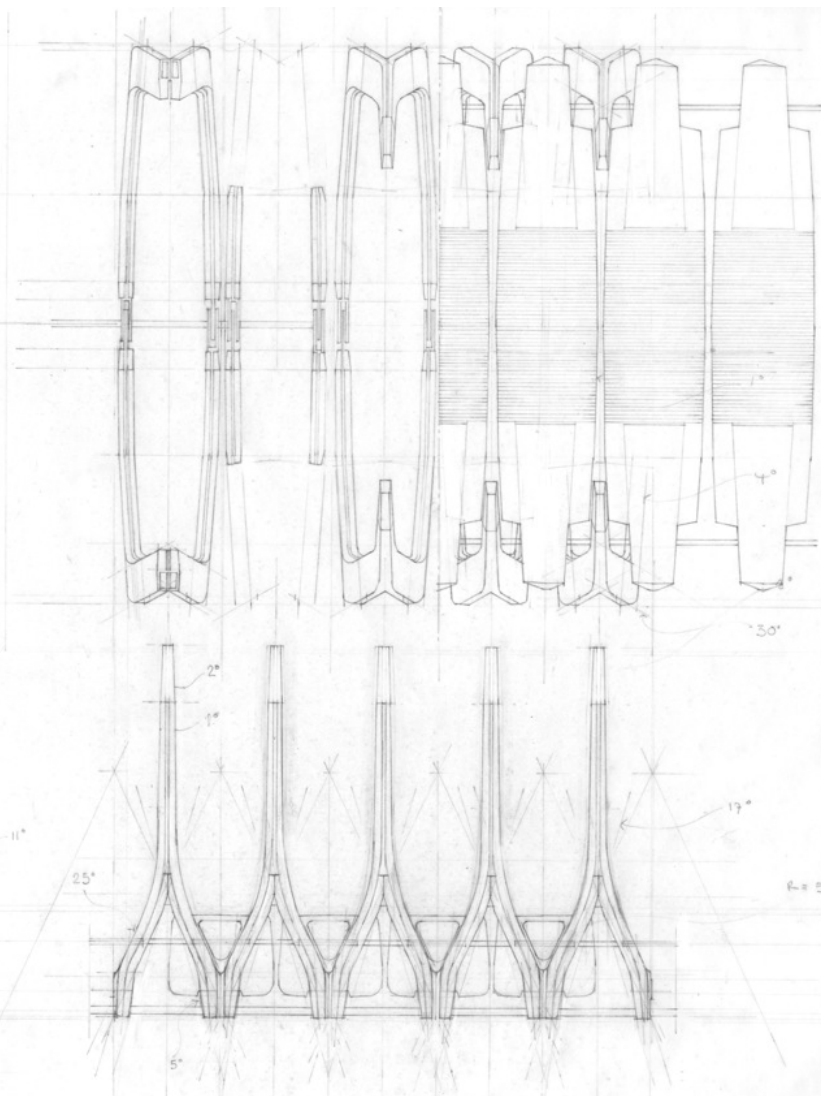
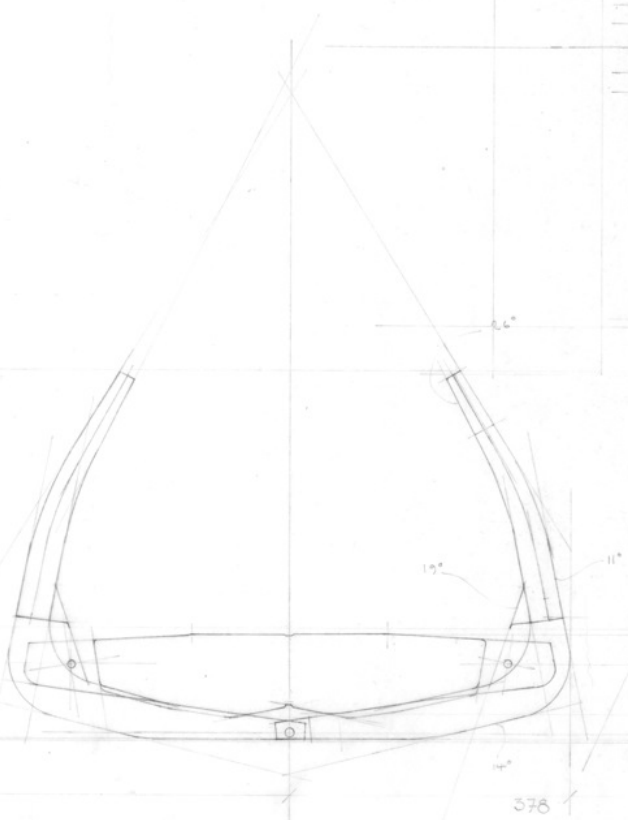
TOELICHTING

With the growing concerns of climate change and an increasing threat of flood it is becoming clear that a traditional strict separation between land and water is becoming unsustainable. The design and research investigates the possibility for the inhabitation of the landscape in a newly conceived margin between land and water where nature can play a greater role in influencing where, when and how these margins are to be inhabited. Ways of putting inhabitation back in touch with place, otherwise known as a 'sense of place' are sought. In particular it is the spatial and architectural potentials of wetlands that are investigated and

the design of architectural interventions that offer ways of living with the forces of nature that prevail.

The feedback and critique of the 'Leerstoel Landschapsarchitectuur' of Clemens Steenbergen in terms of inhabiting wetlands and the meaning of 'landscape architectonic elements' have been essential groundwork upon which the designs have become founded.

jl@johnlonsdale.org
KNSM laan 408,
1019 LN, Amsterdam
+31 6 51451026
<http://www.johnlonsdale.org/>
Sightings Blog : John Lonsdale

JORIS WIERS

TITEL

Polderatlas van Nederland

JAARTAL: 2007-2009

RELATIE MET CLEMENS

2007-2011 student-assistent,
onderzoeker

HUIDIGEWERKKRING

Part time onderzoeker Leerstoel
Landschapsarchitectuur Tu Delft
eigenaar architectuur en
stedenbouwkundig ontwerp bureau
AUBT

BEELDKEUZE

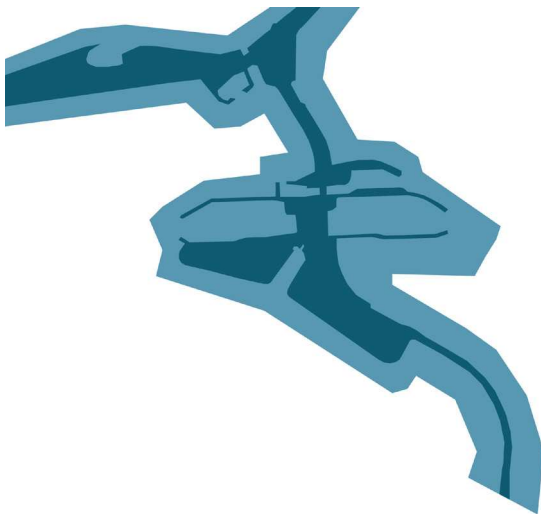
VERVAARDIGINGSTECHNIEK

1. Digitaliseren van de bonnekaart
in autocad map 3d
2. Analyseren waterwegen en dijk
locaties
3. Opmaken tekening in illustrator

TOELICHTING

Een tekening van het complexe
samenspel van sloten en dijken in het
Alblasserwaard rivier polder gebied.
De tekening vormt de basis voor tal
van analyses in de Polder Atlas.

MICHIEL POWDEROIJEN

TITEL

Polderatlas van Nederland

JAARTAL: 2005-2009

RELATIE MET CLEMENS

Student-assistent, onderzoeker
(2005-2011)

HUIDIGE WERKKRING

Full-time onderzoeker Leerstoel
Landschapsarchitectuur

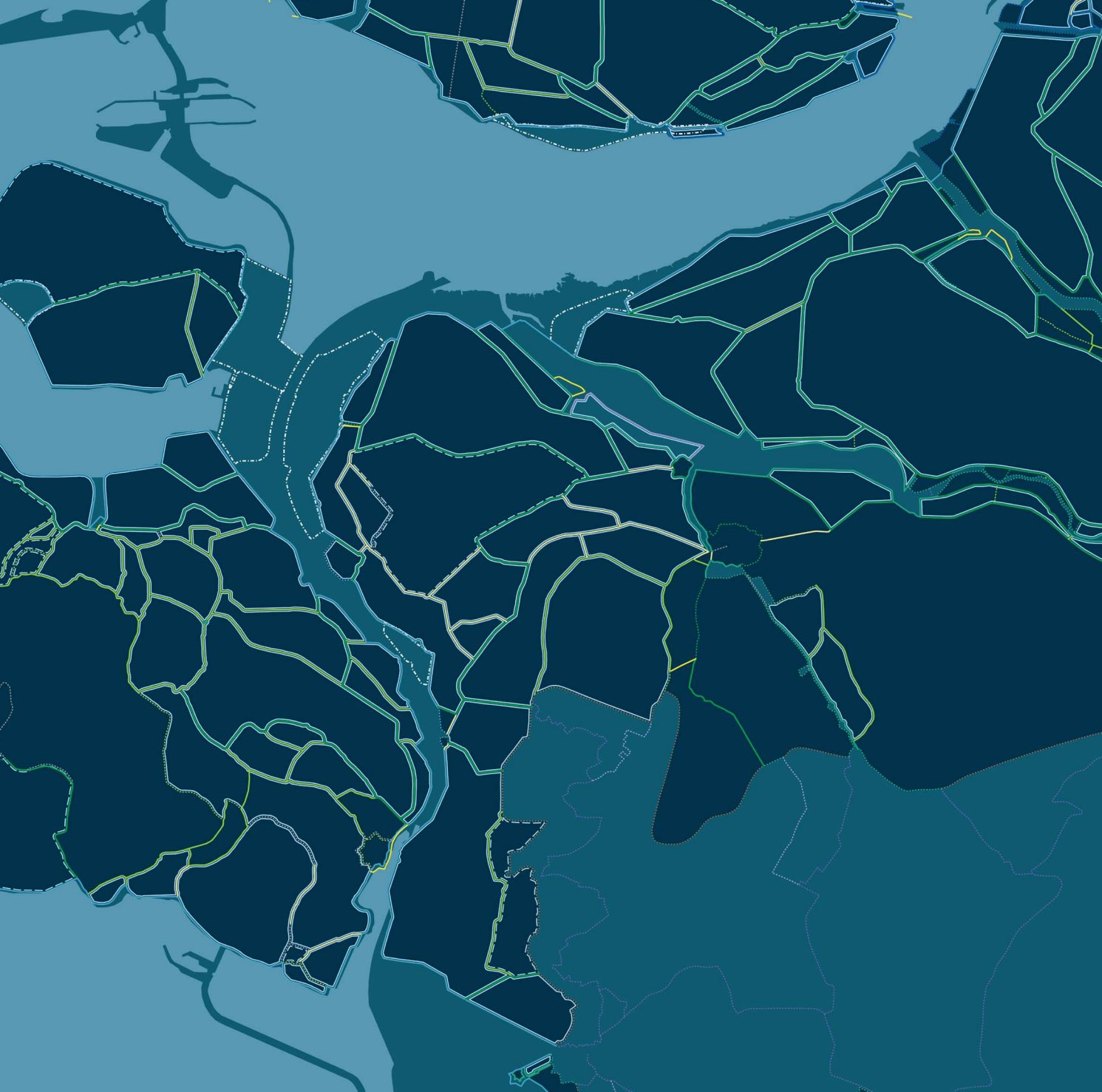
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

1. Georefereren van de 1e editie van de Waterstaatskaart in ArcGIS
2. Digitaliseren van polderbegrenz-ingen uit de Waterstaatskaart in Autodesk Map 3D
3. Data uit de 1e editie van de Waterstaatskaart en de Topog-raphische en Militaire Kaart 1850 koppelen aan de polderbegrenz-ingen
4. Visualisatie op schaal in ArcGIS
5. Afwerking in Illustrator

TOELICHTING

Een enorme tekening van een enorm gebied die desondanks laat zien hoe het Nederlandse Laagland ruimelijk is opgebouwd.

ASTRID ROOS

Na zoveel jaren gaat u ook de TU verlaten.

Ik ben een aantal jaren geleden ook nog een tijdje secretaresse van Landschapsarchitectuur en Milieutechnisch Ontwerpen geweest in het oude gebouw. Ik herinner me het vele typewerk en de daarop komende correcties voor alle publicaties waar u zoal aan bezig was. Ook nu sluit u uw afscheid af met een presentatie van een boek, hoe kan het ook anders.

Dat u in al die jaren veel gepubliceerd heeft, kwam wel tot uiting in mijn werk om alles te registreren in Metis.

Verder bent u een persoon, die van alles op de hoogte was. U wist vanuit het niets, als er om gevraagd werd, alle projecten met uitgaven op papier te zetten. Dat ervoer ik weer in mijn functie in de ondersteuning van personele- en financiële zaken die ik voor Urbanism uitvoer.

Ik wens u voor de toekomst nog vele goede jaren in goede gezondheid toe met uw vrouw en gezin.

Een lieve groet van Astrid Roos

DANIELLE HELLENDOORN

Het is er dan nu eindelijk toch echt van gekomen! Je afscheid! Wat heeft Margo zitten zweten aan het versturen van de uitnodigingen!

Ik hoorde dat je vanaf 1974 in dienst was bij Bouwkunde, wat een tijd heh? Maar ik kan me niet voorstellen dat het werk nu stopt. Je zal ongetwijfeld die ellenlange stukken blijven schrijven! Daar heb ik toch ook wel aardig wat uurtjes aan gezeten, als Margo even geen tijd had dan vingen wij dat wel op. Heerlijk, om gewoon gedachteloos te typen, dat is iets wat ik toch wel mis.

Ik wens je heel veel succes, kom nog eens een keer langs op bouwkunde!

Groet, Danielle

KARIN VISSER

Heel goed kennen wij elkaar niet, maar als Margo er niet was kon ik af en toe wat voor je betekenen.

Ook heb ik haar meermalen geholpen met het uittypen van je boeken. Met jou verdwijnt zo ongeveer het laatste handschrift bij ons, ook een einde van een tijdperk.

Het ga je goed in je leven na de TU.

Groeten, Karin Visser,

MARLEEN STORM-PRINS

15 december gaat het nu echt gebeuren: je afscheid in combinatie met een boekpresentatie samen met Wouter Reh. Het is een aantal keer verzet, maar nu is het dan echt zover! Niet in de Aula maar gewoon gezellig bij ons op Bouwkunde in de Berlagezaal.

Ik heb niet zo heel veel met je te maken gehad, maar ik verving soms Margo als ze ziek of vrij was. Dan namen we met z'n allen op het secretariaat het typewerk voor onze rekening, omdat je het toch altijd wel graag zo snel mogelijk weer uitgetypt retour verwachtte. Ook nam ik als vervanging van Margo de post met je door en de lopende afspraken die er gemaakt moesten worden.

De vele uitnodigingen voor je afscheid (wel 2800 !!) die je wilde versturen heb ik voornamelijk samen met Margo (en een paar andere) 2 dagen zitten vouwen, dichtplakken en stickeren. Hilarisch natuurlijk, maar ook wel weer heel gezellig. Zelfs mijn Sinterklaasgedicht (Margo had mij dus blijkbaar), stond op dit papier en is het uitnodiging-vouwen in het gedicht verwerkt. Heel leuk dus!!

Nou Clemens, ik hoop dat de 15e december een hele geslaagde middag wordt, waarin je nog vele keren met genoegen en een glimlach aan terug mag denken. En verder hoop ik dat je lekker mag genieten van je pensioen.

De groeten van mij en ik hoop dat we je nog wel een aantal keer op Bouwkunde mogen zien!

MARGO VAN DER HELM

Sinds 2003 ben ik de secretaresse van de leerstoel Landschapsarchitectuur. Ik heb deze taak toen overgenomen van Inge Meulenberg.

Dit was voor mij wel even wennen want ik ging toen voor het eerst een leerstoel ondersteunen. Voor jou was het denk ik ook wel even wennen. Ineens kreeg jij te maken met een jonge jolige meid maar volgens mij ging de samenwerking al snel goed. Inge zat altijd in de kamer naast jou en ik zat nu een etage hoger. Wanneer wij postbespreking hadden belde jij altijd en ik kwam daar naar boven.

Jij zat op de 10e verdieping in een grote kamer. In vergelijking met de kamers van alle andere medewerkers was die van jou altijd erg opgeruimd. Er stond een glazentafel en een ladekast, verder geen prulletjes. Als enige van de faculteit had jij ook een draadloze telefoon. Zelden kwam jij naar mijn kamer op de 9e verdieping. Kwam jij een keer dan wist ik dat er haastige spoed was.

Allerlei soorten klussen kwamen er op mij af. De grootste klussen waren toch wel de typeklussen. Honderden pagina's heb ik getypt. Het typen voor mij ging best snel maar jij schreef altijd alles eerst. Wat een werk moet dit geweest zijn. Nadat ik de tekst had getypt keek jij de tekst met een rode pen na, vervolgens deed ik de verbeteringen en dit herhaalde zich zo nog wel een paar keer. Het typewerk mis ik soms nog wel hoor. Ook in vergelijking met de andere hoogleraren was jij niet in het bezit van een computer. Mails e.d. printte ik altijd voor jou uit, het antwoord schreef jij op het uitgeprinte blaadje en ik mailde het antwoord dan weer terug.

Ik wil je bedanken voor de fijne samenwerking. Ik waardeer je erg om je grote kwaliteiten; het maken van mooie boeken, het goede contact met de medewerkers van de leerstoel en je geordendheid. Hopelijk komen wij elkaar nog eens tegen.

Groet, Margo

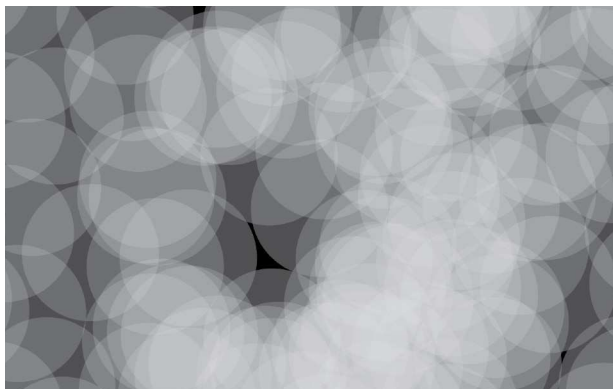
LINDA DEVOS

Het begon allemaal bij Bouwkunde op de 10e verdieping. Ik werd op mijn 18e secretaresse bij Paul Drewe van de toenmalige Vakgroep VROM. Mij staat niet helemaal bij wanneer de sectie Landschaparchitectuur op mijn pad kwam, maar ik meen dat dit gebeurde toen er een afdeling Stedebouwkunde werd geformeerd en daar ook jouw leerstoel toebehoorde.

Onze langste tijd hebben we aan de Berlageweg gekend. Een fijn gebouw met prachtige (eigen) kamers. Ook jouw kamer zag er altijd tip-top uit, en ik heb er mooie kaarten gezien. Verschillende secretaresses hebben jou ondersteund en ik probeerde altijd de feeling met jullie te houden en dat is mijns inziens ook altijd gelukt. Zo was daar Astrid, Inge, en later Margo, en nu is zij nog steeds de steun en toeverlaat van jouw leerstoel.

Ik heb altijd bewondering gehad voor de prachtige publicaties die voorbij kwamen. Mooie nette boeken met fraaie foto's en beelden erin. Daar was wat schrijf- en typewerk aan vooraf gegaan. Soms hoor ik nog weleens dat het typewerk gemist wordt, het was toch een dankbare taak voor de secretaresses; je had toch maar mooi een bijdrage geleverd aan een prachtige publicatie! Momenteel wordt er hard gewerkt aan het tot stand brengen en houden van de track Landschapsarchitectuur. Helaas zit het even niet mee met de registratievermelding, maar daar houden jouw collega's zich momenteel druk mee bezig. Ik hoop dan ook van harte dat de track doorgang kan vinden en krijgen en dat er een stijgende lijn in komt, het is jullie gegund!

Als ik jou mag beschrijven in trefwoorden, dan is er een aantal zaken wat zeer kenmerkend voor jou is, in mijn ogen: leermeester, wijze man, krakend boterhamzakje, thermoskannetje, tot in de late uren aanwezig, achternaam = plaatsnaam. Clemens, ik heb met plezier voor en met je gewerkt en heb veel bewondering voor alles wat je voor de wetenschap gedaan hebt. Ik wens je een mooie tijd toe met je gezin, maar hoop je ook zeker nog tegen te komen aan de Julianalaan. Hartelijk groet, Linda de Vos

MARK VELDMAN

TITEL

Tokyo Landscaped

JAARTAL: 2004

RELATIE MET CLEMENS

Als student afgestudeerd in het Afstudeeratelier Buitenplaats, aansluitend onder Clemens gewerkt aan verschillende onderzoeken: AUP West, Nieuwe Hollandse Waterlinie en Urban Landscapes inclusief de studiereis naar Japan Tokyo.

HUIDIGEWERKKRING

Momenteel als project architect werkzaam in het bureau OMA in Rotterdam

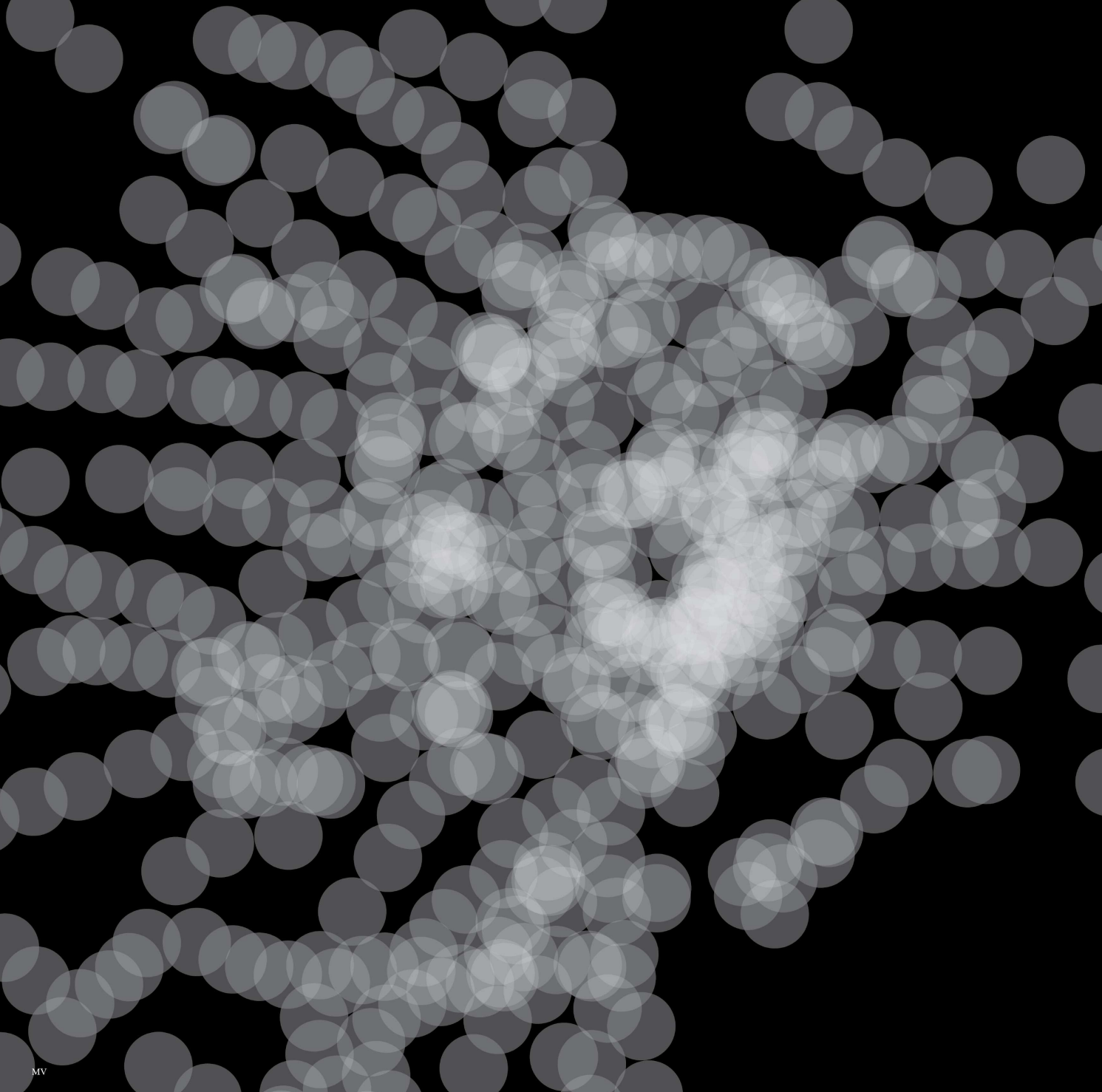
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Beeld gemaakt met Adobe Illustrator.

TOELICHTING

Beeld is een abstractie van de reikwijdte van de stations in Tokyo. Elke cirkel heeft een radius die overeenkomt met een 10min loopafstand.

MAURICE HARTEVELD

Beste Clemens,

Met plezier denk ik terug aan onze samenwerking en de gedeelde verantwoordelijkheid voor de MSc opleiding!

Maurice

Een associatieve terugblik in staccato van plek en project:

2008-2009 – Onderwijsvernieuwing Urbanism:

“Dames en Heren Studenten [...]

Dit is het grootste avontuur dat m.i. slechts geleefd kan worden door hen die bij de keuze van hun studie zich gegrepen voelen tot nooit aflatende confrontatie met het wonder van de totale ruimte waarin alles is en wordt.”

prof ir Jacob Berend (Jaap) Bakema (1914-1981), architect Berlageweg 1, in 1964 bij zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar.

2009-2010 – Noodlot en noodzaak tot herhuisvesting:

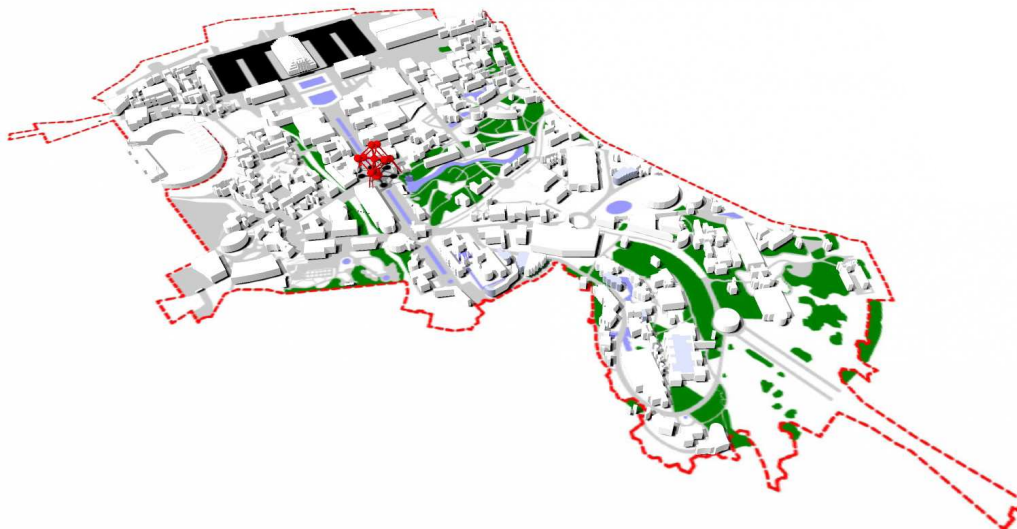
“De slechte toestand van 's Rijks financiën bracht mee, dat ook in het afgelopen jaar aan de stichting van nieuwe gebouwen voor de hogeschool niet gedacht kon worden en dat ook de afbouw van het gebouw voor scheikunde achterwege is gebleven...”

prof ir Gerardus Diehl (1882-1938), rector en hoogleraar architectuur, in 1935 tijdens de bouw van Julianalaan 134.

2010-2011 – Nieuwe tracks, maar oude paden:

“Wil de aanstaande ingenieur de processen, welke vereischt worden ter verkrijging van de zoo gewichtige producten uit het plantenrijk volkomen kunnen doorgronden, dan zal hem de gelegenheid moeten worden geschonken de gewassen, welke daarvoor uitgangspunt zijn, zoals zij aan de techniek worden aangeboden, d.i. in de meeste gevallen in levenden toestand, te bestuderen...”

prof dr ir Gerrit van Iterson Jr. (1878-1972) oprichter van het Laboratorium voor Technische Botanie, in 1908 over de noodzaak van een cultuurtuin.

MICHIEL DEN RUIJTER

TITEL

The making of a landscape-architect /
expo brussels 1958

Archief, Hoflaan Bibliotheek te
Dieren / Graphics, Hans Smolenaers

JAARTAL: oktober 1968
Landbouw Hogeschool Wageningen

RELATIE MET CLEMENS

Het was bijna mislukt, die kennis-
making met Clemens Steenberghe.
Maar geheel vrijwillig besloot ik de
Filmacademie te verlaten, om hem
alsnog te ontmoeten. Daar staan we
dan, samen op de foto in de land-
schapsarchitectuurstudio van de
Landbouw Hogeschool in
Wageningen. We overleefden.
Van de 21 kandidaten waren er met
Kerst 1968 nog 7 over.

De rest was verbannen naar de
"droge cultuurtechniek" vanwege
onvoldoende artistiek vermogen. Wat
resterde werd een hechte groep, die
leerstoel en maatschappij drastisch
wilde veranderen. Veel te veel werk
voor één generatie; wie volgt?

BEELDKEUZE

OMSCHRIJVING

Mister Rocky Mountains

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Analog photography / Computer
Analysis and Modelling

INSTRUMENTEN

DENetc
Promotieonderzoek,
TU Delft Urbanism/Landscape Archi-
tecture

Clemens Steenberg

Michiel den Ruijter

NANNE VERBRUGGEN

TITEL

De andere stad – L'autre ville

JAARTAL: 2003

RELATIE MET CLEMENS

In 2007 – 2009 heb ik een bijdrage geleverd aan de Polderatlas van Nederland, in de vorm van kaart- en tekenonderzoek naar de bouwstenen van de ideale polderstad.

HUIDIGE WERKKRING

Eigen architectenbureau in Den Haag, E19 architecten, samen met Corine Keus.

BEELDKEUZE

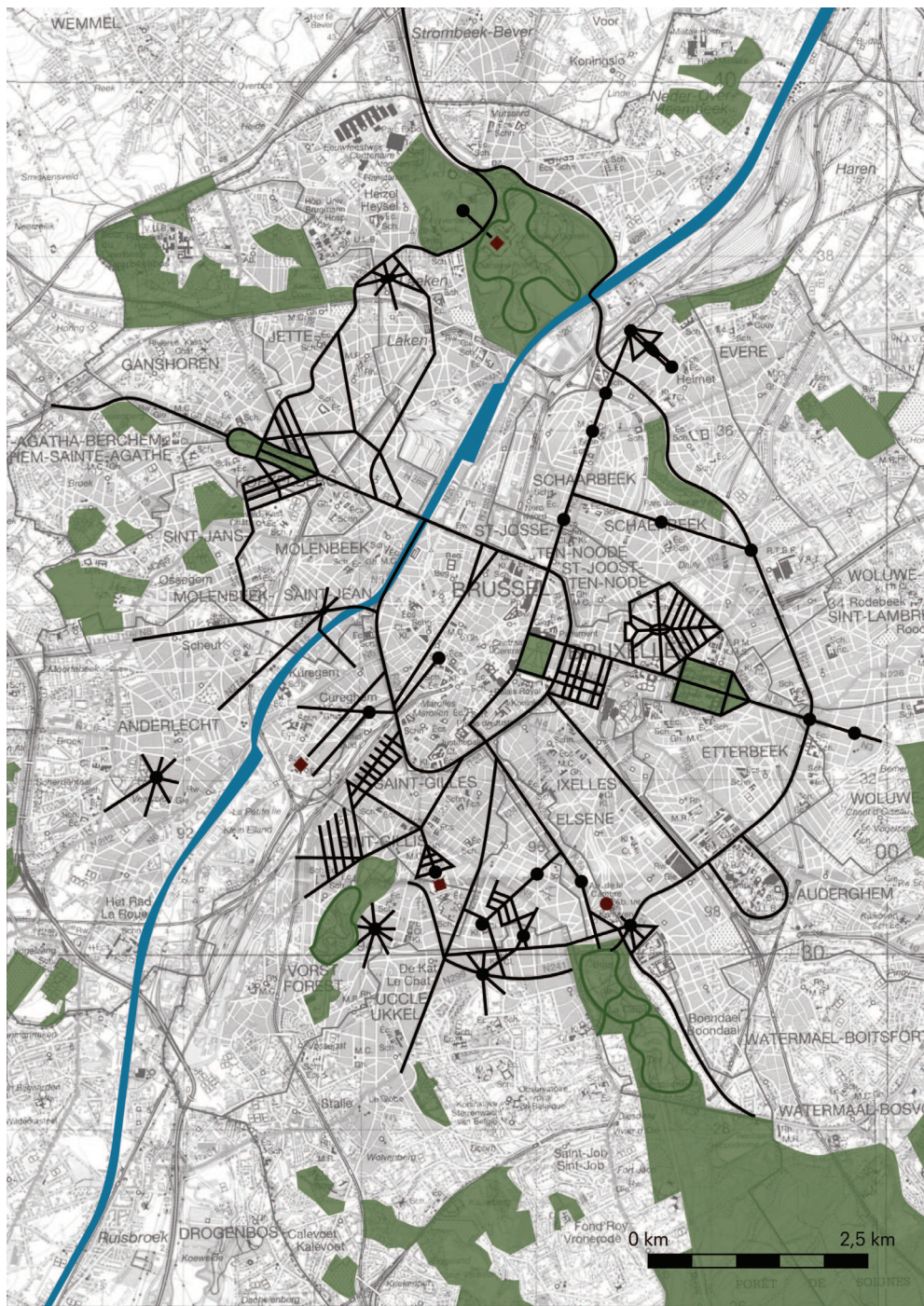
VERVAARDIGING / TECHNIEK

De tekening die ik aanlever is gemaakt in Illustrator met een scan van de kaart van Brussel als onderlegger.

TOELICHTING

Koning Leopold II, 'le Roi Urbaniste', heeft van Brussel een prestigieuze stad gemaakt, door naar Parijs' voorbeeld lijnen door de stad te trekken. Omdat het plan nooit is voltooid, is het een autonome structuur geworden die de grote contrasten laat zien tussen het 'metropolitane' en het 'provinciale' karakter van de stad.

Deze tekening is onderdeel van mijn afstudeerproject en is een aanleiding geweest voor mijn werk aan de Polderatlas.

NINA RICKERT

TITEL

De Nederlandse polders – eerste inventarisatie

JAARTAL: 2004

RELATIE MET CLEMENS

Werkzaamheden voor de leerstoel landschapsarchitectuur als student-assistent (2002-2004) en onderzoeker (2004)

HUIDIGE WERKKRING

Ontwerper bij Tangram architectuur en stedelijk landschap, Amsterdam

BEELDKEUZE

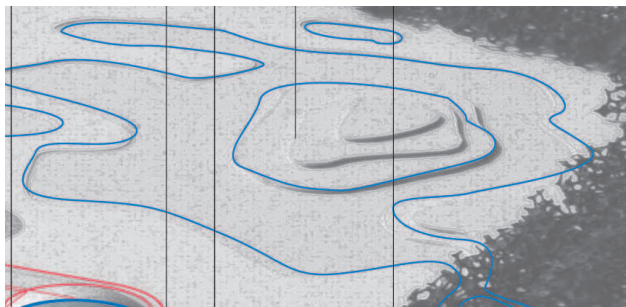
VERVAARDIGING / TECHNIEK

autocad-tekening op basis van cartografisch onderzoek (historische kaarten van Nederland) en aanvullend literatuuronderzoek; grafische nabewerking

TOELICHTING

Het werk voor de leerstoel landschapsarchitectuur en in het bijzonder de eerste poging om de Nederlandse polders te inventariseren en te tekenen waren voor mij belangrijke stappen in het proces van kennismaking met het Nederlandse 'gemaakte' landschap. Ik heb grote fascinatie voor dit landschap hieraan overgehouden.

PAUL DE GRAAF

TITEL

De Brede RWZI

JAARTAL: 2008

RELATIE MET CLEMENS

Ik ken Clemens en de afdeling Landschapsarchitectuur sinds het derde jaar van mijn studie (1993) en heb daar verschillende vakken en modules gevolgd. In 1998 ben ik afgestudeerd met Clemens als mentor landschapsarchitectuur.

HUIDIGE WERKKRING

Paul de Graaf Ontwerp & Onderzoek

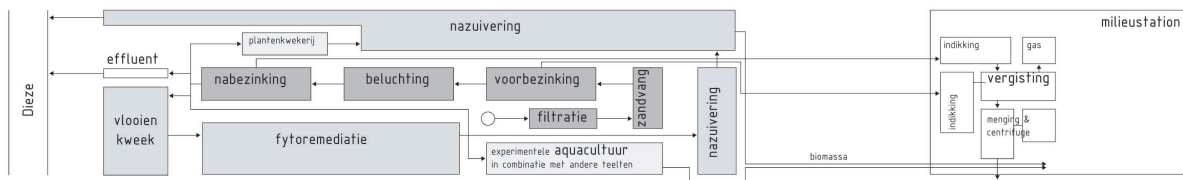
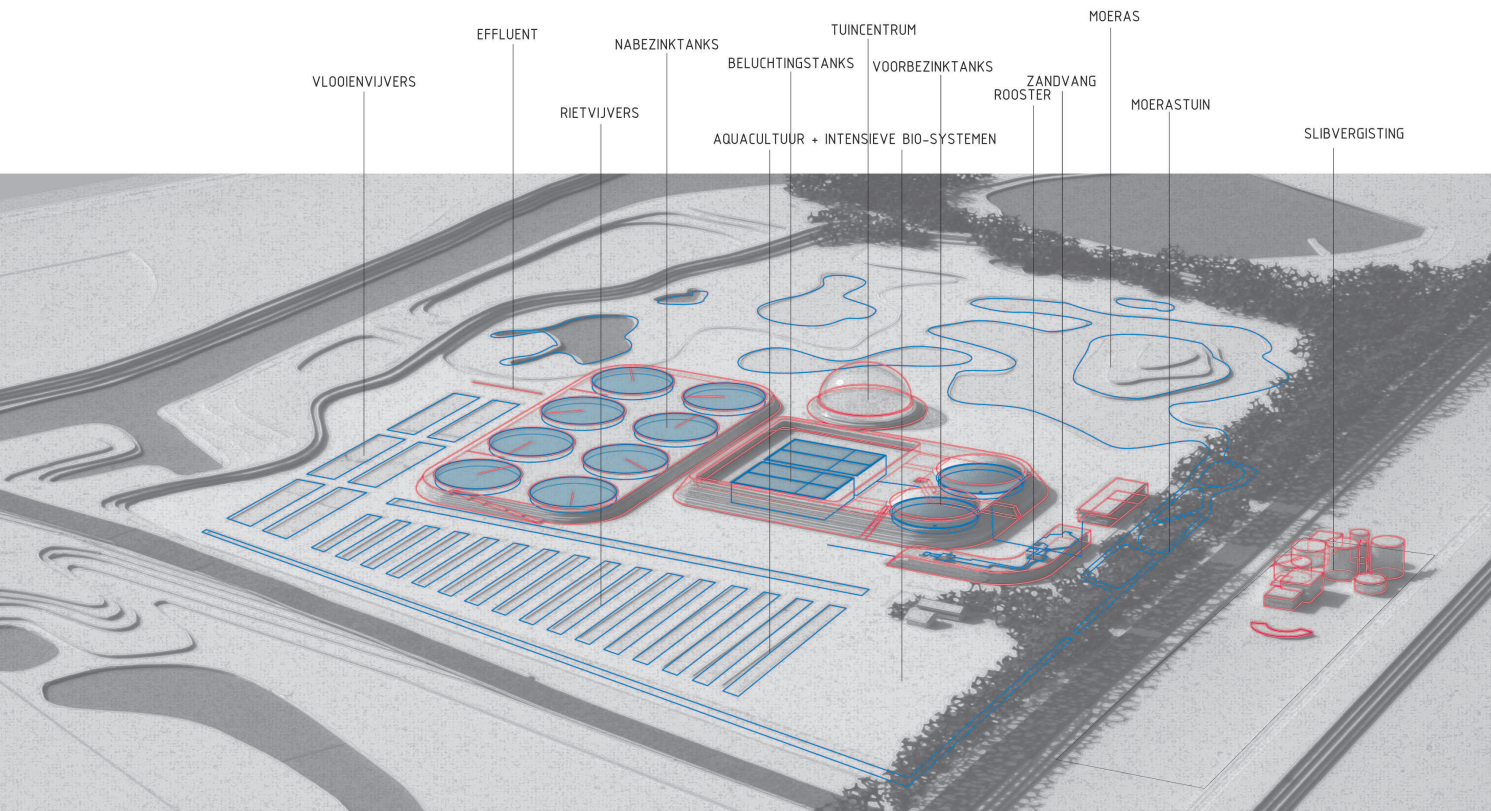
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

In Photoshop bewerkte maquettefoto met lijntekening in Illustrator

TOELICHTEN

De tekeningen uit die tijd zijn ergens in een vorige fase van de digitale ontwikkeling blijven hangen maar de analytische blik en interesse voor wat er onder het oppervlak van het mooie beeld draag ik nog steeds bij me, zoals dit beeld van een Rioolwaterzuiveringsinstallatie laat zien: de manier waarop Clemens c.s. de Italiaanse landschapstuinen hebben ontleed en hun onderliggende logica zichtbaar hebben gemaakt en zijn interesse voor de waterhuishouding die het Nederlandse landschap zo hebben bepaald.

ZUIVERINGSTECHNISCH PERSPECTIEF

PAUL VAN DER REE

Het begint – natuurlijk allemaal tijdens mijn studie aan TUD waar de fascinatie voor Landschap zich van mij meester maakt en zich ontwikkelt in ontwerpprojecten en vakoefeningen bij o.a. Clemens & Gerrit. Het gezelschap breidt zich uit en ik maak vervolgens ook contact met Peter de Zeeuw en Wouter Reh (en nee, dat ben ik dus niet). Het is uitermate prettig verpozen in de omgeving van deze heerschappen, die niet echt een eenheid vormen – daarvoor zijn ze te verschillend – maar wel leiden aan die manie en liefde voor het landschap.

Net in de luwte na mijn afstuderen op de valreep van mijn verblijf in Delft, maar al half richting Amsterdam doe ik gestimuleerd door Clemens nog een onderzoek naar de villa's in & om Rome. Het levert een prachtige kaart op met villa's op de heuvelranden die met zichtlijnen het volledige panorama beheersen; een adelijk panopticum. Met een regelmatig verblijf in Italië afgewisseld met onderzoek aan o.a. het kunsthistorisch instituut in Amsterdam verdiept mijn onderzoek zich en op basis daarvan verkrijg ik een stipendium. Het resultaat hiervan uit zich in een eerste tentoonstelling over manieristische villa's; de zestiende-eeuwse pretparken van o.a. Vignola, Del Duca en de spooktuinen van de Orsini-vorsten in midden Italië.

Het voorstel om de onderzoeken van Clemens en Gerrit, met een enorme rijkdom aan analyses van studenten in alle jaren opgebouwd te combineren met mijn eigen resultaten vindt weerklank bij de heren. Het idee van een boek over de Italian Villas is geboren. Alleen nog even een uitgever vinden. In een Amsterdamse discotheek wordt ik getipt om met eens met Guus Kemme te praten. Zo gezegd, zo gedaan: met slechts een dummy met fake-tekst en een reeks analyse-prenten zegt Guus meteen: gaan we doen! Via Guus komen we

in contact met Kees van den Hoek van uitgeverij THOTH, normaliter met name geïnteresseerd in Jenever & wielrennen, maar voor deze keer in voor een avontuur.

Dan volgt een periode van productie. Dat is natuurlijk Clemens z'n troef: noeste arbeid, daar schrikt hij niet voor terug, daar houdt hij van, met hart en ziel. Waar Clemens vanuit zijn retraite te Steenberghe bergen werk verzet worstelt de afdeling Amsterdam zich onder het genot van ontelbare flessen witte wijn ook naar een hoogtepunt. De Nederlandse markt is te klein volgens onze uitgever – hij ziet het ruim & dat weten wij te waarderen. Vooruit dan maar: even een vertaling. Dat neemt een zekere Chris subliem voor zijn rekening en in de avonden verblijf ik enkele maanden op een zolderkamer aan de Albert Cuyp. Eindeloze gesprekken over de clou / de pointe en hoe die boodschap te brengen, maar met een prachtig resultaat.

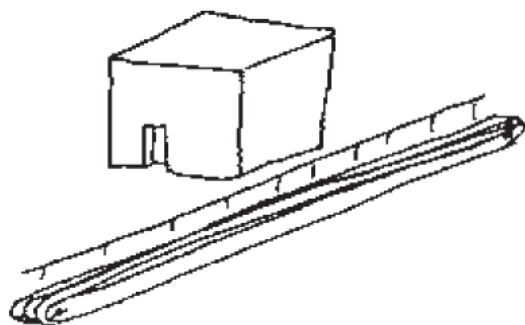
Op de foto's van de auteurs die achterin de eerste druk prijken zal menig een Clemens en Gerrit zeker nog herkennen; onveranderd! Zelf ben ik ondertussen misschien wat meer op Gerrit gaan lijken... tsja' the times they are a changing. Maar de liefde voor landschap blijft en leeft voort. Clemens en ik zien elkaar niet meer zo vaak, ondanks een aantal gastdocentschappen in de afgelopen vijftien jaar.

Maar in mijn werk als architect bij studioSK werk ik samen in teams aan opgaves waarin infrastructuur en landschap wat mij betreft de hoofdrol spelen. Met inmiddels een groot aantal prachtige bouwwerken gerealiseerd hoop ik het landschap verrijkt te hebben.

Ik wens Clemens een eeuwig leven en een eeuwige liefde voor het landschap toe, maar dat zit welk goed, Gegroet,

Paul

paulvanderree@hetnet.nl
Keizersgracht 365-c
1016 EJ Amsterdam

ROB ABEN

TITEL

Beeldtypen

JAARTAL: 1993 (metamorfosen)

RELATIE MET CLEMENS

1990-'91, begeleider van
'de Omsloten Tuin' 1993-'98, 'baas'
1993-2000

HUIDIGEWERKKRING

Eigen bureau
(Rob Aben Land-schapsarchitectuur)

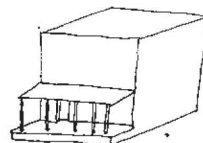
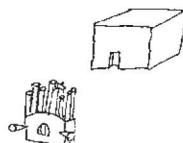
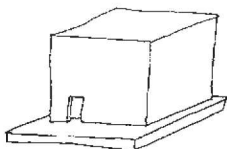
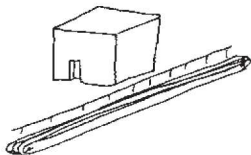
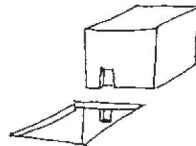
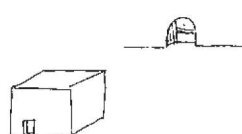
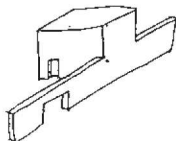
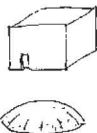
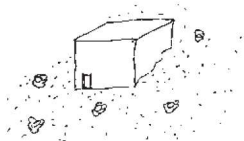
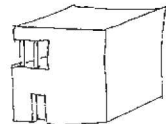
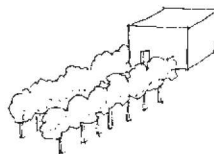
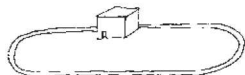
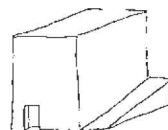
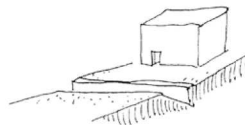
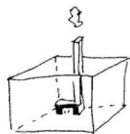
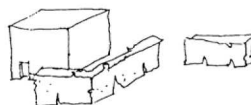
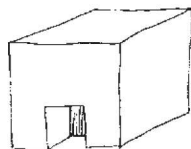
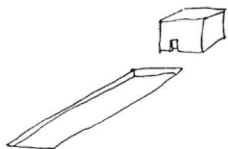
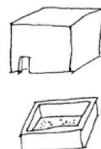
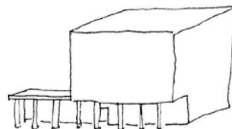
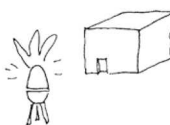
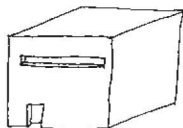
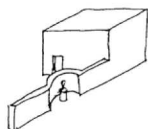
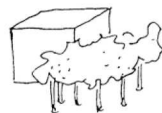
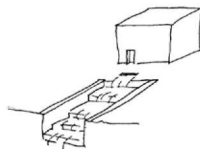
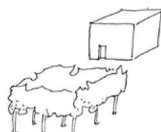
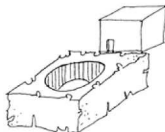
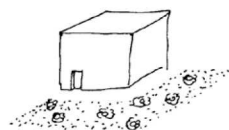
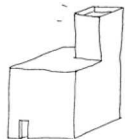
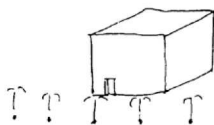
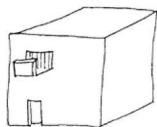
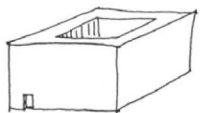
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Pen op kalk

TOELICHTING

Een greep uit de oneindige rijkdom
aan middelen om binnen en buiten,
gebouw en landschap te relateren

ROEL BUIJS

TITEL
Palladio

JAARTAL: zomer, 2011

RELATIE MET CLEMENS
98-2000 student-assistent o.a. module
D3 landschap&Architectuur

HUIDIGE WERKKRING
Architect bij de gemeente Den Haag,
Albertien Kers (Vakgroep Boom)
werkt bij Cepezed als Architect.

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK
Foto

CLEMENS ALS INSPIRATOR
De zwart-wit analyses maak ik nog
steeds. De heldere, respectvolle
en opbouwende benadering van
Clemens dat probeer ik. Meer kin-
deren probeer ik niet. Mooie villa's
bezoeken en genieten van het vak
daar zijn we druk mee bezig. Clemens
bedankt voor een mooie, leerzame
tijd.

REMON ROOIJ

TITEL

Proefschrift The Mobile City; the planning and design of the Network City from a mobility point of view

JAARTAL: 2005

RELATIE MET CLEMENS

Als afstudeercoördinator Stedebouwkunde werd ik midden jaren '00 onderdeel van het MSc coördinatieteam, voorgezeten door Clemens. Onze interactie vond voornamelijk plaats aan de vergadertafel over het MSc stedebouwonderwijs. Respectvol, consequent en warm beschrijven voor mij onze overleggen.

Na structurele veranderingen in het afstuderen, hebben we ook het verplicht curriculum van het eerste MSc jaar hervormd tot een inhoudelijk en organisatorisch logischer en samenhangender geheel.

HUDIGEWERKKRING: leerstoel Ruimtelijke Planning & Strategie, afdeling Stedebouwkunde, TU Delft

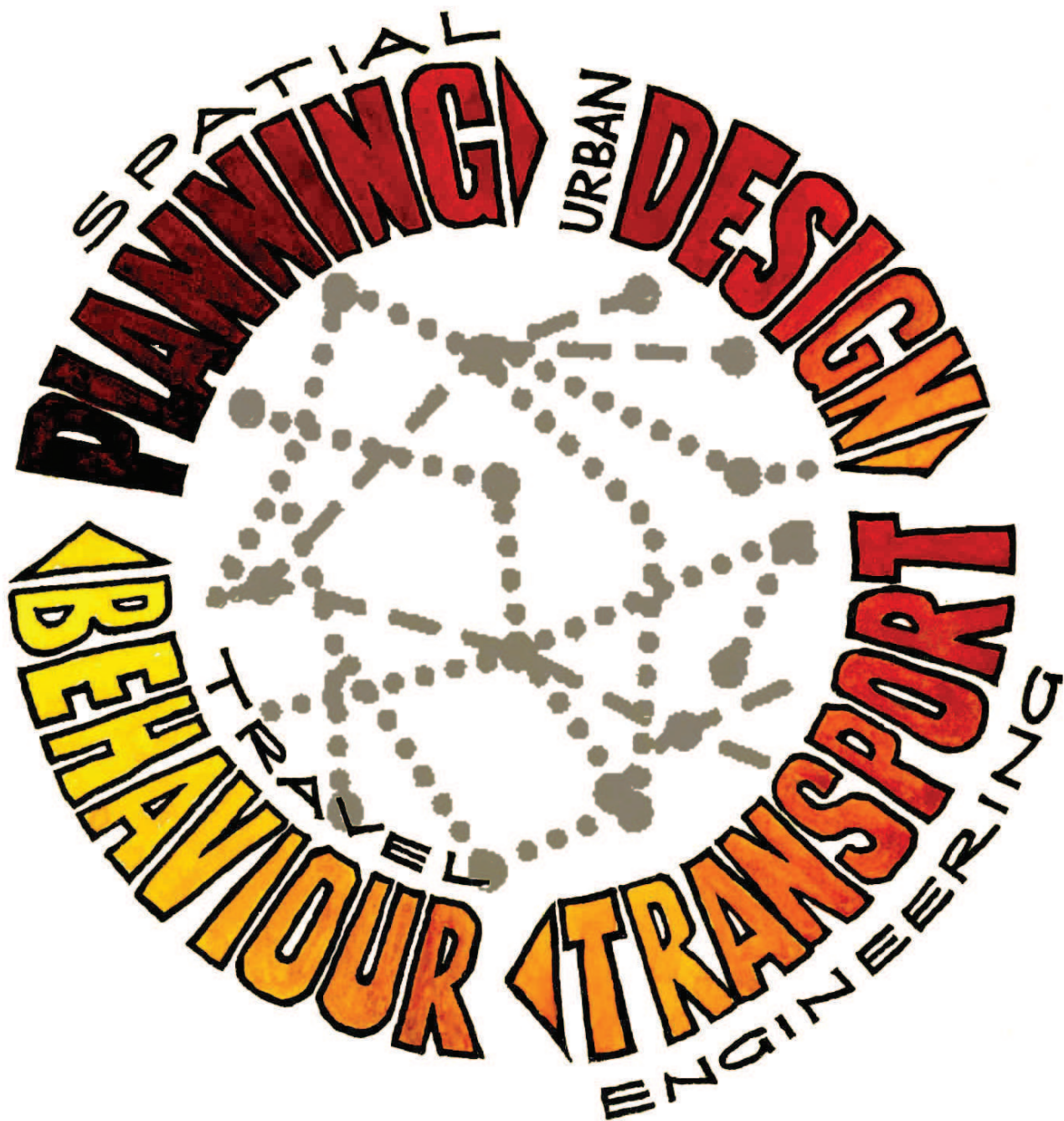
BEELDKEUZE

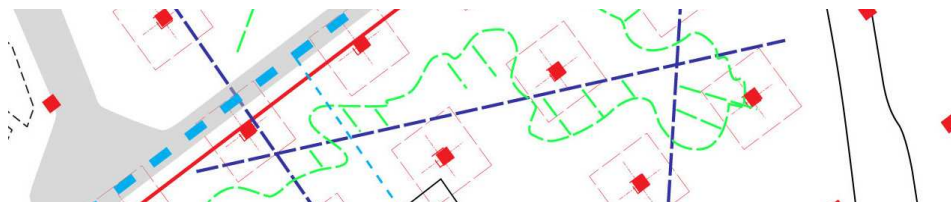
VERVAARDIGING / TECHNIEK

De woordtekening van de kaft van mijn proefschrift is vervaardigd door Iwan Kriens, en door mij digitaal-samengevoegd met de 'network of urbanism' tekening van Gerard Dupuy

TOELICHTING:

Een woordtekening vond ik gepast als kaft op mijn bouwkunde proefschrift. Mooie, betekenisvolle tekeningen associeer ik met waar Clemens (met zijn leerstoel) voor staat.

RENÉ VAN DER VELDE

TITEL

Grondvorm Park de La Villette in de 19de Arrondissement des Buttes-Chaumont, Parijs

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

Tekening t.b.v. lopend promotieonderzoek Parks and Cities 1970 – 2010: Development of the park design tradition in contemporary urban territories onder supervisie van Clemens Steenbergen

HUIDIGEWERKKRING

leerstool landschapsarchitectuur TU Delft

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Basistekening in autocad, bewerking in illustrator

TOELICHTING

Het spel tussen de grondvorm van Park de La Villette en de plattegrond van de omliggende stedelijk weefsel is een belangrijke onderdeel van de vernieuwing van de parkontwerp traditie. Het leren ontleden van de complexe, historisch bepaalde grondvormen in het (stedelijke) landschap is een kern van de landschapsarchitectonische onderzoeksmethodiek op de TU. Clemens Steenbergen, als grondlegger van deze methode, heeft mij op sympathieke en eneverende wijze 'ingewijd' in deze – en andere – vaardigheden.

Dankjewel Clemens!

SASKIA DE WIT

TITEL

De gotische tuin van de Santa Eulaliakathedraal in Barcelona.

In: De Omsloten Tuin, p. 77.

JAAR: 1998

RELATIE MET CLEMENS

In het vierde jaar van mijn studie Landschapsarchitectuur in Wageningen, in 1991, heb ik een jaar een uitwisseling gedaan met Delft. Daar heb ik Clemens leren kennen als docent van het ontwerpproject Villa Urbana. Het gevolg daarvan was dat ik samen met Rob Aben heb besloten ons afstudeeronderzoek door Clemens te laten begeleiden, wat in 1992 resulteerde in de scriptie 'De binnentuin'. Clemens' enthousiasme bracht ons ertoe er een boek van te gaan maken, 'De omsloten tuin', dat verscheen na 5 jaar werk in 1998.

Om dit te kunnen schrijven gingen we werken bij het werkverband Landschapsarchitectuur, eerst met academische gastvrijheid, later aangevuld met gastdocentschappen, tijdelijke aanstellingen en uiteindelijk een vaste aanstelling.

De analytische manier om naar landschappen te kijken en dit vervolgens door te vertalen in een ontwerp, die hij ons tijdens het onderzoek heeft aangeleerd, is nog altijd mijn belangrijkste ingang bij mijn onderzoek, het lesgeven en in mijn eigen ontwerppraktijk.

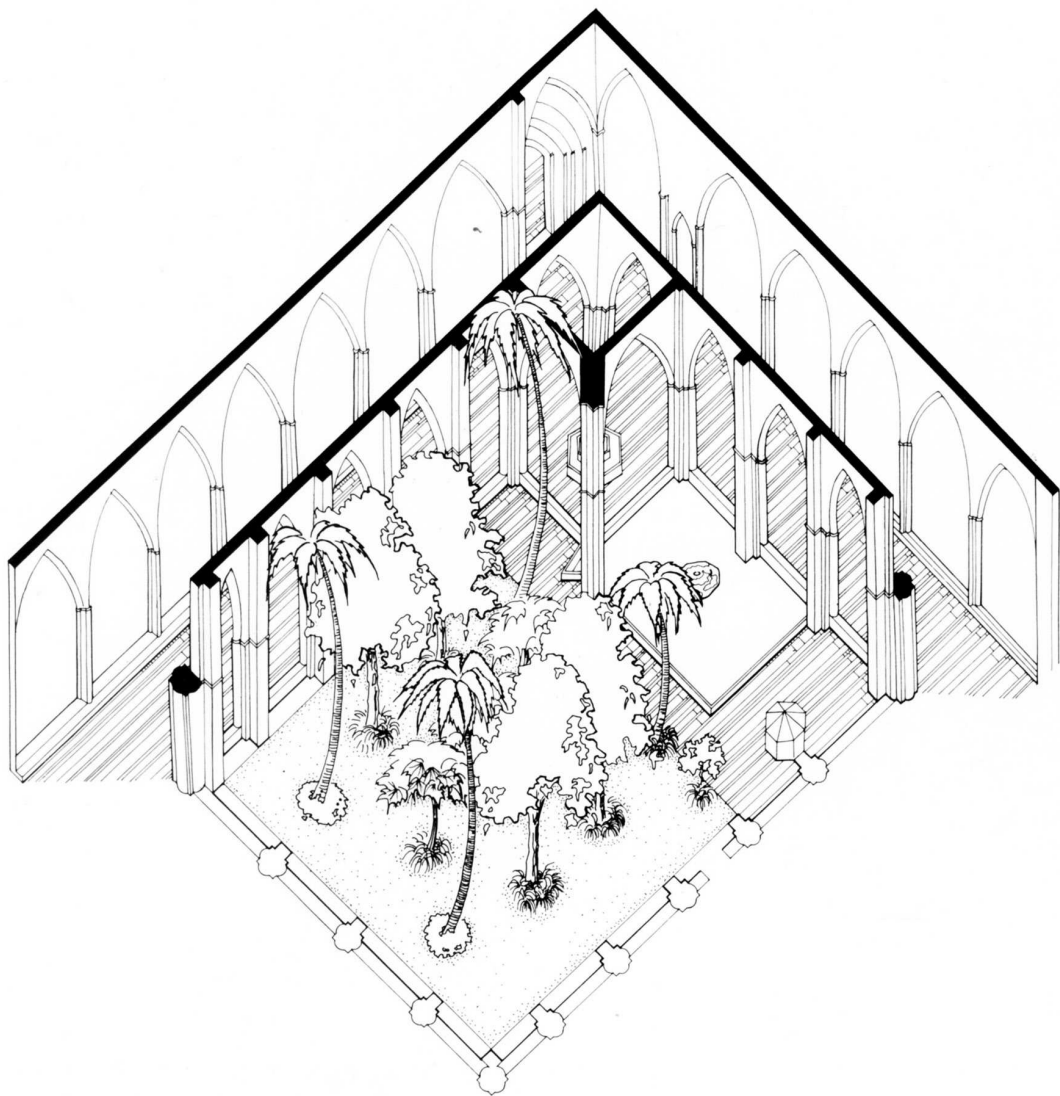
HUIDIGEWERKKRING

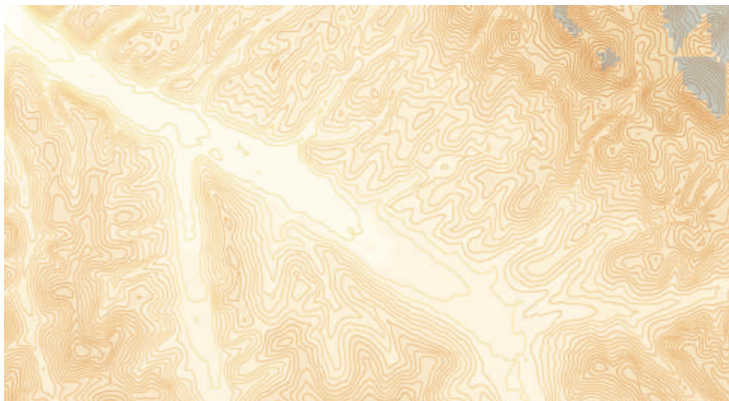
Leerstoel Landschapsarchitectuur aan de TU Delft (sinds 1993) en Saskia de Wit Landschapsarchitectuur (sinds 1998).

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING / TECHNIEK

Opengewerkte axonometrie, handgetekend

STEFFEN NIJHUIS

TITEL

Analyse van de visuele relatie tussen Brunelleschi's domkoepel en enkele Renaissance villa's

Florence en omgeving, Toscane, Italië; 1830

RELATIE MET CLEMENS

September 2006 – heden; universitair docent en promovendus

HUIDIGE WERKKRING

TU Delft, Faculteit Bouwkunde, Leerstoel Landschapsarchitectuur

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

Software voor analyse en grafische bewerking: ArcGIS, incl. Spatial Analyst en 3D-Analyst

Als basis voor de analyse diende een digitale, hoge resolutie SRTM-Digital Elevation Model, analoge kaarten van Florence in 1830, geografische ligging villa's (x-, en y-coördinaten) en klimatologische gegevens.

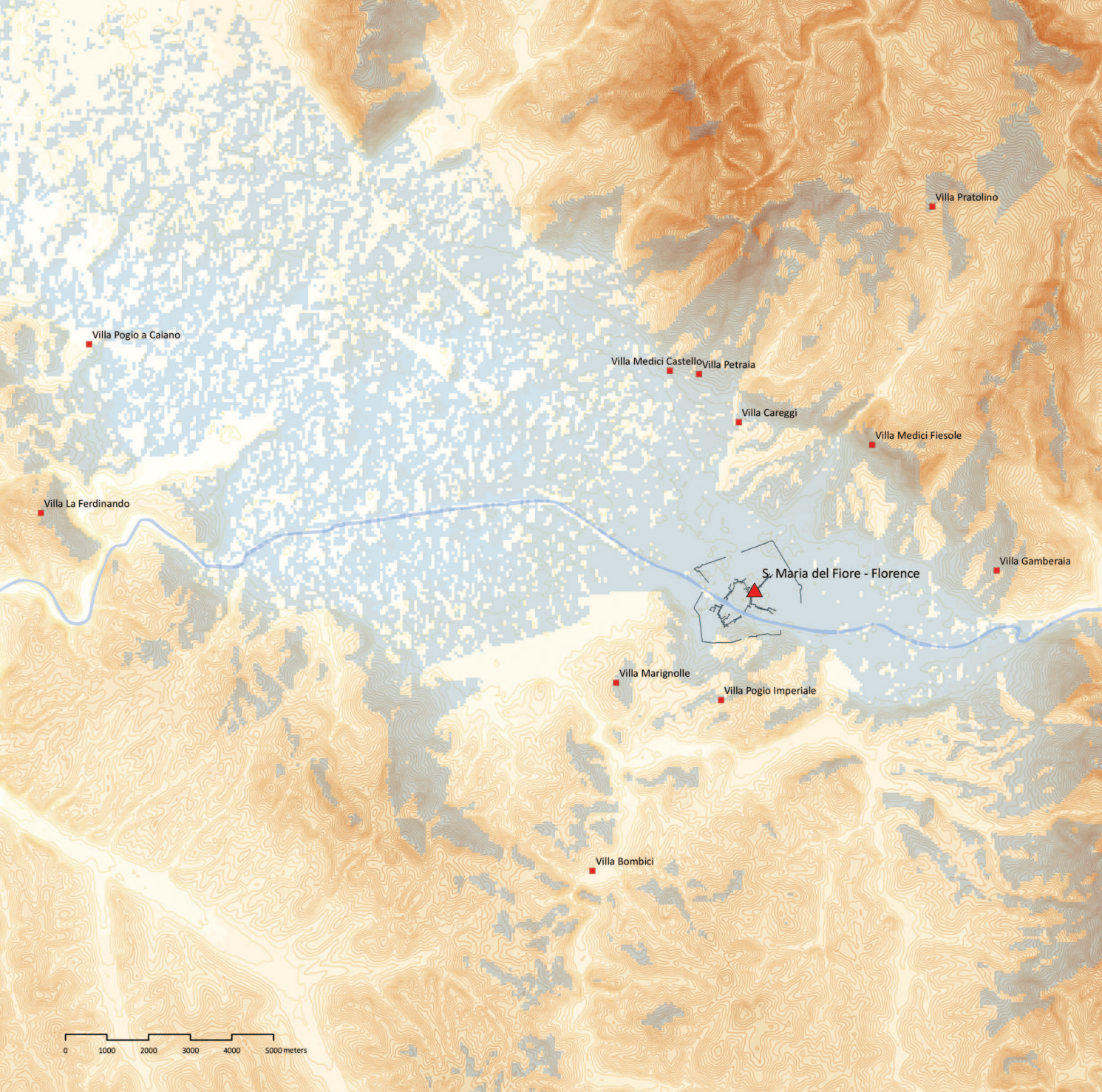
TOELICHTING:

(Onderzoekstechniek)
Zonering van het waarschijnlijke visuele bereik van de domkoepel van de Basilica di Santa Maria del Fiore (kortweg: Duomo) te Florence door middel van een GIS-gebaseerde driedimensionale zichtbaarheids-analyse, rekening houdend met atmosferische omstandigheden.

Het resultaat van de analyse is aangevuld met een overlay van enkele belangrijke Renaissance villa's, zoals Villa Medici te Fiesole.

Conclusie

Het visuele bereik van de domkoepel strekt zich uit over het Arnodal en wordt begrensd door de heuvels aan de noord, oost, en zuidzijde. Opvallend is de precieze relatie tussen de zichtbaarheid van de domkoepel en de locatie van de villa's.

Villa Pratolino

Villa Pogio a Caiano

Villa Medici Castello
Villa Petraia

Villa Careggi

Villa Medici Fiesole

Villa La Ferdinando

S. Maria del Fiore - Florence

Villa Gamberaia

Villa Marignolle

Villa Pogio Imperiale

Villa Bombici

0 1000 2000 3000 4000 5000 meters

STEPHANIE HOLTAPPELS

TITEL

Polderpark and Conflicting interests in metropolis als Master's Thesis voor de Master Architecture and Environment

JAAR: 2009

RELATIE MET CLEMENS

Van 2005 tot 2009 heb ik als onderzoeker en docent voor de afdeling landschapsarchitectuur van de TU Delft gewerkt. Ik was projectleider van het metropolen onderzoek 'Urban Landscapes' in samenwerking met Prof. C. Steenberg. Hiernaast heb ik aan het project 'Poldermodellen' voor de 2e Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam en aan de onlangs verschenen 'Polderatlas' gewerkt.

HUIDIGE WERKKRING

Op dit moment werk ik als freelancer.

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

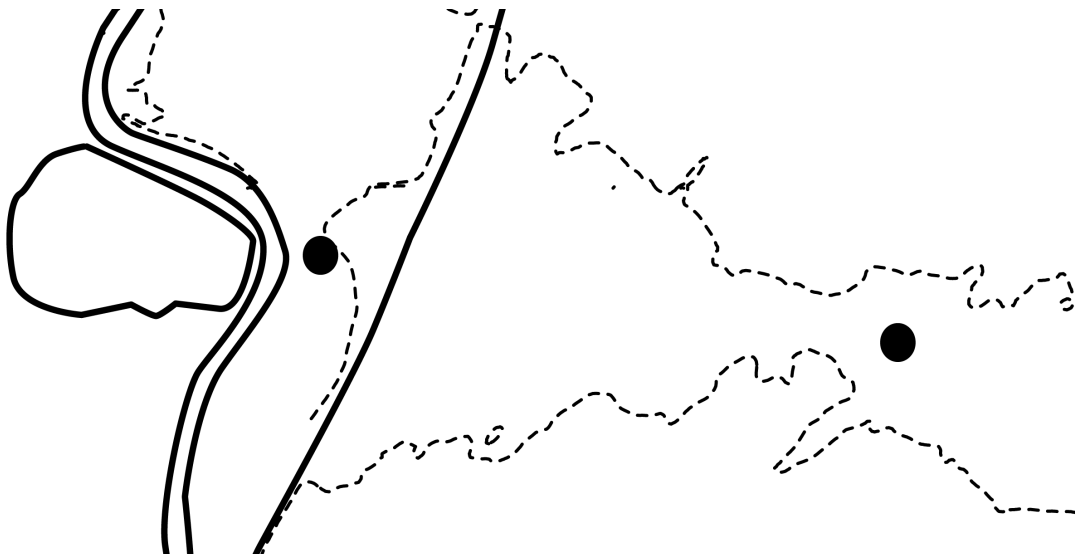
Illustrator- tekening op topografische kaart van Nederland

TOELICHTING

Voor mijn masterthesis heb ik het onderzoek 'Urban Landscapes' gebruikt, waar ik met Clemens aan gewerkt heb. De tekening is een ontwerpexperiment, waarin bestaande parksystemen als ontwerptool dienen. Met behulp van een parkmontage van de 'Grüngürtel Frankfurt am Main' als Metropoli-taans Parksysteem op de ringvaart van de Haarlemmermeer, wordt gekeken, of functies overdraagbaar zijn.

stephanie.holtappels@gmail.com
Strevelsweg 835
3083 LT Rotterdam

SABINE MEEKS

TITEL

Analyse van de positie en relatie van de chateau's en kastelen tot de stad Maastricht.

JAAR: 2011

RELATIE MET CLEMENS

2005 – 2006 Student assistent voor Clemens Steenberg
2006 – 2009 Onderzoeker
Landschapsarchitectuur (boek 'Ontwerpen met Landschap')

HUIDIGEWERKKRING

Conceptontwikkelaar/Architect bij Hendriks Bouw en Ontwikkeling (Oss)

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

Schematiseren van de chateau's en kastelen en abstraheren van de topografische kaart (hoogtelijnen, water). Compartimenteren met behulp van maatsirkels met het historische centrum als middelpunt.

INSTRUMENT

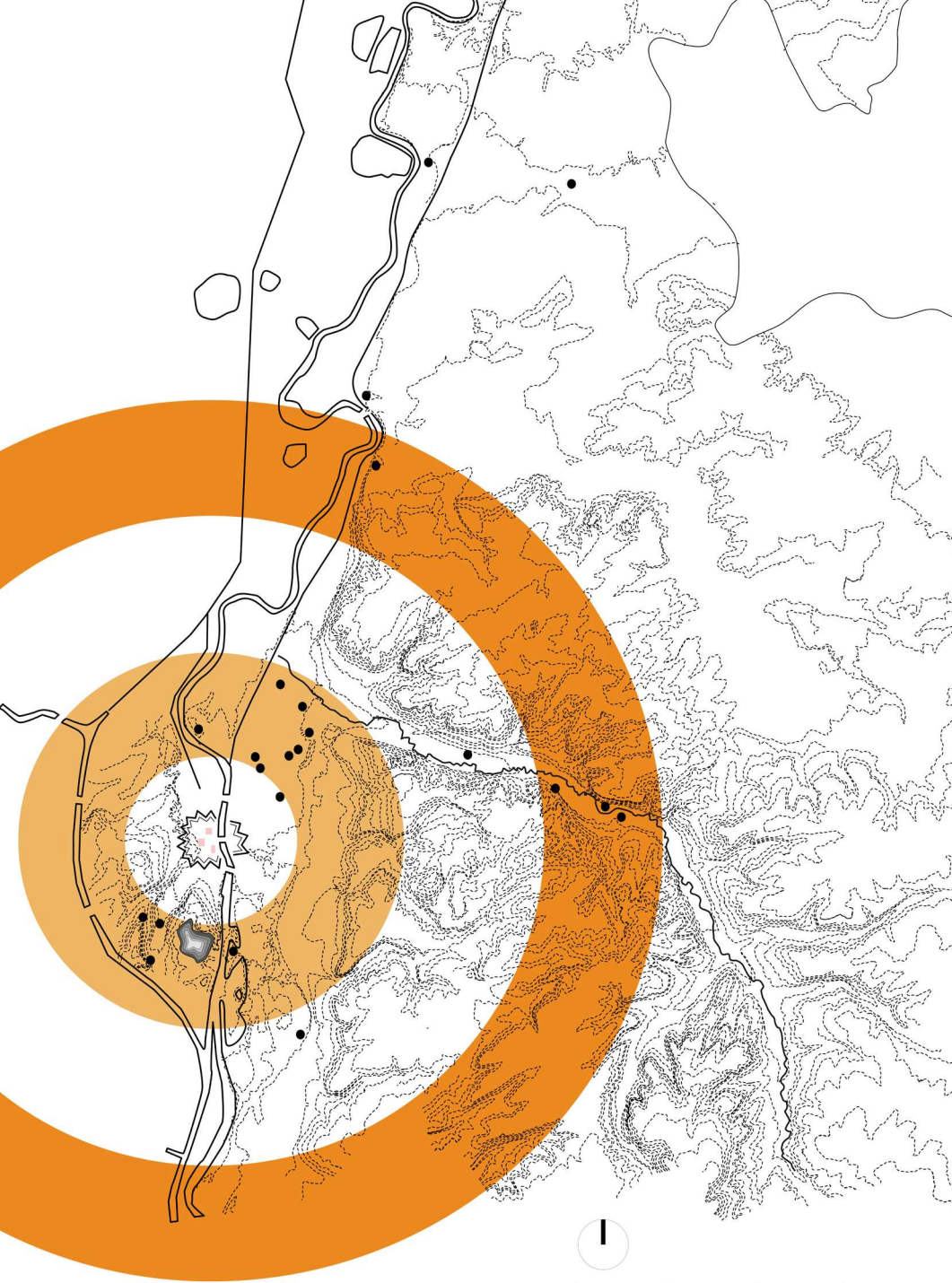
Computergetekend door het bewerken en visualiseren van terreinhoogtedata en topografische elementen uit ArcGis.

TOELICHTING

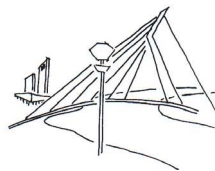
De vele onderzoeken die door Clemens in de tijd zijn verricht hebben veel architecten, stedenbouwkundige en landschapsarchitecten gevormd.

Tijdens mijn tijd bij de afdeling Landschapsarchitectuur heb ik veel geleerd over de grotere verbanden en het blootleggen van abstracte kwaliteiten en potenties van gebouwen, tuinen, domeinen en landschappen.

De tekening op de rechterpagina geeft Maastricht weer en de belangrijkste chateau's en kastelen. Het valt op dat de chateau's en kastelen op verschillende plekken zeer geconcentreerd zijn en dat er een duidelijke relatie is naar de historische stad.

0 2500 10000 m

SANDRA VAN ASSEN

TITEL

Het veranderend landschap van Midden Delfland

JAAR: 1999

RELATIE MET CLEMENS

Van 1994 tot 2004 was ik achtereenvolgens student, studentassistent, gastdocent en coördinator van de Bachelor stedenbouw/landschap-sarchitectuur.

De eerste kennismaking met het werkverband landschapsarchitectuur was 'module D3'. Voor het eerst maakte ik kennis met een werkverband en ontwerppoging waar niet iedereen thuis aan het werk was en alleen op de faculteit kwam kennis'shoppen'.

Het was er altijd druk en de kennis-uitwisseling, het 'veldwerk' en het methodische ontwerp spraken me meteen aan. Na enkele buitenland-excursies was ik 'om' en ben ik niet meer losgekomen van het werkverband landschapsarchitectuur. In 1999 werkte ik deeltijd in Rotterdam als stedenbouwkundig ontwerper, was ik studentassistent op de afdeling, werkte aan mijn afstuderen en aan een hoofdstuk voor het boek 'Het verloren uitzicht'. Clemens nam alle tijd om de inhoud van het boek en mijn afstuderen te bespreken, terwijl bijvoorbeeld het boek niet vanuit zijn afdeling werd gemaakt. Dankzij de bevoegdheid van Clemens Steenbergen, Wouter Reh, Erik van der Kooij (afstudeermentor), Saskia de Wit, Inge Bobbink, Rob Aben en de andere collega's en medestudenten van de afdeling landschapsarchitectuur,

werd het afstuderen een landschapsopgave. Het werken binnen afstudeerateliers was net gestart en nog experimenteel. Ik studeerde in 1999 af op Midden Delfland als toekomstig metropolitaan stadspark en watermachine. Na het afstuderen ben ik naast mijn werk voor het Rotterdamse ontwerpbureau voor stedenbouw en landschap KAAP 3, een dag in de week blijven werken voor het werkverband landschapsarchitectuur. Vanaf 2003 ben ik me meer en meer op de Noordelijke helft van Nederland gaan concentreren. In 2004 besloot ik te verhuizen naar Friesland, waar ik nu een eigen bureau heb. Ik kom nog graag naar Delft als gastdocent. De vriendelijkheid en het vertrouwen van Clemens Steenbergen hebben ertoe bijgedragen, dat ik de architectuur verruilde voor stedenbouw en landschap. In 2007 heb ik dan ook alsnog het staatsexamen stedenbouw gehaald.

HUIDIGEWERKKRING

Eigen stedenbouwkundig bureau met stedenbouwkundige ontwerp- en onderzoeksprojecten in Noord Nederland. Daarnaast ben ik Provinciaal stedenbouwkundige van de provincie Friesland en maak ik deel uit van het Team Ruimtelijke Kwaliteit van de provincie Friesland. Mijn werkveld omhelst de stedenbouw, rakend aan het landschap: watergebonden stedenbouw, dorpse stedenbouw, dorps- en stadsranden, (her)ontwikkeling van infrastructuur en bedrijvigheid en daarnaast de herstructurering van dorp en stad.

BEELDKEUZE

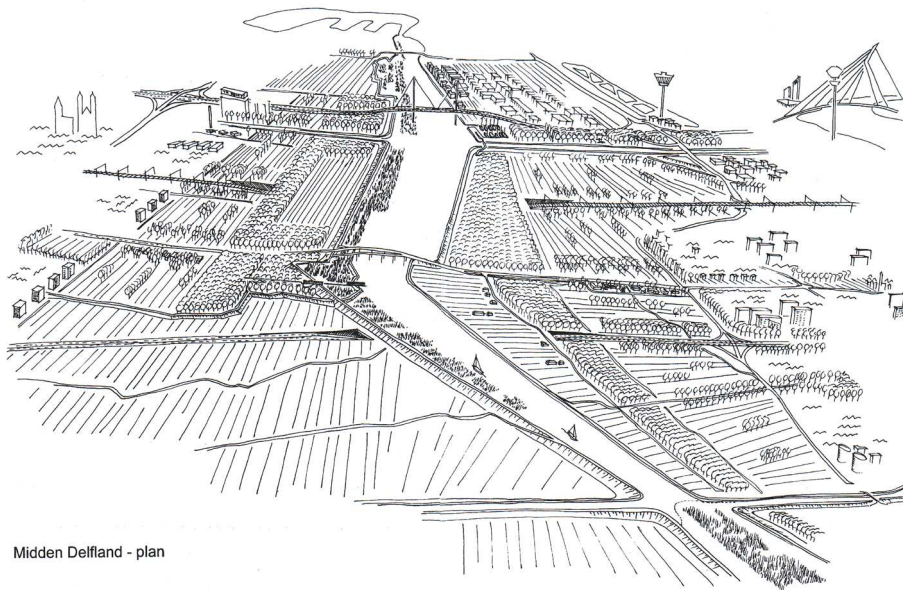
VERVAARDIGING/TECHNIEK
Handschets

TOELICHTING

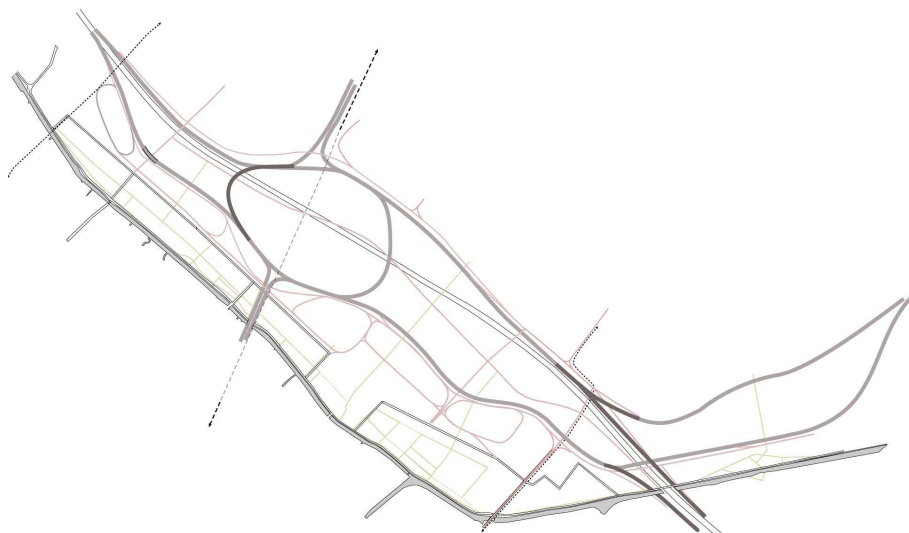
Dit afstudeerplan voor Midden Delfland is een alternatief voor de huidige plannen. Een plan waarin de wateropgave en natuur voor de stad worden ingezet als investering in de toekomst: Een metropolitaan stadspark en een multifunctionele watermachine voor een volgroeiende Randstad.

Midden Delfland huidige situatie

Midden Delfland - plan

SVEN VAN OOSTEN

TITEL

'The Land-in-Between'
afstudeerproject met als case study
de A4-Vlietzone bij Den Haag.

JAAR: 2011

RELATIE MET CLEMENS

Ik ben de samensteller van dit
afscheidsboek en was student-
assistent bij de afdeling
landschapsarchitectuur van
2010-2011.

HUIDIGEWERKKRING

Freelancer (ontwerpplatform **SIMPL**)
Ontwerper bij Artgineering per jan
2012

BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

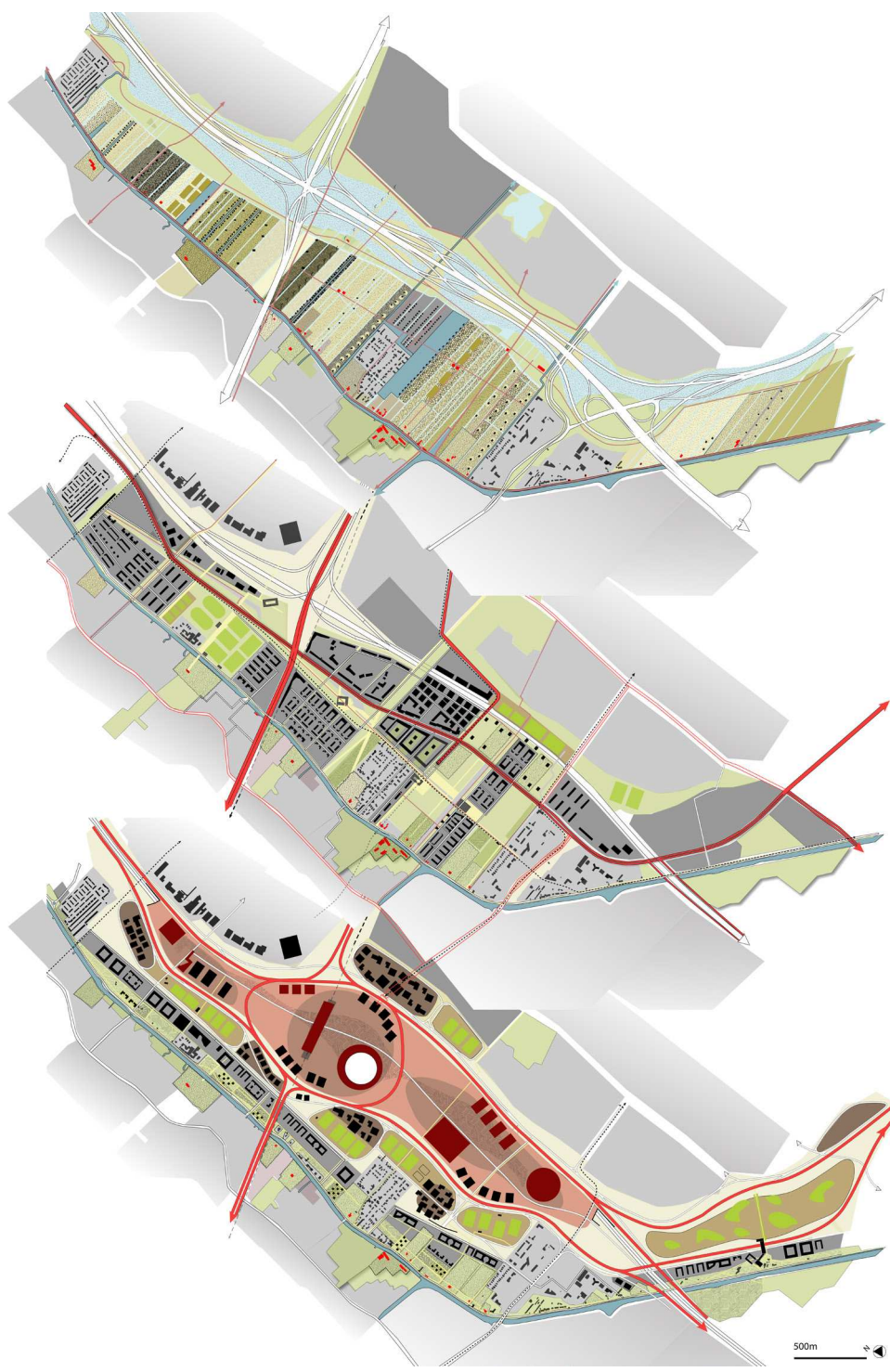
Basiskaart gedownload als
vectorbestand. Basisopzet in
AutoCAD, uitgewerkt in Illustrator,
samengevoegd in Photoshop.

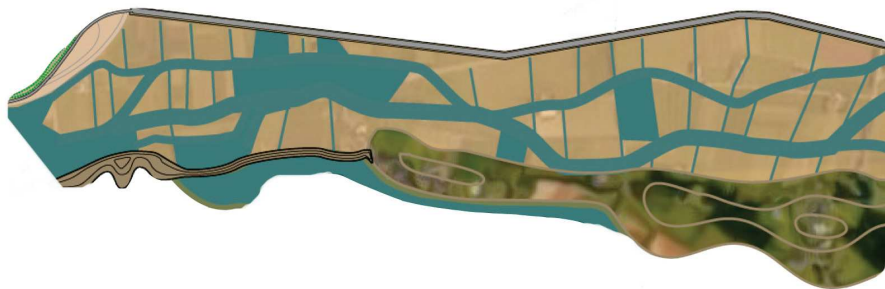
TOELICHTING

Het format voor dit afscheidsboek is
ontleent aan het boek 'ontwerpen met
landschap'. Een prachtig naslag-
werk wat mij zeker niet onbekend is
gebleven gedurende mijn studie-
periode. Het heeft zelfs tot
waardevolle inzichten geleid m.b.t.
het afbakenen van een
methodologisch kader voor mijn
afstudeerproject.

Als samensteller wilde ik graag
een beeld toevoegen in de lijn van
het ontwerpexperiment. In de studie
voor de A4-Vlietzone speelde het
ontwerpexperiment namelijk een
prominente rol.

svenvanoosten@hotmail.com
Klein-Coolstraat 9b
Rotterdam

SYBREN VAN DEN BUSKEN

TITEL

'Bergen tussen Rivieren'
afstudeerontwerp voor een retentie-
polder in het Land van Maas en Waal

JAARTAL: 2001

RELATIE MET CLEMENS

2000-2001 afstudeerstudent van
Clemens Steenbergen

HUIDIGE WERKKRING

Stedenbouwkundige bij Atelier
Dutch, stedenbouw en architectuur

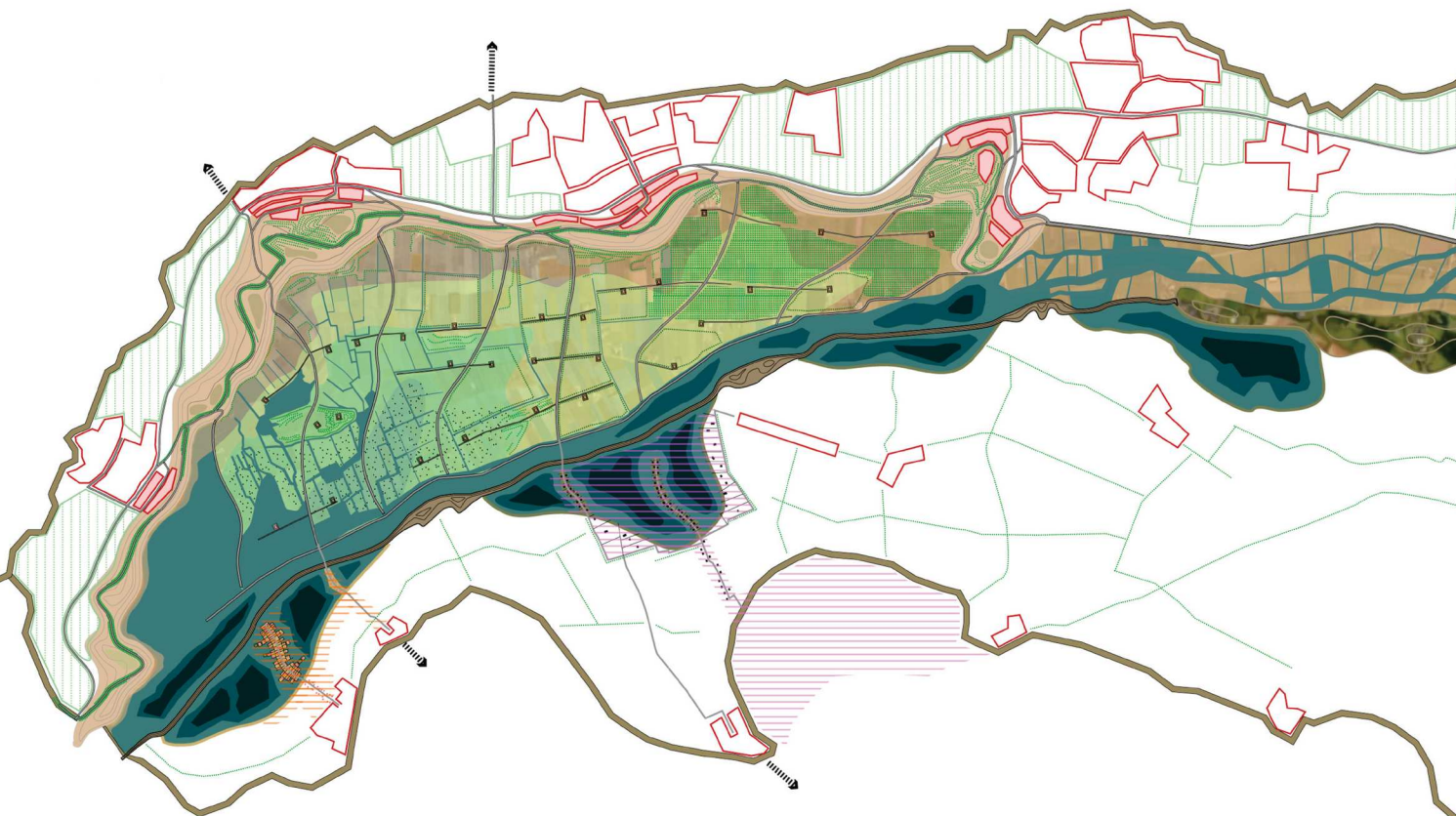
BEELDKEUZE

VERVAARDIGING/TECHNIEK

Handschets, illustrator en photoshop

TOELICHTING

De aantrekkelijke studieboeken
van Clemens Steenbergen met de
bekende analysetekeningen van
landschapssceneringen vormden
een van de redenen om mij bij de
leerstoel landschap als afstudeerder
te melden. De actuele opgave van
waterberging van de grote rivieren
heb ik in mijn project gekoppeld aan
een grondige transformatie van het
landschap. 'Bergen' had dan ook een
dubbele betekenis. De opgave bood
daarnaast de mogelijkheid om de tech-
nieken van landschapssceneringen
toe te passen.

Natte landschappen

Doorstromingsgebied
Beken, riet, dynamische natuur

Afgravingplas
Open diep water

Houtplantages
Productiebossen zacht en hardhout

Overstromingswerken
Compartmenteringsdijken en terpen

Overstromingslandschap
Moeras, ruige natuur, variabele waterstanden

Ranches
Extensieve veeteelt

Droge landschappen

Heuvelrug
Heuvellichaam, 'scenic route', recreatiepunten

Tuinbouwlandschap
Bestaande boomgaarden en tuinbouw

Recreatiezones
Bestaande recreatie in uiterwaard
verbonden met nieuwe recreatieplas

Bestaande dorpen

Nieuwe bebouwing
Uitbreiding dorpen op flanken heuvelrug

Nieuwe woonzones
Extensieve landelijke woongebieden
gelieerd aan bestaande dorpen

WILLEM HERMANS

TITEL

Zoetermeerse Meerpolder

JAARTAL: 2011

RELATIE MET CLEMENS

Periode vele jarenlang college
TU-Delft en mede-vakbroeder op
gebied van stedenbouw en landschap

HUIDIGE WERKKRING

Stedenbouwkundige, bij zowel TU-
Delft, faculteit bouwkunde, urban-
ism, leerstoel stadsontwerp als bij
Rijnbouw bv Amsterdam

BEELDKEUZE

TOELICHTING

Product gescande foto van het
stadslandschapsbeeld Zoetermeer
nu gecombineerd met een getekende
plattegrond van de (nog steeds lege)
Meerpolder

*over clemens, polders en de zoeter-
meerse meerpolder in het bijzonder*

*Ruimte laten en ruimte maken,
om je werk te doen
om onderwijs te organiseren.
Op enige afstand,
maar met kritische begeleiding.*

*Ruimte maken, zonder bebouwing
een landschap als te ervaren ruimte
ruimte die zichtbaar is
af te beelden, te tekenen
en te analyseren, tot aan de horizon*

*Dagelijks te ervaren
op reis door het stadslandschap
telkens weer anders
de ruimte van de lege polder
de aanwezigheid van de stad.*

Willem Hermans

